

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Středisko ibero-amerických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lucia Čelsová

*Obraz násilia v latinskoamerickéj literatúre:
analýza vybraných diel súčasných kolumbijských autorov*

*The Representations of the violence in the Latin American literature:
the Analysis of selected novels of the contemporary Colombian writers*

Vedúca práce: Mgr. Dora Poláková Ph.D.

Praha, máj 2014

Poďakovanie

Chcela by som na tomto mieste srdečne poďakovať Mgr. Dore Polákovej PhD. za vedenie diplomovej práce, jej vždy ochotný prístup a prínosné komentáre. Zároveň by som chcela poďakovať Mgr. Bc. Gabriele Eichlovej Ördöghovej za pripomienky k historickej časti diplomovej práce.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému *Obraz násilia v latinskoamerickej literatúre: analýza vybraných diel súasných kolumbijských autorov* vypracovala samostatne, že som citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia ani na získanie iného, alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 17. 04. 2014

Lucia Čelsová

Názov diplomovej práce

Obraz násilia v latinskoamerickej literatúre: analýza vybraných diel sú asných kolumbijských autorov

Abstrakt

Diplomová práca sa skladá z dvoch hlavných častí: historickej a literárnej. Prvé kapitoly sú venované prehľadu historických udalostí z dejín Kolumbie 20. storočia. Jednotlivé kapitoly pojednávajú o hlavných činiteľoch a impulzátorech ozbrojeného konfliktu a to od politických strán, cez *guerilly*, jednotky *paramilitares* a v neposlednej rade drogové kartely. Literárna časť sa zaoberá históriou literárnych smerov pracujúcich s témou násilia. Ponúknutý je rozdiel medzi dvoma prúdmi v kolumbijskej národnej literatúre: *novela de la violencia* a *novela sobre la violencia*. Na pozadí literárnych diel sú asných autorov je nastúpený vývoj nových literárnych smerov, ktorých spájajúcim prvkom je násilie, jeho formy, vnímanie spoločnosťou a prevedenie do literárnej podoby. Analýza konkrétnych diel je zameraná na reprezentáciu násilia jednotlivých zločiek kolumbijského ozbrojeného konfliktu a ich vnímanie spoločnosťou.

Kľúčové slová

Kolumbia 20. storočie ozbrojený konflikt násilie - kolumbijská literatúra sú asná literatúra

Title of the Master`s Thesis

The Representations of the violence in the Latin American literature: the Analysis of selected novels of the contemporary Colombian writers

Abstract

The master's thesis consists of two main parts: historical and literary. First chapters provide an overview on the historical events of the 20th century of the Colombian history. Following parts are based on the representation of principal actors and instigators of the Colombian armed conflict, mentioning political parties, *guerrillas*, groups of *paramilitares* and drug cartels. The literary part offers an overview on the history of literary genres which concern the theme of violence and the definition between *novela de la violencia* and *novela sobre la violencia* are provided as well. On the background of the literary works of recent Colombian writers is showed the progress of new literary genres related one to each other by the violence, perception of this by the society and its transition into the literature.

Key words

Colombia ó 20th century ó armed conflict - violence ó Colombian literature ó contemporary literature

Obsah

<i>Obsah</i>	12
2 <i>Literatúra a realita</i>	11
3 <i>Úvod do histórie Kolumbie 20. storočia</i>	15
3.1 <i>Nezávislosť Kolumbie</i>	18
3.2 <i>Nová éra staré problémy</i>	20
3.2.1 <i>Zlom - El Bogotazo (Bogotazo)</i>	22
3.2.2 <i>Gustavo Rojas Pinilla a š kolumbijská diktatúra</i>	25
3.2.3 <i>Frente Nacional (Národný front) a politická spolupráca</i>	26
3.3 <i>Prvé ozbrojené jednotky</i>	28
3.3.1 <i>Od prvých povstaleckých skupín k Farcu</i>	30
3.4 <i>Koniec prvej fázy násilia</i>	32
3.5 <i>Paramilitarizmus</i>	34
3.6 <i>Obchod s drogami</i>	36
3.7 <i>Druhá vlna násilia</i>	39
3.8 <i>Záver historickej éry</i>	41
4 <i>Vzťah literatúry a histórie</i>	43
4.1 <i>Prítomnosť kolumbijskej literatúry</i>	44
4.1.1 <i>Literatúra násilia a literatúra o násilí</i>	46
4.1.2 <i>Násilie ako vedecká téma</i>	53
4.2 <i>Rozhodnutie a zhrnutie vybraných románov</i>	56
4.2.1 <i>Evelio Rosero: Los ejércitos</i>	58
4.2.2 <i>Tomás González: Abraham entre bandidos</i>	60
4.2.4 <i>Jorge Franco Ramos: Rosario Tijeras</i>	61
4.2.6 <i>Mario Mendoza: El viaje del Loco Tafur</i>	61
4.2.7 <i>Juan Gabriel Vásquez: El ruido de las cosas al caer</i>	62
5 <i>Guerillové romány</i>	63
6 <i>Novela sicarésca</i>	82
7 <i>«McOndo» a Mario Mendoza</i>	95
7.1 <i>Juan Gabriel Vásquez</i>	110
8 <i>Záver</i>	116
<i>Bibliografia</i>	120

1 Úvod

š [...] *A mí me han hecho sentir miedo, me han hecho soñar mi muerte con tal de que no ocurra, me han convertido en un bárbaro*[...].¹

Výberom témy diplomovej práce *Obraz násilia v latinskoamerickej literatúre: analýza vybraných diel sú asných kolumbijských autorov* som chcela skombinovať môj záujem o kolumbijskú literatúru, históriu a kultúru. Z môjho uhla pohľadu je Kolumbia tak po literárnej ako aj po historickej stránke venované menšie spektrum pozornosti ako ostatným latinskoamerickým krajinám. Zvolená téma a literárne diela v sebe spájajú nielen históriu, ale aj sociologický pohľad na súasnú kolumbijskú spoločnosť, ktorá uľadela rovia fluje uprostred ozbrojeného konfliktu, na ktorý sa postupne nabívali nové problémy v spoločenskej, politickej, hospodárskej a medzinárodnej sfére. *Guerillové* jednotky, drogové kartely, strety medzi vojenskými a policajnými útvarmi, zločinnými skupinami postavenými mimo zákon netvorí iba denníkov, televíznych a rozhlasových správ, dostali sa aj do národnej literatúry, kde podnietili vznik samostatnej vlny literatúry, ktorej ústrednou témou sa stalo násilie a ozbrojený konflikt.

Diplomová práca je rozdelená do dvoch hlavných oddielov: historického a literárneho. V prvej, historickej časti podávam prierez dejinami Kolumbijskej republiky s dôrazom na udalosti 20. storočia, kedy došlo k organizácii ozbrojených povstaleckých skupín, formácii drogových kartelov a vyhláseniu neoficiálnej vojny medzi vŕtkými týmito skupinami a štátom. V konzultovaných publikáciách k historickej časti som sa stretla s určitým švorcom, ktorý nám ponúkajú jednotliví autori v pohľade na násilie v rámci novodobých kolumbijských dejín. Násilie ako také nespájajú iba s obdobím *La Violencia* (obdobie násilia)², ale upozorujú na fakt, že bolo prítomné vo vŕtkých obdobiach naprieč históriou

¹ *Lectura crítica de la literatura americana. Tomo IV.* Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1997, s. 390.

² Pri niektorých autoroch sa odlišuje vymedzenie obdobia *La Violencia*, Paul Oquist presadzuje roky 1946-1966, Fals Borda sa prikláňa k datovaniu od roku 1948, t.j. od *Bogotá* až po rok 1958, kedy došlo k vzniku *Frente Nacional*. Presné vymedzenie je súvisené celkovou politickou situáciou v Kolumbii na prelome 19. a 20. storočia, kedy pretrvávali strety a konfrontácie medzi hlavnými politickými stranami: konzervatívcami a liberálmi, ktoré mali na svedomí smrť radových občanov, rabovania, povstania, sťahovanie občanov z regiónu do regiónu. Vyostrená politická situácia sa neupokojila ani po nástupe diktatúry Rojas Pinilla, hoci došlo k iastočnému zmierneniu stavu, stále prebiehal boj medzi jednotlivými skupinami, postupne došlo k vzniku *guerillových* skupín, ktoré prispeli k rozloženiu štátnej moci. V 90. rokoch dochádza k odlofeniu zbraní *guerillou* M-19

Kolumbie; od dobytia, cez vojny za nezávislosť, vytvorenie republiky až po súčasnosť. Ufľ po as obdobia *La Violencia* sa hovorí o takzvanej inštitucionalizácii násillia; akceptovaní poufítia moci proti jednotlivcovi a skupinám na dosiahnutie vytý ených zámerov. Pod inštitucionalizáciou môfleme rozumie aj zaradenie sa povstaleckých skupín, ako tomu bolo v prípade *guerilly* M-19, do politického fľivota. Úlohou historickej asi je poda jasný, ucelený a súhrnný obraz udalostí zohrávajúcich významné postavenie v nedávnej minulosti Kolumbie, ktoré budú slúfi ako referen né body pre literárnu as .

Literárna as sa skladá z literárnej teórie k jednotlivým smerom, uvedenia do problematiky literatúry násillia a následnej analýzy vybraných titulov, pri ktorej sa zameriavam na reprezentáciu násillia skupín mimo zákona v literárnych dielach. Východiskovým bodom je objasnenie rozdielu medzi dvoma literárnymi prúdmí a to *novela de la violencia* (román násillia) a *novela sobre la violencia* (román o násillí)³. Romány⁴ vybraté na analýzu spadajú do druhej skupiny - *novela sobre la violencia*. Ich charakteristickým prvkom je zmena autorovho poh adu na tému násillia, ktoré zo stredobodu pozornosti ustupuje do pozadia. Upú– a sa od sústredenia sa na zachytávanie krutých praktík, nastupuje kritický hlas odsudzujúci násillie, politický systém a neschopnosť zmeni situáciu, v ktorej sa nachádza kolumbijská spoločnosť. Úlohou rozboru a analýzy je poukáza na špecifické prepojenie medzi kolumbijskou históriou a literatúrou, na základe ktorého vznikli ufl dva spomínané literárne smery: *novela de la violencia* a *novela sobre la violencia*. V diplomovej práci sú diela rozdelené do skupín na základe násillia, ktoré reprezentujú. Prvú skupinu tvoria *guerillové* romány (*Los ejércitos*, *Abraham entre los bandidos*), nasleduje *novela sicaresca* (*Rosario Tijeras*), Mario Mendoza a *El viaje del Loco Tafur* ako predstavite McOnda a posledné dielo *El ruido de las cosas al caer* od Juana Gabriela Vásqueza spadajú do sociálnych románov. Všetky diela reflektujú určitú etapu v dejinách Kolumbie. Zatiaľ čo v prvých troch sa stretáme s explicitným prepojením diela na konkrétneho aktéra ozbrojeného konfliktu, pri posledných dvoch autoroch dochádzame k záveru, fľe akty násillia sa vytrácajú a diela sú reprezentáciou stavu spoločnosti, v ktorom sa nachádza po niekoľko rokovom boji.

a vzniku novej politickej strany *Alianza Democrática M-19*, ktorá má základy a niektorých spoločných integrantov z povstaleckého hnutia. Na tomto prípade je jasne vidie, fľe v Kolumbii otázka povstaleckých jednotiek, násillia a politického súperenia sa stala súčasťou fľivota a zároveň sa zobrazuje aj v iných sférach, ako napríklad v literárnej oblasti.

³ Aplikované rozdelenie poufíl Escobar Mesa a pre potreby teoretickej asi diplomovej práce sa mi zdá nevyhnutné rozdeli romány, ktoré vznikali a vznikajú v rámci kolumbijskej literatúry na dva oddiely, ktoré sa môfle iasto ne prelína, avšak pri bližšom poh adu na jednotlivé diela si uvedomíme ich rozdiely. Zatiaľ čo jedna skupina vníma ako stredobod pozornosti konkrétny násillný in a jeho drastické zobrazenie, pre druhú skupinu sa stáva podstatnejším zakomponovanie násillia, jeho aktérov a samotných inov do spoločnosti.

⁴ *Los ejércitos* (Evelio Rosero), *Abraham entre bandidos* (Tomás González), *Rosario Tijeras* (Jorge Franco Ramos), *El viaje del Loco Tafur* (Mario Mendoza), *El ruido de las cosas al caer* (Juan Gabriel Vásquez)

Násilie je prítomné naprie každou spoločnosťou, odlišujúcim faktorom je intenzita a jeho vnímanie. V kolumbijskej literatúre došlo k vývoju nielen v spracovávaní témy násilia; od *testimonia* (svedeckej literatúry), ktoré bolo využívané v poiatých rokoch po vypuknutí obdobia *La Violencia* sa autori začali prikláňať k rôznym estetickým postupom a formám. Medzi súčasnými predstaviteľmi *novela sobre la violencia* nájdeme zástupcov formov *novela negra* a detektívny román, biografia/autobiografia a *novela sicairesca*⁵. Autori, ktorých diela sú predmetom diplomovej práce sa nezaujímajú iba do jedného smeru alebo formu. Ako príklad uvediem Maria Mendozu, jedného z najaktívnejších súčasných spisovateľov. On sám sa charakterizuje ako jeden z autorov smeru *realismo degradado* (degradovaný realizmus). Autori si navyše intenzívnejšie uvedomujú, že násilie sa v kolumbijskej spoločnosti udomácnilo. Mario Mendoza vysvetľuje svoj postoj k téme: š[...] nehovorím o násilí, ktoré pochádza z vonku systému, ale z vnútra, zo samotného srdca systému. [...] ide o transpolitické násilie, ktoré je v nás a pre ktoré nie je potrebný politický konflikt zvnútra alebo zvonku, samotný *establishment* je postavený na násilí, ktoré nás nakoniec donúti k destruktívnym činom.⁶ Sú súčasťou generácia autorov nepopiera politické násilie, v ktorom sa zmietať Kolumbia za posledných desať rokov, ale uvedomuje si jeho evolúciu a tiež potrebu pozrieť sa na konflikt z nového uhla pohľadu. Odstup autorov od bezprostredných udalostí 40. a 60. rokov, čiastočné upokojenie situácie, nové podmienky, pred ktorými sa Kolumbia nachádza, nútia prehodnotiť aj postoj voči samotnej literatúre. Ako sú súčasťou moderná kolumbijská literatúra prístupuje k spracovaniu historických tém? Posunulo sa vnímanie násilia v beletrii s ohľadom na jeho zakorenenie v spoločnosti? Ostávajú ústredným motívom historické činitele, alebo autori dospeli ku globálnemu pohľadu na vnútorný konflikt a jeho odraz v súčasnej spoločnosti? Môžeme hovoriť o akceptácii násilia ako dedičstva minulosti? Sú otázky, na ktoré sa vypracovaním diplomovej práce pokúsim odpovedať.

Prácou je predložiť prehľad aktuálnej tvorby, sprostredkovať ju a priblížiť slovenským a českým čitateľom. V literárnej analýze sa chcem zamerať na formy násilia a jeho zobrazenia vo vybraných románoch. Na tento účel som vybrala päť publikácií medzi rokmi 2003-2011. Kritériom pri ich výbere bolo docieľť rozmanitosť v formovej a tematickej

⁵ Terminológia bude rozobraná v nasledujúcich kapitolách literárnej sekcie.

⁶ š[...] no es una violencia que viene de fuera del sistema sino de adentro, del corazón del sistema. [...] [se] llama a eso violencia trans-política, violencia que está ahí, para la cual no es necesario un conflicto político adentro o afuera, sino que el mismo *establishment* está diseñado de una manera tan violenta que finalmente te lanza hacia dinámicas destructivas. In Deny EXTREMERA. šMario Mendoza: historias del Bogotá profundo.š *La Ventana*. [online]. 2006. [cit. 2013-09-28]. Dostupné z: <<http://laventana.casa.cult.cu/modules.php?name=News&file=article&sid=2992>>. Vety použité ukážky sú preložené autorkou diplomovej práce.

rovine, udržia ich spájajúci bod, ktorým je obraz násilia zachytený obojmi autorov. Rozdelenie románov do týchto skupín podliehalo dvom kritériám: aktéri násilia a ich praktiky. Výsledkom je rozdelenie na:

- *guerillové násilie: Abraham entre bandidos (Abrahám medzi zloduchmi), Los ejércitos (Vojská),*
- *šnarcoň (drogovom) násilí: Rosario Tijeras; v oboch dvoch knihách násilie ustupuje z pozície aktéra a umožnilo zobrazenie jednotlivca a spoločnosti priamo ovplyvnenej násilím. Na základe tohto kritéria rozdelíme ujem publikácie, ktoré zachytávajú:*
- *mesto a mestské násilie: El viaje del Loco Tafur (Cesta bláznava Tafura),*
- *dopady násilia na jednotlivca: El ruido de las cosas al caer (Zvuk padajúcich vecí).*

Romány pojednávajúce o násilí nie sú iba otázkou posledných rokov. Prvé publikácie na túto tematiku boli z pera autorov, ktorí sa snažili podať verný obraz udalostí z histórie ako napríklad *El 9 de abril (9. apríl)* od Pedra Gómeza Correu, *Viernes 9 (Piatok deviateho)* od Ignacia Gómeza Dávila⁷ boli vystriedané dielami s tendenciou nebyť iba šronikou udalostí, ale pridať historickému faktovi literárny podtext. García Márquez a jeho *Crónica de una muerte anunciada (Kronika vopred ohlásenej smrti)* spolu s Eduardom Caballerom Calderónom (*Siervo sin tierra ó Sluha bez pôdy*) patria k takej generácii spisovateľov, ktorí sa nevyhýbajú téme násilia.

Podľa môjho názoru došlo v posledných rokoch k posunu vnímania samotných foriem krutosti a to čo spomínaného násilia. Na základe spomenutých diel je možné vidieť zmenu v prístupe k problémom; na jednej strane sa diela ako *Abraham entre bandidos, Los ejércitos* a *Rosario Tijeras* zameriavajú na konkrétne skupiny v rámci ozbrojeného konfliktu, na strane druhej vyvíjajú a obviňujúci tón nie je nasmerovaný výhradne proti týmto skupinám, ale proti spoločnosti, ktorej jednotlivé zlofky sa podieľali na násilí alebo mu nezabránili. Prvé diela (*9 de abril, Viernes 9, Siervo sin tierra*) zaraďujeme do smeru *novela de la violencia* mali vyhradený postoj voči aktérom konfliktu a voči jeho vinníkom. Túto jednoznačnosť sa snažia autori posledných publikácií obísť a skôr ako na potrebu znovu a znovu opisovať odohrané krutosti upriamujú pozornosť na jednotlivca vyrastajúceho a formovaného v prostredí násilia.

⁷ RODRÍGUEZ RUIZ, Jaime Alejandro. *Šiglo XX. Novela sobre la violencia. Novela colombiana*. [online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/manual/sigloxx/xx03.htm>.

S prihliadnutím na aktuálnosť témy diplomovej práce som pri jej tvorbe využívala elektronické zdroje, ako napríklad oficiálne stránky Pontificia Universidad Javeriana, internetové literárne časopisy a publikácie dostupné on-line zamerané na súčasnú kolumbijskú literatúru. Po spracovaní témy som sa stretla s rozbormi diel, ktoré boli publikované do 70. rokov, čím spadajú do prvého obdobia *novela de la violencia*. Pri týchto prácach sa stretávame so zhrňujúcimi textami, zatiaľ čo k dielam súasných autorov je prístupované samostatne. Literárni kritici ich zaradujú do konkrétneho literárneho smeru ako napríklad *novela sicairesca*, *realismo degradado*, detektívny román, atď. a vzťahujú sa od spoločného východiskového bodu, ktorým je podľa môjho názoru násilie. Toto zistenie ma nakoniec viedlo k snahe zamerať sa na súčasnú tvorbu a podať vývoj literatúry a románov o násilí z pohľadu jeho reprezentácie v jednotlivých dielach.

Vzhľadom na absenciu literatúry v španielskom alebo slovenskom jazyku a práci so sekundárnymi zdrojmi v španielskom jazyku som chcela v diplomovej práci zachovať zahraničnú terminológiu. Ide tak o názvy literárnych smerov a štýlov ako aj o samotné literárne diela, pre ktoré nie je dostupný preklad. Pri prvom použití termínu pristúpim k jeho preloženiu, no ďalej v texte sa budem prikláňať k pôvodnému španielskemu názvu.

2 Literatúra a realita

Literatúra patrí k jednej z charakteristík národa. Tak ako sa počas storočí menili historické, politické a spoločenské podmienky jednotlivých krajín, dochádzalo k modifikácii pohľadu na literatúru a jej samotnú formu. Pri bližšom skúmaní previazanosti literatúry a reality sa názory kritikov líšia. García Márquez, jeden z tvorcov reality viac fantastickej ako pravdivej povedal:

ŠNikdy som nemohol urobiť a nikdy ma nenapadlo ni tak úžasné ako skutočnosť. [...] V mojich knihách nie je ani jeden riadok, ktorý by nebol založený na skutočnosti. [...] V Barranquille sa v novinách objavil chlapec: narodil sa a vyrástol s chvostom, ale nikdy o tom nehovoril, a nikdy

si nepre ítal *Sto rokov samoty*. Jeho vysvetlenie bolo ohromujúcejšie ako jeho chvost. šNikdy som nechcel poveda , fle ho mám, lebo som sa hanbil.õ⁸

Hoci je García Márquez známy svojou mierou fabulácie, musíme uzna nieko ko faktov: karibské pobreffie, ktorého kultúra a tradície boli od dôb kolónie silne ovplyv ované africkými kultúrami a ich nábofenstvami, zvykmi a poverami sú charakterizované do dne–ných ías sklonom k realite, ktorá áflko nachádza svoju validitu v iných oblastiach; táto arovná realita, ktorú nám predstavovali autori magického realizmu sa ufl nenachádza v dielach autorov druhej polovice 20. a za íatku 21. storo ía, ktorí poukazujú na druhú tvár Kolumbie charakterizovanú násilím, ktoré v–ak bolo prítomné ufl po as rozkvetu *boomu*. Príkladom sú diela spomínaného Garcíu Márqueza *Plukovníkovi nemá kto písa* a *Zlá hodina*. Ke sa v Európe dostávali na pulty kníhkupectiev, v Kolumbii postupne ustávala vlna násilia vyvolaná politickým súperením konzervatívnej a liberálnej strany a bola nahradzovaná organizáciou *guerríl* a postupným nástupom obchodu s narkotikami. Pri detailnej–om hodnotení textov jednotlivých diel nemôfeme nehovori o realite, ktorú zobrazujú. Táto realita sa zakladá na skuto ných historických faktoch. Pri ítaní sú asných diel by nemala prevaflova snaha potvrdi alebo vyvráti fakty, ktoré boli pouflité ako podklady a in–pirácie pri tvorbe, ale zameranie sa na estetickú stránku jednotlivých románov a ich výpovednú hodnotu.

Cie om diplomovej práce je predstavenie sú asnej kolumbijskej literatúry, ktorá sa zameriava na spracovanie tém násilia, *guerillového* boja a rozrastajúcej sa befnej kriminality v kolumbijských ve komestách. Zárove by som chcela poukáza na vznik tejto literatúry ako odozvy na potrebu samotnej kolumbijskej spoločnosti o nájdenie spôsobu vyrovnania sa s realitou a existenciu desa ro ía trvajúceho ozbrojeného konfliktu, ktorému sa v médiách nedostáva vä íeho priestoru. Historické obdobie *La Violencia* (1946-1966) sa v nasledujúcich rokoch pretransformovalo do obdobia *violencia*. Ako vyplynie z historickej asti je áflké ur í presné asové rozmedzie pre *La Violenciu*, vzh adom na to, fle útoky

⁸ õNunca se me ha ocurrido nada ni he podido hacer nada que sea más asombroso que la realidad. [...] No hay una sola línea en ninguno de mis libros que no tenga su origen en un hecho real. [...] En Barranquilla, un joven se mostró en los periódicos: había nacido y crecido con aquella cola, pero nunca lo había revelado, hasta que leyó *Cien años de soledad*. Su explicación era más asombrosa que su cola. õNunca quise decir que la tenía porque me daba vergüenzaõ [...], šAlgo más sobre literatura y realidad.õ *El País*, 01/07/1981, In José Luis SÁNCHEZ FERRER: *El realismo mágico en la novela hispanoamericana en el siglo XX*, [Ed. Grupo Anaya]. Madrid: Gráficas Peñalara, 1990, s. 88.

a stretý medzi obyvateľstvom prebiehali pred rokom 46 a pokračovali aj po roku 66. Násilie preniklo do spoločnosti a Paul Oquist hovorí o tzv. inštitucionalizácii násillia.⁹

Literatúra tvorí obraz doby a spoločnosti. Skutočnosti a udalosti z dávnejšej histórie, ale aj z tej bezprostrednej sa odzrkadľujú na tvorbe spisovateľov, ktorí cítia istú morálnu zodpovednosť a snažia sa k situáciám vyjadriť, ponúknu svoj postoj a predstaviť dôsledky, ktoré majú určité iné na spoločnosť a na jednotlivca. Z tohto dôvodu nie je prekvapujúce, že v roku 1970 Gustavo Álvarez Gardeazábal obhájil na Universidad del Valle diplomovú prácu s názvom *La novelística de la violencia en Colombia (Kolumbia a romány násillia)*.¹⁰ Jeho práca patrila k jedným z prvých analýz, ktoré sa zaoberali obdobím *La Violencia* a jeho literárnym prevedením. Literatúru klasifikoval na základe postoja autora k historickej udalosti. Prvé diela sa dajú charakterizovať ako *testimonio (svedectvo)*, ide o svedectvá historických udalostí, ktoré boli prepísané do románovej podoby, charakteristickým prvkom je chýbajúca esteticko-tylistická rovina. K týmto románom sa radí *El 9 de abril, Viernes 9, El Monstruo ó Monstrum*, ktorých autormi priami svedkovia násillia v Bogote a na ostatnom území, ale ktorí nemali literárne vzdelanie. Zmena nastáva s dielami spisovateľov, ktorí prevzali tému násillia a konkrétnych dejinných udalostí a ich primárnym zámerom bolo vytvoriť literárne dielo s dôrazom na estetickú stránku. Spomeniem diela Gabriela Garcíu Márqueza *Zlá hodina, Kronika vopred ohlásenej smrti* a *La Casa Grande (Ve ký dom)* od Álvára Cepeda Samudíu.¹¹ Vyvrcholením jeho záujmu a zánietenia do témy je publikácia románu *Cóndores no entierran todos los días (Kondorov nepochovávajú každý deň)*, román, ktorý sa postupom času stal kľúčovým prídídium šrománu násillia (*novela de la Violencia*).

V posledných rokoch sa pokračujú a rozborov literatúry o násillí a literatúry násillia rozšíril, pričom sa autori začínajú zameriavať na nové literárne smery a štýly, ktoré uprednostňujú súasní spisovatelia. Nehovoríme ufl iba o flánri *testimonio*, ktoré bolo obľúbené v prvých desaťročiach 20. storočia; do popredia sa dostáva detektívny román¹²,

⁹ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Bogotá: Instituto de Estudios Colombianos, 1978, s. 25.

¹⁰ GIRARDO, Catalina, MARÍN, Johan. ŠGustavo Álvarez Gardeazábal. *Obra.õ Centro Virtual Isaacs*. [online]. [cit. 2013-08-30]. Dostupné z: <<http://dintev.univalle.edu.co/cvisaacs/gardeazabal/obra.htm>>.

¹¹ OSORIO, Óscar. ŠSiete estudios sobre la novela de la Violencia en Colombia, una evaluación crítica y una nueva perspectiva.õ *Poligramas*. [online]. 2006 Junio, No. 25, s. [85-108]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://poligramas.univalle.edu.co/25/osorio.pdf>>.

¹² Podľa Forera Quintera základný rozdiel medzi európskym a severoamerickým detektívnym flánrom a jeho latinskoamerickou verziou spoíva v postave detektíva alebo policajta. Zatiaľ čo je jeho prítomnosť v prípade prvých dvoch typov nevyhnutná, pri latinskoamerickom ostáva v úzadí a esenciálnou zlofkou detektívneho románu sa stáva kontrast medzi zákonom a zločinom povýšený nad postavu detektíva. Táto personálna absencia sa dá vysvetliť na základe slabého postavenia policajných zlofkíek v kolumbijskej spoločnosti, korupcie a nespoahlivosti, s ktorými sa spája obraz polície v očiach kolumbijskej verejnosti a diela detektívneho flánu

ktorého latinskoamerická verzia sa pod a Gustava Forera Quintera –strukturálne odli–uje od tradi ného, európskeho a severoamerického detektívneho románu. Úplne novým flánom je *novela sicaresca*¹³ a tiefl nový literárny smer McOndo.¹⁴

Z môjho poh adu ve mi prínosnou prácou, ktorá ponúka nový poh ad na celú kolumbijskú literatúru násilia je príspevok Augusta Escobara Mesu. V jeho práci *Literatura y violencia en la línea de fuego (Literatúra a násilie na horúcej iare)* navrhuje rozdelenie do dvoch skupín: *literatura de la violencia* a *literatura sobre la violencia*.¹⁵ Prácu Escoabara Mesu považujem za príhodnú pre potreby diplomovej práce v aka jeho rozdeleniu môflme za leni diela vybrané pre analýzu do druhej skupiny, a to do literatúry o násilí, ktorá prikladá vä –iu váhu estetickej stránke diela, prevafluje kritický poh ad na násilie ako v–eobecnú charakteristiku kolumbijskej literatúry a zároveň pozoruje dopady násilia na jednotlivca a spoločnosť.¹⁶

sprostredkovávajú obraz spoločenských traum v Gustavo FORERO QUINTERO. *La novela de crímenes en América Latina: Hacia una nueva caracterización del género*. *Lingüística y Literatura*. 2010, No. 57, s. 51-52.

¹³ Se trata de una estética y de una temática que se originó en una literatura urbana inspirada por el surgimiento de violencia antioqueña durante la época contemporánea dominada por el narcotráfico. Mediante una inscripción de historias de vida de jóvenes sicarios asesinos, contratados por narcotraficantes con el fin de mantener y extender su dominio político-económico, la literatura <<sicaresca>> explora la marginalidad y el materialismo dentro de un marco de hegemonía en pugna. v Olga VALLEJO. *Literatura sicaresca*. *Diccionario Electrónico de la Literatura Colombiana*. 2008. [online]. [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <<http://ihlc.udea.edu.co/delc/index.php?tema=585&/Literatura%20sicaresca>>.

¹⁴ V roku 1996 bola vo vydavateľstve Mondadori publikovaná kniha *McOndo*, ktorej editormi boli Alberto Fuguet a Sergio Gómez. Skupina mladých autorov reagovala na boom, ktorý zaznamenala predchádzajúca generácia latinskoamerických spisovateľov, predstaviteľov magického realizmu. Hlavným zámerom skupiny McOndo bolo poukázať na stav latinskoamerickej spoločnosti, jej postavenie vo svetovom rámci, boj proti stereotypu vo vnímaní Latinskej Ameriky, ktorý do istej miery narúšoval *Boom*. Literárny prúd McOndo sa sformoval ako odpoveď na meniacu sa spoločenskú situáciu, globalizáciu, zmenu v postojoch mládeže, u ktorej sa rozmohlo používanie Windowsu, Macu a Nokie, užívanie drog a pravidelné pojedanie hamburgerov. Fuguet a Gómez si predsavzali nastoliť rozkol medzi tradičným vnímaním latinskoamerickej literatúry a novými tendenciami, ktoré ako mladá generácia chceli nastoliť. [...] esta tendencia o corriente, esperaba desmitificar la visión mágica y exótica que los lectores yanquis tenían de estos lares y que databa de los sesenta cuando un barbudito se alzaba en Sierra Maestra [...]. Fuguet a Gómez so svojím McOndom nezaznamenali veľký literárny úspech, ale vďaka ich snahe a novej vízie literatúry sa poukázalo na zmeny naprieč latinskoamerickou spoločnosťou. Hoci ako celok neprerazili, jednotliví predstavitelia si získali miesto v rámci národných literatúr, ako je tomu v prípade Santiaga Gambou, Rodriga Fresána, Edmunda Paz Soldana a Jaimeho Baylyho. v Alberto FUGUET, Sergio GÓMEZ. *McOndo*. Introducción. [online]. [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <<http://www.unc.edu/~amejiasl/McOndo.htm>>.

¹⁵ Rozdeleniu *literatura de la violencia* a *literatura sobre la violencia* sa budem venovať v kapitole 4.1.1.

¹⁶ OSORIO, Óscar. *Siete estudios sobre la novela de la Violencia en Colombia, una evaluación crítica y una nueva perspectiva*. Op. cit.

3 Úvod do histórie Kolumbie 20. storočia

Pri komplexnom pohľade na kolumbijskú históriu si uvedomíme, že aj napriek snahe o jej striedme vysvetlenie sa stretne s problémom neprehľadnosti, prelínania a astého striedania sa pri moci i ufl politických strán, alebo samotných politických predstaviteľov. Pri písaní diplomovej práce som narazila na rôzne názory jednotlivých autorov na obdobie *La Violencia*. Datovania sa odlišujú iba o pár rokov, no väčšina autorov sa zhoduje na tom, že toto obdobie bolo kulmináciou nepokojov, ktoré sa spájajú s politickým a spoločenským životom Kolumbijanov ufl v 30. rokoch 20. storočia a pokračovali aj v rokoch po šoficiálnom ukončení *La Violencie*. Budem sa pridržiava Paula Oquista a jeho začleneniu *La Violencie* medzi roky 1946 a 1966. Nutné je podotknúť, že dané obdobie získalo svoj názov na základe zintenzívnenia násilia, ktoré sa rozprestrelo na väčšine územia, ale ktorého prvé strety medzi príslušníkmi tej istej politickej strany sa datujú ufl do prvej polovice 20. storočia. V nasledujúcich rokoch pokračovalo rozdelenie verejnosti k dvom tradičným stranám (konzervatívnej a liberálnej). Odozvou na nemeniacu sa politickú situáciu a pretrvávajúce spoločensko-ekonomické problémy bolo formovanie povstaleckých skupín, ktorých cieľom bolo zlepšenie ekonomického a sociálneho postavenia chudobných vrstiev. Snáfilo sa tiež naštartovať zmeny v oblasti politickej správy krajiny. K tradičnému straníckemu násiliu sa v 80. rokoch začali pridávať problémy s obchodom s narkotikami, ktoré postupne získavali na vážnosti a pozmenili pomery v spoločnosti. Odpoveťou na túto skutočnosť bol strach najmä veľkostatkárov o svoj majetok a pozemky. Začali formovať jednotky vidieckej obrany (*autodefensas*), ktorých cieľom bola ochrana majetku a života proti povstalcovi.

Každú z týchto tém venujem v nasledujúcej časti jednu kapitolu, kde zhrniem príčiny a dopady konkrétnych udalostí z novodobej histórie Kolumbie, ktoré budú tvoriť podklad pre literárnu analýzu vybraných románov zo súčasnej kolumbijskej literatúry. Pri ich rozbere chcem sledovať literárne zobrazenie jednotlivých období, formy násilia generovaného každou skupinou a postoj kolumbijskej spoločnosti tak k nelegálnym skupinám ako aj k násiliu. Podanie prierezu historickými udalosťami, ktoré sa odohrali v Kolumbii za posledných desať rokov považujem za nevyhnutné pre spracovanie vybraných literárnych diel. V historickej časti by som sa chcela zamerať na momenty, ktoré poznačili novodobú históriu

Kolumbia od 20. rokov po súčasnosť a ako také dokázali vyvolať nové literárne vlny, literatúru násilia a literatúru o násilí.

Po as-túdia sekundárnej literatúry som si uvedomila, že násilie sa dá rozdeliť do dvoch väčších období. Prvá fáza je charakterizovaná politickým násilím, t.j. násilím generovaným politickými stranami, ich príslušníkmi a samotnými obyvateľmi na základe straníckej príslušnosti. Táto etapa vstúpila do dejín pod názvom *La Violencia* (1946-1966), pričom práve v tomto období prebehli dve významné historické udalosti vzájomne na sebe závislé: atentát na prezidentského kandidáta Jorgeho Eliécera Gaitána, po ktorom nasledovala vlna vzbúr, rabovania a stretov nazvaná *El Bogotazo*¹⁷.

Politická a spoločenská situácia sa však iasto neupokojila po nástupe na post prezidenta Gustavom Rojasom Pinillom. Jeho diktátorský režim nie je väčšinou historikovi považovaný za tradičný. Jeden z dôvodov je, že prevzatie moci prebehlo nenásilnou formou a v rámci spoločnosti a politických predstaviteľov došlo k jeho akceptácii vo viere, že zastaví násilie. Hoci Rojasova vláda padla v roku 1957 a od nasledujúceho roku bol v Kolumbii vytvorený nový politický systém a to *Frente Nacional* (Národný front), ktorým je reprezentovaný politický zmluv medzi konzervatívcami a liberálmi, situácia v rámci spoločnosti sa takmer vôbec neupokojila. Na základe pretrvávajúcich rozdielov medzi spoločenskými vrstvami, nerovnomernom rozdelení ekonomickej moci sa Kolumbia prepúšťa do druhej etapy násilia.

Hranicu medzi oboma etapami tvorí *Frente Nacional*, počas ktorého sa na čele Kolumbie vystriedali štyria prezidenti striedajúci sa na základe príslušnosti ku konzervatívnej alebo liberálnej strane. Napriek tomu, že toto obdobie je považované za obdobie zmluvy vidiek ostáva naďalej rozdelený na spomínaných konzervatívcov a liberálov. Vytvorenie politickej koalície neprinieslo očakávané zmeny v oblasti sociálneho a ekonomického zázemia. Tieto otázky sa stali predmetom programových vyhlásení vznikajúcich ozbrojených

¹⁷ *El Bogotazo*, 9. apríl 1948 je súhrn udalostí chápaných ako priama reakcia na vraždu prezidentského kandidáta Jorgeho Eliécera Gaitána. Je považovaný za jeden zo zlomových bodov v kolumbijskej histórii. Vlna násilia sa z hlavného mesta presunula do vzdialených, najmä juhovýchodných oblastí Kolumbie. Postava Gaitána má rovnako špecifické miesto v histórii. Patril medzi novú generáciu na politickej scéne ovládanej tradičnými silami. Ďalšia verejnosť v ňom videla nádej na zmenu politického myslenia, spoločenskej organizácie, spravodlivejšieho rozdelenia moci, majetku a zrovnoprávnenia spoločenských vrstiev. Vyhrtená situácia prestáva mať charakter výhradne politického boja o moc. Do bojov sa zapája aj vidiecke obyvateľstvo rozdelené na latifundistov a malých roľníkov, ktorí medzi sebou vedú boj o pozemkové a ekonomické výhody. v Ricardo ARIAS. *Los sucesos del 9 de abril de 1948 como legitimadores de la violencia oficial.* *Revista Historia Crítica*. [online]. 1998 Julio-Diciembre, No. 17, [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <<http://historiacritica.uniandes.edu.co/view.php/199/index.php?id=199>>.

skupín ako napríklad Farc¹⁸. Ich integranti videli ako jediný možný prostriedok na dosiahnutie zmien povstalecký boj, ktorý v-ak postupom času strácal svoje politické ideály. Intenzívne boje si vyfladovali primerané finančné zázemie, ktoré si *guerilla* zabezpečila venovaním sa pestovaniu omamných látok a následnému obchodovaniu s nimi.

Hlavnými zlofkami druhej vlny násilia sa stávajú ozbrojené povstalecké skupiny. Väčšinou skupinou sú *autodefensas*, ktoré boli formované ako obranné jednotky proti útokom *guerríl*. Z defenzívnej zlofky sa v-ak stali samotným aktérom útokov nielen na povstalcov, ale aj na vidiecke obyvateľstvo. 60. a 70. roky sú charakterizované nástupom ozbrojených skupín na okraji zákona, v 80. rokoch sa objavuje nová skupina obchodníkov, ktorí so sebou nesú aj vytvorenie nových spoločenských tried. Narkoobchod, ktorý od 80. rokov získava na dôležitosti sa o desať rokov neskôr stáva palivým problémom kolumbijskej spoločnosti, ktorého riešenie vyprovokovalo zainteresovanie sa do vnútorných záležitostí Kolumbie aj zahraničnými krajinami, napríklad Spojenými štátmi americkými. Nová kultúra narkoobchodníkov založená na zastrávaní, vydieraní, únosoch a nájomných vraždách sa podpísala pod desiatky mŕtvych a pod zintenzívnenie mestského násilie, ktoré sa prejavuje dodnes.

Násilie ako také je charakteristické pre väčšinu štátov Latinskej Ameriky; je spájané s históriou kontinentu od jeho objavenia až po posledné desaťročia. Intenzita bojov, násilia, zastrávaní, zbavovania sa nepohodlných osôb sa počas rokov menila. Faktom ostáva, že Kolumbia je od roku 1948 zmietaná stretmi rôznych skupín, ktoré generujú strach, beznádej a neistotu. Politické rozkoly medzi konzervatívnou a liberálnou stranou, neochota prizatia nových strán znamenali iba začiatok boja, ktorý sa za desaťročia pretransformoval a aktérmi sa stali nové skupiny.

¹⁸ V roku 2009 bolo editorskou radou denníka *El Tiempo* určené, že štodas las siglas que representan nombres de movimientos subversivos, como Farc, Eln, etc., solo llevan en mayúsculas la primera letra. Toto rozhodnutie bolo jednak reakciou na text prezentovaný kolumbijskou diplomaciou za vlády Álvara Uribe Véleza, v ktorom odkazovali na farc. Verejné rozhorčenie je jednou stranou mince, podľa môjho názoru spoločenské vnímanie *guerilly* sa premietlo aj do jej sémantického zobrazenia. Viac ako štyridsaťročný ozbrojený konflikt, ktorého jednými aktérmi sú Farc a kolumbijská vláda sa stal súčasťou každodenného života odrážajúceho sa v periodikách. V prvých desaťročiach sa pre Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia používala skratka FARC. V spomínanom roku 2009 došlo k úprave a prepisu. Vo väčšine médií začalo prevažovať používanie formy Farc, ktorá podľa ortografických pravidiel sa referuje na vlastné meno skupiny. Táto zmena vyplýva aj zo zautomatizovania pojmu, ktorý označuje *guerilla*. In Daniel, SAMPER PIZANO. Soluciones minúsculas a los mayúsculos. *El Tiempo*. [online]. 2009. [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <<http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-4853663>>.

3.1 Nezávislosť Kolumbie

Dejiny celého latinskoamerického kontinentu sú pretrhané násilím od jeho objavenia a dobývania, ktoré bolo nasledované španielskou koloniálnou správou, aby po začiatku 19. storočia vyvrcholilo v bojoch za nezávislosť a neútlak ani po dosiahnutí svojho cieľa, samostatnosti. Novovzniknuté štátne celky hospodársky zdecimované vojnami museli od začiatku čeliť novým výzvam: ako bude vyzerať nová administratívno-správna podoba a spoločenská organizácia republík. Z tohto pohľadu je násilie možno považovať za dedičstvo koloniálnej doby. Už v období *conquisty* bol kontinent zmietaný útokmi na pôvodné obyvateľstvo a ich podriadenie sa španielskej správe bolo založené viac na sile ako na dobrovoľnosti. Vojnami za nezávislosť majú podľa mnohých špecifické postavenie v histórii Latinskej Ameriky. Ide o obdobie vznikania nových národov, uprednostňovania špecifických regionálnych znakov pred španielskymi, ktoré dovtedy slúfili ako tmeliaci element. Zároveň je to obdobie začiatku regionálnej diverzifikácie v rámci bývalej španielskej Ameriky.

Začiatkom 19. storočia sa koloniálna správa na území Latinskej Ameriky dostáva do ťažkej krízy. Španielsko nemá dostatočné finančné prostriedky na zabezpečenie základných potrieb svojich kolónií. V rámci európskeho diania sa dostáva do marginálneho postavenia, čo povzbudzuje odhodlanie na strane Latinskej Ameriky o získanie kontinentu pod vlastnú kontrolu.¹⁹ Absolútna závislosť na metropoli sa stáva ťažšie a nutnosť dospieť k zmenám, ktoré by upravili stávajúcu politicko-spoločenskú situáciu naprieč latinskoamerickým kontinentom sa mení na nevyhnutnosť. Zmena spoločenských pomerov, podporenie ekonomickej, politickej a správnej samostatnosti a nezávislosti na Španielsku sa stali hlavnými cieľmi bojov za nezávislosť.

Prvé pokusy o získanie nezávislosti, ktoré sa prejavili na severe Južnej Ameriky začiatkom 19. storočia pod vedením Simóna Bolívara nabrali druhý dych a vyústili v úspešné zdolanie španielskych vojsk pri Boyacá v roku 1819 (Obr. 1).²⁰ Porazením španielskych vojsk a vyhlásením Veľkej Kolumbie sa boj o nezávislosť neskončil. V Španielsku neustále

¹⁹ Španielsko sa ocitlo v ťažkej hospodárskej situácii, ktorá sa negatívne prejavovala v rámci spoločenskej a politickej organizácie spojenej s nepokojmi, prevratmi a vojnami. v Josef POLIČENSKÝ. *Dějiny Latinské Ameriky*. [Vyd. 1.]. Praha: Svoboda, 1979, s. 283.

²⁰ Ibid., s. 285-286.

prebiehali snahy o znovunastolenie vlády a kontroly nad stratením územím. Túto hrozbu si uvedomovali aj príslušníci oslobodeneckého hnutia, ktorí videli ako jediné východisko vyhnanie posledných španielskych posádok z oblasti. Vojsko spolu s Bolívarom prešlo cez Andy a k poslednému stretu došlo v roku 1824 pri Ayacuchu, kde boli porazené zvyšky španielskej armády.²¹

17. decembra 1819 bolo kongresom v Angosture vyhlásený *Základný zákon republiky Veľká Kolumbia*, do ktorej spadal bývalý generálny kapitanát Venezuela, Cundinamarca (t.j. Nová Granada) a Quito.²² Snahy o získanie nezávislosti zo začiatku 19. storočia za ali prinášajú svoje ovocie až o pár rokov neskôr. Vojenské akcie niesli so sebou široké ekonomické, sociálne a politické dopady. Väčšina územia ostala hospodársky zdecimovaná a novovzniknuté republiky museli od začiatku čeliť hospodárskym, politickým a spoločenským problémom. Pretrvávajúce rozdiely vo vyspelosti jednotlivých regiónov mali za následok nerovnomerný rozvoj a modernizáciu miest, pričom vidiek a chudobné oblasti ostávali odtrhnuté od centra a modernizačného procesu.

ŠBarreirovo vojsko, úplne zničené, opúšťalo vojnové pole plné mŕtvohlav a zranených. Keby na veľer nezačalo husto pršať, určite by sa v ten deň skončila púť Novej Granady. Avšak prenasledovanie vystrašeného a dezorientovaného protivníka pokračovalo.²³ Koniec koloniálneho obdobia je spojený s bojmi za nezávislosť jednotlivých krajín. Zároveň sa dejiny konkrétnych regiónov súvisia od prvých momentov poznanej bojmi, smrťou a strachom.

²¹ Ibid., s. 287-292.

²² BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Madrid: Guadarrama, 1971, s. 357.

²³ ŠEl ejército de Barreiro en completa derrota, abandonó el campo lleno de cadáveres y heridos; y si no cierra la noche con una copiosa lluvia, seguramente habría terminado en aquel día la campaña de Nueva Granada, al continuar la persecución sobre ese enemigo aterrado y en desorden. Š v José Manuel GOOT. *Historia y cuadros de costumbres*. Bogotá: Editorial ABC, 1951. [online]. [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: <<http://www.banrepcultural.org/blaavirtual/historia/hiscua/hiscua15.htm#2b>>.

3.2 Nová éra staré problémy²⁴

Po bojoch za nezávislosť sa situácia v Kolumbii na politickej a spoločenskej scéne neupokojila. Nespokojnosť vidieckeho obyvateľstva s nedostatkom ekonomickej situáciou, nerovnomerným rozdelením majetku, prírodných zdrojov a s vysokým podielom zahraničného kapitálu na domácom trhu mali za následok prehĺbenie rozbrojov. Riešenie týchto problémov sa stalo súčasťou programov niektorých *guerillových* skupín (napr. Farc). Získanie nezávislosti sa spájalo aj s otázkou ako spravovať novovzniknuté štáty po územno-administratívnej stránke. Koloniálny systém vlády mal za následok zakorenenie nepravíc v kolumbijskej spoločnosti: od rozdelenia na dva tradičné politické smery, vylúčenie alebo diskrimináciu určitých skupín obyvateľstva zo spoločensko-politického života, korupciu a neschopnosť kontrolovať územie mali a majú za následok rozsiahle rozdiely v rámci spoločenského postavenia a riadenia štátu.

V 20. storočí si v Kolumbii udržujú svoju politickú moc a prevahu dve tradičné politické strany, liberálna a konzervatívna. Dominancia liberálnej strany sa prejavovala až do roku 1946. Súperenie medzi kandidátmi na post prezidenta republiky sa v tomto období znateľne vyostrovalo. Rozpory sa už neodohrávali iba medzi predstaviteľmi oboch strán navzájom, ale orazastej sa za nimi prejavovali vnútrostrané nezhody. V roku 1946 bol za prezidenta zvolený kandidát konzervatívnej strany Mariano Ospina Pérez, čím bola prerušená niekoľkoročná dominancia liberálnej strany. Napriek svojej príslušnosti ku konzervatívcom sa snažil zaviesť zmierlivú politiku zameranú na modernizáciu krajiny. Politická scéna však neustále ostávala veľmi bipolárna: pretrvávalo rozdelenie výkonnej moci, ktorá ostávala

²⁴ Guerra de los Mil Días (1899-1902) prebiehala na prelome storočí istým spôsobom predpovedala ďalší vývoj v histórii Kolumbie. Tisícročná vojna má hneď niekoľko tváří, ktoré sa budú premietajú v nasledujúcich rokoch. Ako som už spomínala išlo o prvý ozbrojený konflikt medzi príslušníkmi dvoch majoritných strán. V tomto období sa objavili prví *guerilly* na strane liberálov, ktoré bojovali proti lepšie organizovaným konzervatívcom a nakoniec, išlo o prvý občiansky konflikt v histórii Kolumbie. Výhru a zotrvanie pri moci získala konzervatívna strana, ktorá si udržala hegemoniu až do 30. rokov, kedy k moci nastúpila liberálna strana, aby sa zas v roku 1946 presadilo konzervatívne politické krídlo. Takmer by sa dalo tvrdiť, že celé 20. storočie a problémy na spoločenskej a politickej úrovni boli spôsobené rozdelením politickej moci medzi konzervatívcov a liberálov zmiešaných s pretrvávajúcimi sociálnymi rozdielmi. Po viacerých pokusoch o upokojenie situácie a celkový zmier vyhlásila *Frente Nacional*, ktoré však iba oficiálne potvrdilo starú hegemoniu a prehliadalo *guerilly* a ich pôsobenie a vplyv na spoločenský systém. Konečným výsledkom je už viac ako 50 rokov pretrvávajúci ozbrojený konflikt. v *Nueva Historia de Colombia. I. Historia política 1886-1946*. Bogotá: Planeta, 1989, s. 89-107.

v rukách konzervatívnej strany a Kongres a orgány regionálnej správy (*asambleas departamentales*), mestské rady, –tátna rada a súdnictvo patrili pod správu liberálov.²⁵

Politická a spoločenská situácia v krajine sa niesli v dusnej atmosfére. Napriek snahe o upokojenie nezhôd sa neustále objavovali protestné akcie. Ospina Pérez videl ako jediné východisko z páľivej situácie vytvorenie koalície medzi konzervatívcami a liberálmi. Základ dohody by spočíval v oficiálnom prerozdelení moci medzi oboma stranami, čo doposiaľ fungovalo iba na základe neoficiálnej dohody. Jeho predstavy sa nestretli s podporou a plán na vytvorenie paktu sa odložil až do roku 1958, kedy bol vytvorený *Frente Nacional* (Národný front). Ospinova hoci zmierlivá politika nenachádzala pochopenie na ľadnej strane; konzervatívcom prekážali ústupky voči liberálnej strane ako napríklad menovanie liberálnych politikov na posty starostov. Na druhej strane sa búrili aj predstavitelia liberálov, ktorých asvedená Jorge Eliécerom Gaitánom odmietala nový politický model a poukazovala na nepokoje a násilie, ktoré zasiahli Kolumbiu počas prezidentskej kampane a pokračovali v nasledujúcich mesiacoch.²⁶

Po voľbách a počas úradovania Mariana Ospinu Péreza dochádzalo k neprestajným útokom nespokojného obyvateľstva, ale aj vyostrenej kritike zvyčajne politickej scény (konzervatívni politici obviňovali a útočili na liberálov). Problémy a nešťastia sa preniesli aj na zvyčajne obyvateľstva.²⁷ Konzervatívci mohli po víťazstve obsadením postu prezidenta, no situáciu komplikovala početná prevaha liberálov, ktorí ovládali celú politickú scénu a v rámci Kolumbie existovali územia, ktoré spadali pod moc liberálnej strany.

Pri prezidentských voľbách v roku 1946 sa na politickej scéne zjavila aj ďalšia postava Jorgeho Eliécera Gaitána. Ako kandidát liberálnej strany sa spolu s Turbayom postavili proti Ospinovi Pérezovi. Napriek podpore, ktorú si Gaitán získal

²⁵ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II.* Bogotá: Planeta, 1989, s. 9.

²⁶ *Ibid.*, s. 10.

²⁷ Š[...]. El partido conservador se institucionalizaba en el poder que había ganado en las elecciones. Quizás fue por eso, por esa noticia, que al otro día Tuluá pensó en todo, menos en los que podían estar causando su martirio. El padre González lo comenzó a saber a las nueve de la noche cuando oyó los primeros disparos en la lejanía nocturna. [...] A las cuatro de la mañana dejaron de pasar, terminaron los disparos y comenzó la tocadera en la ventana del colegio. [...] En todas las cuadras de Tuluá, menos en la del colegio y en la de León María Lozano, tuvo que entregar la bendición a un cadáver. Todos tenían la herida de bala en la nuca y estaban bien muertos. No cargaban papeles de identificación y a la hora del traslado al anfiteatro nadie los reconocía. [...] Los habían puesto unos encima de los otros, desnudos, boca arriba los de la derecha, boca abajo los de la izquierda. Para el que terminaba el montón había una sábana, para los otros el abrigo de las moscas. Ninguno tenía muestras de otra herida y aun cuando al irlos colocando no faltaba alguno que derramara sangre, sólo el runruno de las moscas y el olor a formol demostraba que era una masacre. Por las ventanas de anjeo las caras curiosas vieron descargar cadáveres, pero nadie entraba porque en Tuluá nadie había perdido nada. v Gustavo ÁLVAREZ GARDEAZÁBAL. *Cóndores no entierran todos los días*. 1a ed. Barcelona: Ediciones Destino, 1972, s. 71-72.

s programom založeným na presadzovaní pozemkovej reformy a úprave sociálneho aparátu sa mu nepodarilo poraziť svojich protivníkov.²⁸ Postava Gaitána bola koncom 40. rokov symbol zmeny a v posledných desaťročiach sa stala mýtom, ktorý bol postavený na piedestál. Na politickej scéne ovládanej tradičnou skupinou osôb spokojných so stávajúcou situáciou tak na strane politickej ako aj ekonomicko-spoločenskej bola snaha o ich zmenu novátorská, avšak s malým predpokladom na úspech.

3.2.1 Zlom - El Bogotazo (Bogotazo)

40. roky sa niesli v znamení nepokojov vyvolaných všeobecnou nespokojnosťou. Zlá ekonomická situácia, machinácie s výsledkami volieb, extrémna chudoba niektorých regiónov (Chocó, Cauca, Córdoba a Obr. 2), apatia predných predstaviteľov i akýmkoľvek zmenám vyústila do vlny nespokojnosti a konfrontácií medzi určitými skupinami obyvateľstva. Absolútny útok zafila Kolumbia v roku 1948, v deň vraždy Jorgeho Eliécera Gaitána. Pokiaľ sa dovtedajšia situácia zdala byť zložitá po 9. apríli sa ešte viac komplikovala. Strety, konfrontácie a prejavy násilia sa rozšírili na celé územie Kolumbie.

Š[...]. 9. apríl [1948] skôr ako prechodné prerušenie pokoja a mieru, ktoré údajne charakterizovali našu spoločnosť znamenal zaiatok hlbokého spoločenského rozpadu, zrušenie sa tradičného poriadku.²⁹ Tento deň znamenal zlomový bod v histórii Kolumbie. Nevraživosť sa už nespájala iba s tradičným rozdelením medzi tábory konzervatívcov a liberálov, nehovorilo sa už iba o mestskom násilí, problémy sa preniesli aj na vidiek, ktorý navyše trpel nedostatkom správou a kontrolou zo strany štátu.

Hlavnými protagonistami 9. apríla, ktorí sa zapísali do dejín Kolumbie, sú Jorge Eliécer Gaitán a Juan Roa Sierra, obe vrahi. Gaitán ako politik, príslušník liberálnej strany a právnik sa zasadil medzi iným o boj proti *United Fruit Company* a vykorisťovaniu jej

²⁸ IZARD, Miquel. *Tierra firme: historia de Venezuela y Colombia*. Madrid: Alianza Editorial, 1987. ISBN 84-206-4210-X, s. 239.

²⁹ Š[...]. el 9 de abril, más que una interrupción pasajera de la paz y de la tranquilidad que supuestamente caracterizaban a nuestra sociedad, representó el inicio de una profunda descomposición social, el desplome del orden tradicional. v Ricardo ARIAS. ŠLos sucesos del 9 de abril de 1948 como legitimadores de la violencia oficial. Š *Revista Historia Crítica*. Op. cit.

pracovníkov. Hlásal nutnosť zmien v sociálnej a hospodárskej oblasti. Staval sa proti tradičným oligarchom, vyuffivaniu lacnej pracovnej sily a fiadal všeobecnú mobilizáciu obyvateľstva, ktorá by viedla k zmenám. Obdiv verejnosti si získal na jednej strane novátorskými myšlienkami a snahou o zlepšenie situácie, na strane druhej bol vynikajúcim rečníkom, ktorý dokázal svojím prejavom pritiahnúť dav.

Dôvody jeho vraždy nie sú doteraz úplne objasnené. Podľa oficiálnych správ bol páchateľom Gaitánovej vraždy Juan Roa Sierra. O jeho postave a vlastnom naplánovaní vraždy sa vedú spory. Roa Sierra mal údajne duševné problémy, navštevoval nemeckého veľvätca, ktorý mu vykladal budúcnosť. Do dnešného dňa nie sú jasné motívy Gaitánovej vraždy, ani to prečo ju mal vykonať práve Sierra. Predpokladalo sa, že Sierra bol príslušníkom sekty *Dioses atómicos*³⁰, ďalšia možná verzia je, že vražda Gaitána bola naplánovaná a podporená americkou vládou. Podľa Iva Barteke bol atentát na dôsledkom nespokojnosti na domácej politickej scéne podporenej severoamerickou politikou, ktorá mala v Kolumbii svoje ekonomické záujmy.³¹

Po deviatej hodine mal Juan Roa Sierra vystreliť na Gaitána, ktorý vyšiel zo svojej pracovne. Ľudia, ktoré sa odohrali po výstreloch sa podobajú na hororovú scénu. Juan bol vypočutý z dôvodov, ktoré ho viedli k vražde a následne bol zlyňovaný, š[...]-všetci mu chceli niečo urobiť, skopali ho, zbiti ho, op[...]-[...]³² také veľké bolo rozčarovanie z úspešného pokusu o vraždu na idol obyčajných vrstiev. Nasledujúca scéna popisuje zaobchádzanie s Juanom Roa Sierrom. Ufľv okamihu, keď zabil Gaitána sa z neho stalo telo bez nároku na súdny proces.

šPrezident riaditeľstva liberálnej strany Bogoty vydal nariadenie, aby odniesli Roa do prezidentského paláca. Na tejto trase, medzi Siedmou ulicou smerom na juh sa dav zastavuje a ako roj vyšiel sa zhromažďuje okolo nevládneho tela vraha. Jeden z mužov ho kope do hlavy, druhý ho bodá do brucha a potom ho ťahajú ďalej. Výraz tváre ľudí cítiacich, že sa deje odplata je strašný. Za telom ťahaným po Siedmej ulici ostávajú stopy a prach na

³⁰ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II. Op. cit., s. 36-38, s. 40.*

³¹ *Ibero-Americana Pragensia: anuario del Centro de Estudios Ibero-Americanos de la Universidad Carolina de Praga. Praha: Karolinum, 1987, s. 61.*

³² š[...] Todos querían hacerle algo, patearlo, golpearlo, escupirlo, maldecirlo, profanarlo. [...] v *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II. Op. cit., s. 41.*

elektri kovej trati. Neskôr ho isti topánok ahal za nohy, ako vozík, predstavenie pokra ovalo[...].³³

Zlynovanie Juana Rou viedlo k vymknutiu sa situácie, niektoré zlofky policajného zboru sa odzbrojújú. Nastáva chaos, rabovanie a plienenie obchodov, vypaovanie budov. Na obyvateľstvo, ktoré sa vydalo na Prezidentský palác bola poufritá policajná jednotka a tanky. Dav bol na Bolívarovom námestí zmasakrovaný.

Prvé dni ozbrojeného stretnutia v roku 1948 mali za následok tisíce obetí. Najväčšia tiahla udalostí do ahla na hlavné mesto 9. a 10. apríla, hoci nasledujúce dni neboli o nič jednoduchšie. Neustála prítomnosť polície, ostre ovaovanie, rabovanie, vypaovanie boli iba zaiatkom. Situácia a flivot sa dostávali do kritických extrémov aj mimo Bogotu. Nielen hlavné mesto a departament Cundinamarca sa nachádzali v kritickom rozpolofení. Vidiek a obyvateľstvo decimované afkými flivotnými podmienkami videli v osobe Gaitána nádej na zmenu. Hoci *El Bogotazo* malo epicentrum v hlavnom meste, vyprovokovalo povstania a búrenie sa obyvateľstva aj na vidieku. V ostatných oblastiach sa skoordinovali milície, ktoré sa snažili eliminovať akéhoko vek konzervatívca, ktorých upodozrievali z objednania Gaitánovej vraždy.

Všetky udalosti vystihuje nasledovný citát: šProtesty, kontra protesty, útočné a obranné hnutia socio-politického charakteru, obyčajná pomsta, anarchistické výbuchy, od drancovania ku krádežiam, od zaberania pôdy k jej prinavracaniu, ako potvrdenie tradície, ktoré sa tiahne od *conquisty* do dnešných dní.³⁴ Dôsledky 9. apríla sa prejavili ve mi náhle a v celej Kolumbii. Ufl tak rozahlé a nekoordinované územie sa stretlo tvárou v tvár s ekonomickými problémami, hospodárskym zaostávaním nie ve mi rozvinutých oblastí, zostrenej politickej bipolarizácii, prehbeniu rozdielov medzi spoločenskými vrstvami. Neprehadnosť situácie vyuffili niektorí jedinci na obohatenie sa na úrok ostatných a rozšírenie svojho majetku.³⁵

³³ šEl presidente del directorio liberal de Bogotá había dado la orden de llevarlo a palacio. En ese recorrido por la séptima hacia el sur, la multitud se detiene y en enjambre vuelve contra el cuerpo inerme del asesino: un hombre patea su cabeza, otro chuza su estómago con una lezna, lo arrastran. La expresión de los rostros es terrible cuando la venganza se desborda. Detrás, como la huella total de todo su cuerpo, polvo, rastros que iban quedando por la carrera séptima entre los rieles del tranvía; luego un embolador, como arrastrando una carretilla, lo lleva agarrado de las piernas, y así sigue el espectáculo sin que nadie se detenga [...].³⁴ Ibid., s. 41.

³⁴ šProtestas, contraprotestas, movimientos ofensivos y defensivo de carácter social-político, de carácter relatorio, de venganza simple, de desbordamiento anárquico, de saqueo y robo, de tomas y recuperación de tierras, como afirmación de una tradición de lucha que viene desde la conquista hasta nuestros días.³⁵ Ibid., s. 68.

³⁵ IZARD, Miquel. Op. cit., s. 240.

9. apríl je súhrou niekoľkých okolností a iasto ne nesie v sebe tradíciu z koloniálnej doby v zmysle pretrvávajúceho rozdelenia moci a bohatstva zoskupovaného v rukách malej skupiny obyvateľstva. Vystáva otázka, či išlo o revolúciu v plnom slova zmysle vzhľadom na to, že povstanie bolo vyprovokované jednou udalosťou, nemalo žiadne koordinované postupy ani vodcu, nebolo hnané politickým presvedčením, za jedinú požiadavku sa dá považovať žiadosť o zmenu konzervatívnej vlády za liberálnu. Po atentáte na Gaitána došlo k totálnemu zrúteniu organizácie v Bogote. Ospina Pérez sa odmietal vzdať postu v nádeji, že pokiaľ je situácia v ostatných regiónoch pod zdanlivou kontrolou ostáva nádej a nedôjde k vypuknutiu občianskej vojny.³⁶ Vyprovokovaná vlna politického násillia mala za výsledok kolaps štátu, štátnej moci, pokles dôvery širokej verejnosti v politických predstaviteľoch.

3.2.2 Gustavo Rojas Pinilla o školumbijská diktatúra

Vojenská sila si vzhľadom na stav krajiny po roku 1948 postupne upevnila postavenie v spoločnosti a oraz intenzívnejšie sa snažila presadiť na politickej scéne. V napätom období sa usiloval znovu získať post prezidenta Ospina Pérez. Tomuto scenáru sa snažili zabrániť liberáli, ktorí neváhali využiť všetky dostupné spôsoby bez uvedomenia si ich dôsledkov. Na strane druhej civilné obyvateľstvo, ktoré ufl dlhých mesiacov prežívalo neustále konfrontácie v boji o moc, túžilo po upokojení situácie.³⁷

Liberáli sa v tomto zvätku rozhodli staviť na podporu armády reprezentovanej Gustavom Rojasom Pinillom. To, že dôverovali vojsku bolo iasto ne pochopiteľné. Armáda si od vlády Ospinu Péreza posilovala svoju pozíciu a na rozdiel od policajných zločiek, si navonok zachovávala nestrannosť na politických stranách. Negatívny dopad, ktorý malo prevzatie štátu pod kontrolu armády na čele s Rojasom Pinillom bol badateľný ufl oskoro. Keď v roku 1953 bol na post prezidenta vybraný Rojas jeho nástup nebol spájaný so žiadnym vojenským prevratom, ako tomu bolo v iných krajinách pri nástupe diktatúry. Jeho vymenovanie bolo verejnou a politikmi prijaté pozitívne a z pohľadu legislatívy nedošlo

³⁶ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II.* Op. cit., s. 21-22, 78-79.

³⁷ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica.* Madrid: Guadarrama, 1971, s. 388-389.

k fiadnemu priestupku.³⁸ Vojsko sa po as Rojas Pinillovho mandátu te-ilo privilegovanej pozícii. Postupný úpadok moci a podpory generálovho reffimu bol badate ný po aj jeho druhého mandátu (1954-1958), silnejúce ob ianskej a -tudentské nepokoje, -trajky dovedli Rojas Pinilla afl k vzdaniu sa moci.

Po provopo iato nej podpore reffimu do-lo k precitnutiu. Rojas Pinilla sa prestal taji vidinou zotrvania pri moci afl kým sa situácia v Kolumbii neupokojí. Takmer vojnový stav Kolumbie sa po nástupe Rojas na post prezidenta zlep-il, no jeho vláda bola spájaná s útokmi na -tudentov a postupne strácala podporu verejnej mienky. Aj napriek zdanlivému upokojeniu situácie neustále prebiehali ozbrojené strety medzi obyvate stvom. V roku 1957 sa kon il Rojasovi mandát. Objavili sa tendencie na jeho opätovné znovuzvolenie, o vyvolalo vlnu kritiky na strane verejnosti a aj na strane politických a cirkevných predstavite ov.³⁹ Na základe demon-trácií odstúpil z postu prezidenta, prenechal moc vojenskej junte, ktorej vláda trvala do vytvorenia *Frente Nacional*.

3.2.3 Frente Nacional (Národný front) ó politická spolupráca

Predzves ou *Frente Nacional*, t.j. bipartidistickej dohody medzi liberálmi a konzervatívami o rozdelení moci a striedaní sa na poste prezidenta republiky bol rok 1954 a snaha Lópeza Pumareja o vytvorenie koalície. K samotnému vzniku do-lo o -tyri roky neskôr. Rojas Pinilla na sklonku svojho prezidentského obdobia stratil v-eobecnú dôveru. V záujme udržania mieru v krajine sa rozhodol odstúpi a nepokú-a sa o znovuzvolenie. Týmto inom sa otvorila cesta pre nové usporiadanie politickej moci v krajine. Dve majoritné strany do-li k spolo nej dohode, na základe ktorej si rovnomerne rozdelili politickú moc. V kone nom dôsledku to malo vyzera tak, fle každé -tyri roky bude dochádza k striedaniu prezidenta pod a straníckej príslu-nosti.⁴⁰

³⁸ Ibid., s. 387.

³⁹ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Op. cit., s. 390-392.

⁴⁰ OPATRŇY, Josef. *Amerika v prom nách staeití*. Praha: Nakladatelství Libri, 1998. ISBN 80-85983-42-7, s. 273-274.

Zatiaľ čo na politickej scéne došlo po páde diktatúry k uzavretiu paktu, v spoločenskej oblasti na seba stále narážali záujmy konzervatívne mysliacich predstaviteľov najmä cirkvi a veľkostatkárov, ktorí obhajovali tradičný sociálny a hospodársky systém; kým na druhej strane stála proti nim liberálne zmýšľajúca nová generácia prikláňajúca sa ku kapitalizmu.⁴¹

hlavnými aspektmi, ktoré neúhľadou vyriešenie situácie boli veľká rozloha územia, nerovnomerný ekonomický rozvoj regiónov, nedostupnosť a zlá infraštruktúra. Novoobjavujúcim sa problémom od polovice 50. rokov je *desplazamiento* (vysídlenie), ktoré je produktom násillia a ozbrojeného konfliktu postihujúceho najmä vidiek.

Podľa Gabriela Silvy Lujána dôvody vzniku *Frente Nacional* boli tri: za prvé to bola neokávaná snaha Rojas Pinilla získať pre seba ďalšie funkčné obdobie, s ktorým kolumbijskí politici nepočítali. Táto snaha vyvolala pobúrenie a politici dospeli k rozhodnutiu znovu prevziať moc do svojich rúk. Druhým dôvodom bola nutnosť spolupráce medzi stranami. Hoci konzervatívci patrili k tradičnej a jednej z najsilnejších strán v tomto období sa ich postavenie oslabilo na úkor liberálov, ktorí prišli s novými ideálmi a presadzovaním potreby zmien v spoločenskej a politickej štruktúre. Uvedomovali si, že ak sa chcú podieľať na správe krajiny je nevyhnutné zabezpečiť si stále postavenie. Jednou z možností bola spolupráca založená na rozdelení moci. Napriek tomu, že prvé náznaky o vytvorenie bipartidistickej koalície sa spájajú s Marianom Ospinom Pérezom (a obdobím po ňom, ktorého bol prezidentom 1946-1950) k samotnému zrealizovaniu došlo až na konci 50. rokov.⁴² Rok 1958 a vytvorenie *Frente Nacional* mali znamenať ukončenie politického násillia, boja o moc a kontrolu nad krajinou. Avšak ani táto snaha nepriniesla očakávané zlepšenie. Strany si rozdelili politickú moc a posty vo verejnej správe.⁴³ Pretrvávajúcim problémom bola pozemková otázka, ktorú nevyriešil ani jeden z prezidentov, ani *Frente Nacional* a ktorá bola bodom úslom jeden na zozname úloh povstaleckých skupín, ktoré sa snažili dosiahnuť spravodlivejšie rozdelenie bohatstva.⁴⁴

Nesplnenie požiadaviek povstalcov a na neposlednom mieste tiché inkorporovanie ozbrojených povstaleckých skupín do spoločenského života malo za následok neschopnosť dosiahnuť ich rozpustenie. Niektorí z regionálnych a lokálnych politikov napriek

⁴¹ Ibid., s. 183.

⁴² Ibid., s. 187-191.

⁴³ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Op. cit., s. 393-395.

⁴⁴ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II*. Op. cit., s. 216.

vonkajšiemu zdaniu príslušnosti k nastavenej politike *Frente Nacional* využívali svoju moc a špiate s vojskami ako dôležitý nástroj politickej kontroly nad voličmi.⁴⁵

20. storočie je charakterizované násilím vyprovokovaným rozložením v rámci vládnucej vrstvy.⁴⁶ Obdobie pred rokom 1946 bolo poznačené hegemóniou dvoch strán, ktoré sa pri moci alternovali. Vytvorenie *Frente Nacional* znamenalo oficiálnu dohodu medzi stranami, ale situácia v praxi stále vyzerala tak, že regióny, ktoré boli postihnuté násilím a prítomnosťou ozbrojených skupín trpeli po správnej stránke. V mnohých z nich neboli prítomní predstavitelia vlády, polície ani armády. Kontrolu nad oblasťami prevzali ozbrojené jednotky a centrálna moc stratila nad týmito oblasťami kontrolu.⁴⁷

3.3 Prvé ozbrojené jednotky

Prvé ozbrojené povstalecké skupiny propagujúce spoločensko-politickú zmenu začali vznikať už v rokoch 1948-1949 ako reakcia na zavraždenie Gaitána. Dochádzalo k ozbrojovaniu roľníkov, ktorí hájili svoje ekonomické záujmy a pôdu, ktorá im bola uzurpovaná a ani po nastolení *Frente Nacional* nebola prinavrátená. Od diktatúry Rojas Pinilla po ustanovenie *Frente Nacional* sa tiahla nevyriešená otázka pozemkovej reformy. Hoci došlo k vytvoreniu programov na rozvoj vidieka samotná reforma ostávala v pozadí. Jednou z Rojasových úloh bolo upokojiť situáciu a znovu nastoliť relatívny pokoj v krajine. Vlna násilia mala za výsledok vznik malých *guerillových* skupín, ktoré získavali veľký vplyv. Rojas sa s cieľom zmiernenia nezhody rozhodol vydať dekrét o amnestii pričom považoval zločenie zbraní. K tomuto aktu sa pripojili povstalci z Llanos, zatiaľ čo príslušníci komunistických skupín z Tolimy a Sumapazu (Obr. 2) sa rozhodli ustúpiť do hôr.⁴⁸ Pravdou ostáva, že počas vlády Rojas sa násilie utlmilo, niektoré skupiny sa odzbrojili

⁴⁵ Š[...], el papel de incitadores de la violencia que jugaron algunos de los jefes políticos regionales y locales que, si bien compartían formalmente la ideología frentenacionalista, utilizaban su influencia sobre los grupos armados como un instrumento importante de control político sobre el electorado. Ibid., s. 216.

⁴⁶ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Bogotá: Instituto de Estudios Colombianos, 1978, s. 127, 151.

⁴⁷ Ibid., s. 183-185, s. 193-198.

⁴⁸ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II*. Op. cit., s. 155-156.

a rozpadli, ale –lo iba o spacificovanie v ur itých oblastiach s tým, fle v iných regiónoch sa ozbrojené skupiny na alej mobilizovali a vystupovali proti vládnej garnitúre.

Ťes desiate roky sú obdobím faktického vzniku *guerríl*. V predchádzajúcich rokoch existovali ozbrojené jednotky, ktoré operovali v rozp chnutých formáciách na území Kolumbie. Tak Farc ako Eln sa in–pirovali ideálmi kubánskej revolúcie a to hlavne v pozemkovej otázke, ktorú pokladali za najpál ivej–í a najnutnej–í bod na vyrie–enie. alej sa snaffili presadi vysoko–kolskú reformu, priklá ali sa k reforme armády. Dovtedaj–ie násilie, ktorého aktérmi boli predstavitelia a príslu–níci konzervatívnej a liberálnej strany bolo zintenzívnené akciami zo strany *guerríl*.⁴⁹ Za ali sa objavova tzv. nezávislé republiky (*repúblicas independientes*), v ktorých sa skrývali príslu–níci bývalých povstaleckých skupín z obdobia *La Violencia*. V roku 1964 vznikla *guerilla* Farc (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia - Ozbrojené revolu né sily Kolumbie*), o rok neskôr do–lo k mobilizácii Eln (*Ejército de Liberación Nacional - Národná oslobodenecká armáda*) a v rovnakom ase sa objavuje skupina Epl (*Ejército Popular de Liberación - udovooslobodenecká armáda*).⁵⁰

Zatia o na za iatku boja mali tieto skupiny vytvorené programy ich postupné a aktívne zakomponovanie sa do politických otázok viedlo k zmene taktiky boja; za ali pouffíva praktiky beffnej kriminality.⁵¹ Ku *guerille* sa pripájali prevafne chudobné vrstvy obyvate stva, ím bola charakterizovaná ako avicová skupina. Na obranu proti nim dochádzalo k organizácii jednotiek *autodefensa campesina (vidiecka obrana)*⁵², ktoré mali chráni majetok a flivot ve kostatkárov ohrozovaných útokmi *guerríl*, ktoré zaberali ich pôdu. Ozbrojené skupiny získavali na sile a vytvárali si ekonomickú základ u. Za ali nadväzova kontakty s predstavite mi –tátneho aparátu, podie ali sa na vyberaní administratívnych pracovníkov v oblasti, ktorú okupovali, rozde ovaní úrody a ur ovaní sumy, za ktorú budú

⁴⁹ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Op. cit., s. 398.

⁵⁰ IZARD, Miquel. *Tierra firme: historia de Venezuela y Colombia*. Op. cit., s. 242-243.

⁵¹ ŤLa disolución de las estructuras de integración de los grupos armados a los proyectos partidistas de carácter nacional, el conflicto entre un campesinado armado y una élite que deslegitimizó su lucha, son los principales factores que hacen que la guerrilla se fragmente en grupos cada vez menos ideologizados y más violentos, cuyas acciones muestran crecientes connotaciones de delincuencia común.õ v *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II*. Op. cit., s. 216.

⁵² Ť[...] cuya misión es luchar por los derechos sobre los pequeños productores rurales, primordialmente en las zonas de colonización. [...]õ Ibid., s. 217.

ochra ova statok. V kone nom dôsledku to znamenalo, že kontrolovali chod miest a dedín v oblasti.⁵³

3.3.1 Od prvých povstaleckých skupín k Farcu

Vznik jednej z najväčších *guerillových* skupín v Kolumbii sa odohral v roku 1964 sformovaním a vydaním prehlásenia skupiny Farcu.⁵⁴ Svoje aktivity začali už v 50. rokoch, odkedy striedavo pôsobili ako mobilná partizánska skupina. Vďaka schopnosti prispôbiť sa zmenám ostali aktívni až do 21. storočia. Pod velením Gonzala Sáncheza príslušníci vznikajúcich *guerillových* skupín boli vidiečania a roľníci, pre ktorých sa stala *guerilla* útekom pred terorom zo strany štátu, politickej, policajnej a vojenskej moci. Svoje základne vytvárali na dvoch strategických pozíciách, a vďaka vysokej miere korupcie, neprítomnosti štátneho aparátu v niektorých oblastiach, ekonomicko-geografickým rozdielom sa dokázali v niektorých oblastiach upevniť svoje pozície:

a) v oblasti, ktorá bola osídlená nedávno, kde prevládali voliči i socialistickej revolúciej strany, komunistickéj strany a Gaitánovej UNIR (*Unión Nacional Izquierdista Revolucionaria ó Národný zväz revolúciej strany*),

b) v hraničných oblastiach medzi departamentmi, ktoré boli dovtedy relatívne neobývané a počet obyvateľstva sa zvýšil práve vďaka pôsobeniu *guerilly*, iba zriedkavo sa usadzovali v oblastiach dávno obývaných a s fungujúcou poľnohospodárskou štruktúrou, ktoré sa zároveň nachádzali pod správou štátu.⁵⁵

Guerilla na zabratom území začala presadzovať svoju moc, čo vo väčšine prípadov znamenalo používanie sily, zastráženie a iné násilné praktiky. Zaberali a prerazovali si

⁵³ BORRERO MANSILLA, Armando. El Conflicto armado interno, los cultivos ilícitos y la gobernabilidad local. *Revista Opera*, Universidad Externado de Colombia [online]. 2004, No. 4, s. 291. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://revistas.uexternado.edu.co/index.php?journal=opera&page=issue&op=view&path%5B%5D=136>>.

⁵⁴ PIZARRO LEONGÓMEZ, Eduardo. *Marquetalia: el mito fundacional de las Farc.* *UN Periódico*. [online]. 2004, No. 57. [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: <<http://historico.unperiodico.unal.edu.co/Ediciones/57/03.htm>>.

⁵⁵ SOLIMANO, Andrés. *Essays on Peace and Development: The Case of Colombia and the International Experience*. [online]. Washington, D.C.: World Bank Publications, 2000, s. 19-20. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://site.ebrary.com/lib/cuni/docDetail.action?docID=5007377>>.

pôdu patriacu vidieckemu obyvateľstvu, ktorú za ali používa na kultiváciu koky.⁵⁶ V súasnosti narkoobchod funguje na rozdelení práce, keď *guerilla* okrem vlastníctva svojich polí s kokou má pod kontrolou a ochranou iné. Zároveň dohliada a ochraňuje laboratóriá, kde sa vyrába syntetická droga, zatiaľ čo narkoobchodníci sa špecializujú na obchodovanie s konečným tovarom.⁵⁷ Existujú dva pohľady na vznik *guerilly*: samotní príslušníci avicových *guerríl* videli svoj boj ako snahu brániť vlastný život, majetok a územie proti záujmom vládnej moci. Na strane druhej konzervatívci sa prikláňajú k názoru, že išlo o nástroj pomsty voči nim na základe bojov medzi oboma stranami ufi v 30. rokoch.

Poľiadavky *guerilly* sa zakladali na zlepšení sociálneho postavenia malých poľnohospodárov, zlepšení infraštruktúry, znovunastolení štátnej správy, vybudovaní škôl a zdravotníckych zariadení, prepustení väzňov a na práve roľníkov na právo na vlastníctvo pôdy.⁵⁸ Všetky tieto poľiadavky sú stále aktuálne. Jedna z prvých dohôd, na ktorej sa uzniesla kolumbijská vláda a predstavitelia Farcu pri rokovaníach v Havane bola práve otázka agrárnej reformy.⁵⁹ *Guerilly* posilovali svoju pozíciu vďaka kooperácii s vidieckym obyvateľstvom, ktoré s nimi na začiatku sympatizovalo, no v nasledujúcich rokoch začala *guerilla* proti nim používať silu, represie a vydieranie. Jedným z faktorov, ktorý napomohol ich prežitiu je podľa Oquistu miera mobilizácie a hierarchizácie *guerríl*.⁶⁰ Na juhu departamentu Tolima a na severe Huily boli politické konflikty strojcom vzniku komunistických a liberálnych odbojových skupín, ktoré sa postavili na odpor proti konzervatívnym autoritám. Čoskoro sa premenili na organizované *guerillové* skupiny a zvýšila sa ich sila [...].⁶¹ Na sklonku 40. a 50. rokov sa *guerilla* rozdelila na liberálnu, ktorá hájila záujmy veľkostatkárov a na komunistickú, ktorej cieľom bolo dosiahnuť pozemkovú reformu. Situácia sa upokojila po nástupe diktatúry Rojasa Pinilly, ktorý vyhlásil amnestiu vyuffitú najmä zo strany liberálnych povstalcov, ktorí odložili zbrane a zaradili sa do vtedajšej spoločnosti a života. Komunistická *guerilla* si obhájila svoju životaschopnosť, nepridala sa k odzbrojeniu a pokračovala v boji.

⁵⁶ Ibid., s. 149-150. «La guerrilla encontró en los cultivos ilícitos una fuente de financiamiento e impuso impuestos a la producción: el denominado tributo de *gramaje*, que se cobra por kilo de cocaína exportado. [...] La guerrilla ejerce otras funciones de Estado, como son administrar justicia y mantener el orden público, imponiendo su soberanía y obteniendo el apoyo de la población mediante la intimidación.» v *El Narcotráfico en la Región Andina*. 1a ed. Bogotá: Parlamento Andino, 1992, s. 154.

⁵⁷ GARCÍA HOYOS, Juan Carlos. *De la Coca a la Cocaína: Una historia por comprender*. 1a ed. México, D.F.: Ediciones del Milenio, 2002, s. 137.

⁵⁸ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Op. cit., s. 279-285.

⁵⁹ «Farc y Gobierno logran acuerdo en tema agrario.» *Semana*. [online]. 2013. [cit. 2013-08-17]. Dostupné z: <<http://www.semana.com/nacion/articulo/Farc-gobierno-logran-acuerdo-tema-agrario/344557-3>>.

⁶⁰ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Op. cit., s. 286-288.

⁶¹ «Al sur del Tolima y al norte del Huila los conflictos políticos llevaron a la organización de grupos de resistencia comunista y liberal que se enfrentaban a las autoridades conservadoras. Pronto se convirtieron en organizadas bandas guerrilleras y aumentaron su furza [...].» Ibid., s. 303.

Marquetalia a Ríochiquito (Obr. . 3) boli oblasti, ktoré sa nachádzali pod absolútnym vplyvom a kontrolou *guerilly*. Po vojenskom útoku na dané oblasti boli povstalecké jednotky nútené ich opustiť. Roky 1964 a 1965, kedy sa akcie odohrali boli faktickým vznikom Farcu.⁶²

V knihe *Nueva Historia de Colombia (Nové dejiny Kolumbie)* sa objavujú praktiky po as obdobia *La Violencia*: šHrozné formy zohavenia, sexuálneho násilia a krutého zaobchádzania s telami obetí boli patologickým komponentom, ktorý sprevádzal vä -iu as operácií.š⁶³ Násilie nastolené od za iatku konfliktov sa asom iba prehlbovalo a vyostrovalo. Desiatky nezvestných osôb, tisíce m tvych a zmrza ených sú následkom takmer pol storo ia trvajúceho konfliktu.

3.4 Koniec prvej fázy násilia

Prvá vlna násilia je charakterizovaná politickým násilím, prenasledovaním, ekonomickou, politickou a legislatívnou nestabilitou a bezprávnos ou. Pokia niekto nepatril k správnej politickej strane, bolo nutné sa ho zbavi alebo pri najmen-om zne-kodni a minimalizova jeho pole pôsobnosti a mieru vplyvu.⁶⁴ Bolo iba otázkou asu, kým sa pretrvávajúce rozbroje na vidieku premietnu v plnej miere. Od roku 1948 dochádzalo k neustálemu poklesu reálnej mzdy, zhor-ovaniu ekonomickej situácie vä -iny obyvate stva, nedostatok miere zabezpe enia zdravotnej a sociálnej starostlivosti pre najchudobnej-ie zloflky spolosti.⁶⁵

Politická situácia v Kolumbii nebola nikdy jednoduchá. Pri moci sa striedali tradi né sektory kontrolujúce chod krajiny, ktoré znemofl ovali prístup niš-ím vrstvám na podie aní sa na riadení -tátu. Nepruflnos politického aparátu spojená s hospodárskym zaostávaním celej

⁶² PIZARRO LEONGÓMEZ, Eduardo. Marquetalia: el mito fundacional de las Farc. *UN Periódico* [online]. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia. 2006, No. 57. [cit. 2014-04-06]. Dostupný z: <<http://historico.unperiodico.unal.edu.co/Ediciones/57/03.htm>>.

⁶³ šFormas atroces de mutilación, de violencia sexual z de sevicia sobre los cadáveres de las víctimas eran un componente patológico que acompañaba la consumación de la mayor parte de las operaciones de intimidación.š v *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II.* Op. cit., s. 140.

⁶⁴ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica.* Op. cit., s. 397-398.

⁶⁵ *Nueva Historia de Colombia: historia política 1946-1986. Vol. II.* Op. cit., s. 93-94.

krajiny a zlou ekonomickou situáciou vä –iny obyvate stva mala za následok prepuknutie prvej vlny násilia, ktorej oficiálnym spú– a om bola smr liberálneho *caudilla* Jorgeho Eliécera Gaitána. Pri poh ade na Kolumbiu z prvej polovice 20. storo ia, v ktorej politická roztrie–tenos , neochota spolupráce, ozbrojené konflikty, vysíd ovanie a zaberanie pôdy, nedostato ná –tátna správa v niektorých astiach mali za následok potrebu h adania cesty k náprave a dosiahnutiu zmieru. Útoky na politikov, oso ovanie a vyhráflanie boli po as 40. rokov na beflnom poriadku. Hoci si konzervatívna a liberálna strana udrfliavali hegemoniu, bolo badate né ich vnútorné rozdelenie na frakcie, ktoré súperili medzi sebou a proti opozi nej strane.⁶⁶

Paul Oquist ponúka vo svojej práci podrobný poh ad na obdobie *La Violencia* a na nieko ko nasledujúcich rokov, ktoré možno považova za prvú vlnu násilia, ktorá v nepredstaviteľnej forme zasiahla celú krajinu a jej následky možno pozorova dodnes. Pre historické potreby spres uje obdobie *La Violencia* na roky 1946-1966⁶⁷, hoci strety medzi jednotlivými zlofkami spoločnosti boli pozorovateľné ufl v predchádzajúcom období a neutíchlí ani v nasledujúcich rokoch. Obdobie bolo pozna ené nielen bojom politických strán o prevahu, astými stávkami robotníkov, bojom proti zahraničnému kapitálu, ale aj politickými –kandálmi a podvodmi pri vo bách. V–etky tieto dôvody viedli na sklonku rokov 1947 a 1948 k zintenzívneniu násilia.⁶⁸

š*La Violencia* [...] sa odohrala v krajine, ktorej historický kontext je tvorený –panielskym dobytím, vojnou za nezávislos a nespo etnými ob ianskymi vojnami, ktoré sa odohrali po as 19. storo ia.⁶⁹ Týmito slovami začína úvodná kapitola knihy, kde Oquist poukazuje na tradíciu v násilí, ktoré sa tiahne celými kolumbijskými dejinami. Ako som ufl povedala násilie je pre Kolumbiu typické a spája sa s celými jej dejinami. Typickým na období násilia v 20. storo í je jeho intenzita, celoplo–nos a istá akceptácia zo strany obyvate stva. Zároveň udalosti z tohto obdobia sú podľa môjho názoru základným kame om pre al–í vývoj a priebeh diania v Kolumbii. Korene dodnes fungujúcej *guerilly* Farc sa spájajú s obdobím *La Violencia* a s *Bogotazom*. V druhej polovici 20. storo ia sa objavuje

⁶⁶ BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Op. cit., s. 396-399.

⁶⁷ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Op. cit., s. 11.

⁶⁸ *Unión Nacional* vytvorená a propagovaná Manuelom Ospinom Pérezom mala za cie zmierni stranický boj medzi konzervatívami a liberálmi, politický zmiern mal za úlohu prispie k modernizácii, bohuflia sa tak nestalo a roku 1953 do–lo k rozpadu *Unión Nacional*. v Cristian CHACÓN HERRERA. *Regreso del conservatismo al poder (1946-1953)*. [online]. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia, ca19uu, s. 9. [cit. 2013-08-16]. Dostupné z: <<http://es.scribd.com/doc/44506389/El-Regreso-Del-Conservatismo-Al-Poder-Entre-1946-1953>>.

⁶⁹ š*La Violencia* [...] ocurrió en un país cuyo contexto histórico comprende la conquista española, la guerra de independencia y las múltiples guerras civiles que tuvieron lugar a lo largo del siglo XIX.õ v Paul H. OQUIST. *Violencia, conflicto y política en Colombia*. Op. cit., s. 13.

nový element narkoobchod, ktorý zo za iatku v lokálnej forme sa v 90. rokoch zmenil na celonárodný inite ovplyv ujúci fungovanie krajiny.

Od vzniku ozbrojených skupín –riacich násilie mali predstavitelia –tátu na mysli spôsoby vyrie–enia stávajúcej situácie. Za vlády prezidenta Belisaria Betancura (1982-1986) do–lo k prvým pokusom o nadviazanie mierových rozhovorov s predstavite ľi *guerilly*. Je nutné podotknú , fle fliadne zo za atých rokovaní neboli bez prekáflok a vo výsledku do–lo iba k dvom úspechom a to v momente, ke Epl a M-19 odlofili zbrane a rozpadli sa. Za Betancurovej vlády sa presadzovala decentralizácia moci, modernizácia politického systému, pridelenie vä –ej moci a zodpovednosti regionálnej správe, o v–ak podporilo korupciu a umofnilo prenikanie osôb postavených mimo zákon do vládneho a regionálneho správneho aparátu.⁷⁰ Bez oh adu na pozitíva, ktoré prinieslo jeho úradovanie ostáva v povedomí neschopnos ukon i boj medzi povstaleckými skupinami a –tátnymi zlofkami.

3.5 Paramilitarizmus⁷¹

Paramilitaristické jednotky vznikali ako odozva na potreby chránenia majetku a osôb hlavne zo strany ve kostatkárov a obchodníkov proti tlaku a aktivitám na území okupovanom *guerillami*. V 70. rokoch sa objavili prvé skupiny pod názvom *autodefensas* (*obranné zlofky*), ktoré sa nakoniec v 90. rokoch spojili do zoskupenia AUC (*Autodefensas Unidas de*

⁷⁰ *Nueva Historia de Colombia: Historia política desde 1986. Vol. VII.* Op. cit. s. 43-57.

⁷¹ Tento pojem sa nespája výhradne s Kolumbiou, av–ak na rozdiel od iných krajín, ktoré vo svojej histórii zafili prítomnos *paramilitaristických* jednotiek Kolumbia získala zvlá–tne postavenie. Medzi rokmi 2003 a 2006 zlofili zbrane niektoré zo sú astí AUC (*Autodefensas Unidad de Colombia*) a ich integranti sa zaradili do befného fliivota a za ali sa podie a aj na politickom a spoločenskom fliivote. Tvár paramilitarizmu nabrala v Kolumbii nové rozmery; previazanos týchto zlofiek na predstavitelov politického diania v krajine, ich financovanie zo zdrojov narkoobchodu, akceptovanie ich fungovania zo strany –táty prispeli k vzniku tzv. parapolitiky. Hlavnými motívmi vzniku paramilitaristických jednotiek bola legislatívna –trbina, ktorá umofnila vytvorenie súkromných švojskô na obranu majetku a osôb proti aktivitám vyvíjaným zo strany *guerríl*. *Autodefensas* (obranné jednotky), ktoré stoja na pozadí vzniku paramilitarizmu v Kolumbii boli od svojho vzniku systematicky organizované s jasne vymedzenou vnútornou –truktúrou, podobne ako *guerillové* jednotky. Zatia o v za iatkoch svojho vzniku mali jednotky zacharakter obranný, oskoro sa z nich stali samotní impulzátori ozbrojených stretov. Prvé jednotky *autodefensy* vznikali na prelome rokov 70. a 80. Odvtedy sa modifikovali ich spôsoby boja za ochranu osobného vlastníctva a –tátna moc musela pristúpi k rozli–ovaniu medzi jednotkami *autodefensy* a *paramilitares*. Kým prví sa dajú charakterizova ur itým politickým zameraním skupiny *paramilitares* figurujú ako šnájomní vrahovia. In Pedro RIVAS NIETO, Pablo REY GARCÍA. *Las autodefensas y el paramilitarismo en Colombia (1964-2006)*. *CONfines*. [online]. 2008 Enero-Mayo, 4/7. [cit. 2013-08-11]. Dostupné z: <<http://web2.mty.itesm.mx/temporal/confines/articulos7/RivasP.pdf>>.

Colombia ó Spojené obranné jednotky Kolumbie).⁷² Tieto jednotky boli organizované za účelom boja protiavicovým *guerillám*. Rozmach ich moci a pôsobnosti nastal medzi rokmi 1998 a 2002. *Paramilitares* sa stali jedným z aktérov kolumbijského konfliktu, podľa štatistik sú v porovnaní s *guerillou* zodpovední za viac obetí na civilnom obyvateľstve ako samotná *guerilla*.⁷³ Objavenie sa *paramilitares* malo za následok zvrät v doterajšom dianí a konečnom vyznení konfliktu.

Šeťe sa ani nestihli pochovať vetyky obeť zo Segovie a ufl je vidie, fe krajina sa nachádza na ceste k novej etape vojny, intenzívnejšej a hroznejšej, pripomínajúcej efekt snehovej gule. Dve skupiny s ťoraz radikálnejším postojom stoja proti sebe ufl v územnom konflikte, kde obyvatelia určitej oblasti sa pridajú na jednu alebo na druhú stranu, čím sa stávajú potencionálnymi obetami. Toto vetyko sa deje na pozadí ťahostajnosti vlády a zvyku ťátu.⁷⁴

Medzi rokmi 2002 a 2006 došlo k ich ťiasto nému odzbrojeniu *paramilitares*, avak následky ich ťinov ostávajú v spoločnosti a histórii dodnes.⁷⁵ Prispievali k ťíreniu strachu, neistoty a násilia na preväľnej ťasti územia. Pri späťnom pohľade na celý priebeh a vývoj násilia, ktoré postihlo Kolumbiu v posledných ťes desiatich rokoch vidíme, fe dochádzalo k postupnému nabáovaniu problémov a jeho aktérov. V 20. storočí pôsobilo na území Kolumbie hne ťnieko ko ozbrojených skupín stojacich mimo zákon (Farc, Eln, Epl, *paramilitares* okrem iných). Ich aktivity neboli limitované iba na jedno ťpecifické územie, niektoré oblasti trpeli stretmi ťastejše a viac ako iné, no v konečnom dôsledku došlo k ich

⁷² Šel largo recorrido del paramilitarismo en Tolima. ť *VerdadAbierta.com. La Historia*. [online]. 2012 Mayo. [cit. 2013-08-11]. Dostupné z: <<http://www.verdadabierta.com/component/content/article/244-auc/4023-el-largo-recorrido-del-paramilitarismo-en-tolima>>.

⁷³ 11. november 1988 sa zapísal do histórie kolumbijského konfliktu. Do Segovie (Antioquia, Kolumbia) vtrhla ozbrojená skupina, ktorá si vyfladala desiatky obetí a ťalše desiatky zranených. Za vinníka bol zo ťiatku oznaovaný Farc. Výsledkom vyetrovania sa došlo k záveru, fe civilistov mali na svedomí *paramilitares*. Hlavná príčina celého masakru bola politická ťádado el interés político del líder liberal [César Pérez] de recuperar ese municipio que otrora había sido su fortín político ť znamenal na ťrtutie nového smeru v bojoch v konflikte. Zatiaľ ťo *guerilly* mali vytýené vlastné ciele a hoci na ich dosiahnutie vyuffľovali vetyky mofné spôsoby nevyhýbajúc sa brutalite jednotky *paramilitares* sa stali nástrojov v rukách tretích osôb, ktoré ich vyuffľovali tak v boji proti *guerillám* ako za účelom vlastného osohu, majetkového, finančného a politického. In María Clara CALLE. ŠSegovia, 25 años luchando contra la impunidad. ť *Semana*. [online]. 2013. [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <<http://www.semana.com/nacion/articulo/masacre-de-segovia-25-anos/364258-3>>.

⁷⁴ ŠCuando aún no se han acabado de enterrar los muertos de Segovia, parece evidente que el país se está encaminando hacia una nueva, más intensa y más macabra etapa de la guerra, produciendo un efecto como de bola de nieve en el cual dos bandos cada vez más radicalizados, se enfrentan en un conflicto ya casi territorial, donde los habitantes de toda un área son asimilados a uno u otro de los bandos, convirtiéndose así en potenciales víctimas. Todo esto mientras el gobierno y el resto del país parecen limitar su papel al de convidados de piedra. ť In ŠLa masacre de Segovia. ť *Semana*. [online]. 1988. [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <<http://www.semana.com/nacion/articulo/la-masacre-de-segovia/11089-3>>.

⁷⁵ RIVAS NIETO, Pedro a Pablo REY GARCÍA. ŠLas autodefensas y el paramilitarismo en Colombia (1964-2006). ť Op. cit.

peniknutiu a ovplyvovaníu v-etských oblastí flivota. *Paramilitarizmu* sa v priebehu konfliktu začal spájať s politickými predstaviteľmi a stranami, na základe čoho vznikol termín tzv. *parapolitika*.

Kolumbijský konflikt z prelomu prvej a druhej polovice 20. storočia mal za hlavných aktérov politické strany a *guerillové* skupiny, ktoré sledovali isté politické a spoločenské ciele, na dosiahnutie ktorých vyúfľivali násilie, teror, zastrašovanie. *Paramilitaristické* jednotky boli organizované ako nástroj uritých skupín za účelom ochrany, pričom získavali samostatnosť a mofnosť vo ne pôsobi na území departamentov, v ktorých írili hrôzu, teror a strach.

3.6 Obchod s drogami

Prvá etapa násilia v Kolumbii bola spájaná s politickými a spoločenskými otázkami. Pre príslušníkov povstaleckých skupín bolo charakteristické násilie, teror nezákonné aktivity ako únosy, vydierania a vraždy. Pre druhú vlnu násilia je podľa môjho názoru dôleflitým faktorom narkoobchod, ktorý ovplyvuje nielen politickú, hospodársku ale aj spoločenskú sféru. Od 80. rokov začal rozkvítať obchod s narkotikami, ktorý sa postupne stal súčasťou ilegálnej tieovej ekonomiky tak Kolumbie ako Ekvádoru a Peru. Vznik tohto odvetvia je niektorými autormi chápaný ako vyúfľitie prírodných zdrojov a podmienok na zabezpečenie príjmov pre urité skupiny obyvateľstva. Škoka vyfľaduje špeciálne prírodné a klimatické podmienky, ktoré nájdeme v Peru, Bolívii a Kolumbii. Od dávnych dôb bola jej produkcia zameraná na konzumáciu v indiánskych regiónoch v Peru a Bolívii. V poslednom čase sa v Kolumbii zaznamenal nárast jej uflívania v ekonomicky slabších regiónoch a medzi obyvateľmi na okraji spoločnosti.⁷⁶ Pestovanie a obchodovanie s drogami sa stalo lukratívnou záležitosťou, ktorá pomohla jednotlivcom a skupinám naviazaným na *patrónov*

⁷⁶ šLa hoja de coca requiere de condiciones biológicas y climáticas que son evidentemente propicias en Perú, Bolivia y Colombia. Desde épocas ancestrales su producción se ha destinado al consumo entre las poblaciones indígenas en Perú y Bolivia. Recientemente, en Colombia se ha propagado en regiones social y económicamente marginadas.š v Ricardo ROCHA GARCÍA. *La economía colombiana tras 25 años de narcotráfico*. Op. cit., s. 36.

k získaniu istého ekonomického zázemia, vzhľadom na relatívne aký a rýchly spôsob obohatenia sa pri práci pre drogové kartely.

V prípade Kolumbie sa obchod s narkotikami nestal iba súčasťou tejto národnej ekonomiky, ale tiež zdrojom tak pre nelegálne činnosti povstaleckých skupín ako aj finančným zdrojom politických strán.⁷⁷ Ufň v 80. rokoch začali *guerilly* a *paramilitares* obchodovať s narkotikami, čím k rôznym teroristickým útokom a vydieraniu pridali nelegálny obchod. V dôsledku potreby kultivácie rastlín začal vzrastať dopyt po obrábanej pôde. V naviazanosti na tieto potreby sme svedkami teroru voči vidieckemu obyvateľstvu, ktoré je násilím vyšľachované zo svojich pozemkov, aby tieto prepadli do vlastníctva *guerilly* alebo jednotiek *paramilitares*. Nielen tieto skupiny sa zapojili do narkoobchodu, zároveň s ich inkorporáciou sa začali objavovať špecializované skupiny, ktoré sa venovali pokrývaniu dopytu po drogách. Dva najvýznamnejšie kartely z Medellín a Cali rozpútali medzi sebou krvavú vojnu.⁷⁸ *Patróni* sa obklopili vlastnou ochrankou, ktorá bola ochotná zabíjať. S narkoobchodom sa spája pojem *sicarios*⁷⁹, nájomní vrahovia, ktorých osoba a spôsob činnosti sa stali námetom pre literatúru pričom vznikol nový literárny smer *literatura sicaresca*.

Boj proti narkoobchodu bol zahájený ufn od 80. rokov, v období kedy sa naplno začala prejavovať moc jednotlivých kartelov a dopady ich aktivít na spoločnosť a bezpečnosť v krajine. Verejne proti financovaniu politických strán a kampaní z nezákonného obchodu s narkotikami vstúpil prezidentský kandidát Luis Carlos Galán a minister spravodlivosti Rodrigo Lara Bonilla, ktorí sa postavili proti Pablovi Escobarovi⁸⁰ a jeho vzrastajúcemu

⁷⁷ El narcotráfico estableció una relación simbólica con el febril comercio de contrabando que se desarrolla en la cuenca del Caribe, aprovechó esta tradición y le ofreció una fuente de financiamiento. [...] producto de la combinación de la precaria eficiencia y de la elevada corrupción en los controles administrativos, el creciente tamaño y diversificación de la economía y una tradición de evasión al pago de impuestos que se remonta a épocas coloniales. Ibid., s. 37.

⁷⁸ SABOGAL, Hugo. Lucha a muerte de los cárteles colombianos de Cali y Medellín por el control del narcotráfico en Nueva York. *El País*. [online]. 1988. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <http://elpais.com/diario/1988/08/29/internacional/588808815_850215.html>.

⁷⁹ [...] fueron parte importante de la organización del narcotráfico. Estos pistoleros a sueldo eran los encargados de efectuar las operaciones sucias del negocio: asesinatos, secuestros, intimidaciones, violaciones, protección de los capos mafiosos, acciones de espionaje y penetración. [...] Los análisis sociológicos sobre el comportamiento de los sicarios afirman que estos jóvenes se regían por un severo código moral en el interior de su organización, con propios valores y un profundo sentido de la lealtad y la justicia. v Juan Carlos GARCÍA HOYOS. *De la Coca a la Cocaína: Una historia por comprender*. 1a ed. México, D.F.: Ediciones del Milenio, 2002, s. 132-134.

⁸⁰ Pablo Emilio Escobar Gaviria patrnl v 90. rokoch medzi najvplyvnejších mufov Kolumbie. Bol čefom medellínskeho drogového kartelu. Do roku 1993, kedy bol policajnými jednotkami zastrelený na úteku sa venoval narkoobchodu, vraždám nepohodlných osôb zo strany svojich konkurentov, z rád policajtov, politikov, sudcov, novinárov, ciele dosahoval aj na základe podplácania a vydierania. Previazanie na politickú a spoločenskú oblasť je vidno na postave Pabla Escobara, ktorý bol zvolený do senátu. Escobar zaviedol politiku šplata o plomo (peniaze alebo guľky) čím dopomohol rozmachu korupcie; kupoval si politikov, policajtov, novinárov. In BORJA HERMOSO. Fútbol, droga y muerte en Colombia. *El País*. [online]. 2010. [cit. 2013-11-

vplyvu. Sila a dosah medellínskeho kartelu boli demon–trované zavraždením oboch odporcov, ktorými zoznam m tvych, ktorí bránili Escobarovi v jeho záujmoch nekoni. ⁸¹

Rovnako ako v prípade vzniku a formovaní *guerríl* zohrala aj pri *narkoobchode* dôležitú úlohu nedostatok kontroly štátu nad niektorými územiami, ktoré v aka neprítomnosti vládneho aparátu umožnili zaberanie pôdy pre budovanie polí ok s kokou. Mnohé z chýbajúcich orgánov štátnej správy boli nahradené útvarmi riadenými *narkoobchodníkmi*, ktorých vplyv sa postupne dostával do politických kruhov. V aka korupcii a vyuffivaniu moci, zastra–ovaní a vydieraní sa narkoobchodníci ako Pablo Escobar a Carlos Lehder dostali na politickú scénu. ⁸² Obchod s narkotikami nemofno chápa ako nezávislú jednotku v sieti ostatných, ktoré generujú násilie. Narkoobchod je jedným zo základných zdrojov príjmov *guerillových* a *paramilitaristických* skupín a jednotlivých drogových kartelov, ktorých hlavné praktiky sú plné krutosti, násilia, zastra–ovania a bezcie neho vraždenia. Medzi rokmi 1986 a 1991 prepukla extrémna vlna konfrontácií medzi kartelom z Medellínú a kartelom z Cali. Pravidelne dochádzalo k únosom, vraždám, atentátom a útokom na hotely, re–taurácie a verejné budovy. Známý je fakt, že Pablo Escobar ponúkal odmenu niekoľko miliónov pesos za zabitie príslu–níka policajného zboru. Narkoobchod ako taký mal za následok, ako som ufl spomínala, vznik nových spoločenských vrstiev, ku ktorým patria aj *sicarios*. V aka spolupráci s kartelom dochádzalo k rýchlemu a pomerne áhkému spôsobu obohacovania sa a získania stáleho finan ného príjmu pre chudobné rodiny. ⁸³

Narkoobchodníci umožnili vznik novej spoločenskej skupiny. Jedinci zainteresovaní v nezákonnom obchode patriaci k nižším vrstvám získali majetok, ktorý ostentatívne ukazovali pred svetom. Títo zbohatlíci mierili e–te vy–ie, chceli preniknú do politického flivota. Bývalý šéf DEA (*Drug Enforcement Administration* ó *Národný úrad na kontrolu obchodu s drogami*) Joe Toft prehlásil, že Kolumbia sa vzh adom na financovanie niektorých

12]. Dostupné z: <<http://blogs.elpais.com/version-muy-original/2010/05/f%C3%BAAtbol-droga-y-muerte-en-colombia.html#more>>.

⁸¹ *El Narcotráfico en la Región Andina*. 1a ed. Bogotá: Parlamento Andino, 1992, s. 117-122.

⁸² Š[...] contrata cuerpos de seguridad que recurren a la intimidación y la violencia para la solución de conflictos en el interior de la industria. La sangrienta confrontación con el cartel de Medellín y su posterior sometimiento, puso de presente la capacidad y efectividad del narcotráfico para crear ejércitos privados que logren eludir la justicia y proteger sus propiedades. El uso de la fuerza se alterna, además, con el pago de sobornos, cuyo propósito es corromper a las autoridades para minimizar el riesgo de interdicción. Esto se hizo evidente desde los años ochenta en los casos de corrupción y asesinato de numerosos políticos y funcionarios públicos. v Ricardo ROCHA GARCÍA. *La economía colombiana tras 25 años de narcotráfico*. Op. cit., s. 152.

⁸³ GAITÁN G., Olga Lucía. ŠSicariato y criminalidad en Colombia: Perspectivas y realidades. v Alberto D. CIMADAMORE. ŠDrogas: el conflicto de fin de siglo. v *Cuadernos de Nueva Sociedad*. 1997, 2º semestre, No. 1. ISSN 1316-4856, s. 249-255.

politických kampaní z predaja nezákonných látok stala narkodemokraciou.⁸⁴ Zmeny spojené s celou sférou narkoobchodu sa prejavovali nielen medzi osobami, ktoré boli vedome a aktívne zapojené do nezákonných aktivít, ale prenášali sa aj na široké obyvateľstvo.

3.7 Druhá vlna násilia

Druhá vlna násilia má dva charakteristické rysy, fenomény. Prvým z nich je *paramilitarizmus*, ktorý vznikol ako odpoveď na nutnosť boja proti *guerillám*. Avšak už pri prvých konfrontáciách oboch skupín sa ukázalo, že poraziť *guerillové* jednotky nie je jednoduché. Podľa štatistik sa ukázalo, že *paramilitares* majú na svedomí viac civilných obetí ako samotný Farc.⁸⁵

Zatiaž o prvé roky fungovania *guerill* boli spájané s ideologickými predsavzatiami a inšpiráciou v Kubánskej revolúcii postupom času sa im pridávali ďalšie. Verbovanie a ozbrojovanie maloletých, konfiškácia majetku, vysídlenie oblastí, preberanie kontroly nad chodom miest a obcí, nútená spolupráca vidiečanov pod hrozbou mučení a smrti sú len malým výpočtom akcií *guerilly*. Na údajnú obranu proti porušovaniu práv týchto stavov boli vytvárané obranné jednotky, ktoré sa združili do organizácie AUC (*Autodefensas Unidas de Colombia*). V boji a prenasledovaní príslušníkov *guerilly* však *autodefensas/paramilitares* neostávali nikdy dlhší svojím protivníkom. Mučení, hromadné hroby, obviňovanie osôb zo spolupráce s *guerillou* a ich následná likvidácia. Teror na obyvateľstve dospeľ do takých rozmerov, že sa v poslednom období začali objavovať správy o extrémnej krutosti a zvrátenosti *paramilitares*.⁸⁶

⁸⁴ *Nueva Historia de Colombia: Historia política desde 1986. Vol. VII.* Op. cit., s. 159-160.

⁸⁵ *Proyecto Víctimas. Semana. Especiales.* [online]. [cit. 2014-01-12]. <<http://www.semana.com/Especiales/proyectovictimas/index.html#intro>>. *Un informe para poner a pensar a Colombia. Semana.* [online]. 2013. [cit. 2014-01-12]. <<http://www.semana.com/nacion/articulo/un-informe-para-poner-pensar-colombia/352261-3>>.

⁸⁶ *Los caníbales protegidos por la justicia colombiana. Semana.* [online]. 2013. [cit. 2013-11-18]. Dostupné z: <<http://www.semana.com/nacion/articulo/paramilitares-asesinato-villavicencio-canibalismo/361905-3>>.

Druhým faktorom, ktorý sa začal presadzovať už v 70. a 80. rokoch bol narkoobchod, s ktorým je spojené nové násilie. K tradičným komponentom kolumbijského konfliktu (*guerille* a iným ozbrojeným skupinám stojacim proti štátu) sa pridali skupiny narkoobchodníkov obklopujúcich sa špecializovanými jednotkami *sicarios*, ktorých úlohou bolo zbavovanie sa nepohodlných osôb a iné nezákonné aktivity. Rozmachom narkoobchodu v 90. rokoch sa násilie dostalo do novej pozície. Spomínané tradičné skupiny sa zapojili do produkcie a distribúcie omamných látok. Zatiaľ čo otázka vnútorného ozbrojeného konfliktu bola chápaná ako interná otázka, ktorej hlavnými riešiteľmi mali byť štát a vnútorné orgány, objavenie sa narkoobchodu znamenalo implikáciu zahraničných predstaviteľov, ktorí vnímali túto nelegálnu činnosť ako ohrozenie vnútornej bezpečnosti. Najvýraznejší vplyv na Kolumbiu mali Spojené štáty americké, pod vplyvom ktorých bol vypracovaný zákon o vydaní zločincov.⁸⁷ Práve v spojení so schválením spomínaného zákona sa rozpútala smrť objednaných vražd politikov (prezidentského kandidáta Luisa Carlosa Galána, ministra spravodlivosti Rodriga Laru Bonillu), policajtov, sudcov a novinárov vytrujúcich prípad Pabla Escobara a iných narkoobchodníkov.

Od obdobia *La Violencia* sme svedkami únosov, vražd protivníkov, nezvestných, hromadných hrobov, ktoré mali na svedomí v prvom období šoficiálne zločiny, t.j. príslušníci politických. Po *Bogotaze* z roku 1948 sa situácia zmenila, vzrástla nespokojnosť obyvateľstva, do protestných a kriminálnych akcií sa zapojila stredná a nižšia mestská trieda a vidiecke obyvateľstvo. Nastúpený sociálno-politický konflikt postupne nabíral na seba problémy. Partizánske skupiny, ktoré sa objavili už v 40. a 50. rokoch ostávali nepovinné politickými predstaviteľmi. Vládna apatia voči nim umožnila rozvoj organizácie jednotlivých skupín, ktoré prevzali moc a kontrolu nad odľahlými oblasťami. Keď sa v 70. rokoch zvýšoval dopyt po omamných látkach uvedomili si možnosť zabezpečenia si stabilných príjmov. Prírodné a klimatické podmienky boli na kultiváciu koky vhodné a kontrola územia, obyvateľstva a infraštruktúry im zabezpečovala možnosť voľného pohybovania sa. Lukrativnosť narkoobchodu prilákala nové organizované skupiny, ktoré sa zamierovali predovšetkým na obchodovanie s konečným tovarom. Nelegálnosť tohto obchodu mala na svedomí prenasledovanie integrantov jednotlivých kartelov, ktorí boli nútení postarať sa o ochranu

⁸⁷ Ley de Extradición, ktorého prvá verzia je z roku 1980 (Ley 27 de 1980) a druhá je z roku 1986 (Ley 68 de 1986). In *Tratado de extradición entre Colombia y los Estados Unidos: Ley 27 de 1980. El Abedul*. [online]. [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <http://www.elabedul.net/Articulos/Reserva/ley_27_de_1980.php>. *Tratado de extradición de Colombia con Estados Unidos: Ley 38 de 1986. El Abedul*. [online]. [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <http://www.elabedul.net/Articulos/Reserva/ley_68_de_1986.php>.

obchodných a osobných záujmov. Narkoobchodníci mali v 90. rokoch na svedomí nárast kriminality a násilných akcií vo i civilnému obyvatelstvu a -tátu.

3.8 Záver historickej asti

V predchádzajúcich kapitolách som sa zamerala na udalosti z 20. storočia, ktoré majú úzku súvislos s dielami vybranými pre literárnu analýzu. Do úvodu som zakomponovala aj krátku informáciu o vojnách za nezávislos, ktoré tvoria vstupnú bránu do histórie Kolumbie.

al-ím -pecifickým momentom je Tisícová vojna (Guerra de los Mil Días), ktorej lokálny význam a vplyv na celkovú politickú a spoločenskú situáciu sa mi zdá dôležitý, lebo práve tento konflikt bol vyvolaný konfrontáciou medzi dvoma hlavnými politickými stranami. Aj keď došlo k podpísaniu mieru a prevzatiu moci konzervatívcami, ktorých vystriedali po -estnástich rokoch liberáli, aby sa na začiatku roku 1946 znovu dostali k moci konzervatívci v období, keď sa znovu vyostroval konflikt medzi oboma stranami, ktorý viedol k vzniku *guerríl* a obdobiu násilia pretrvávajúcemu dodnes.

Na základe predchádzajúcich kapitol je badateľné, že násilie je pre Kolumbiu typické a to už od dôb dobývania kontinentu, pokračovalo v koloniálnom období, vyústilo do vojen za nezávislos a prenieslo sa aj do novovzniknutých republík. V kolumbijskej histórii sa dostávali do stretu najmä ekonomické záujmy skombinované s bojom tradičných skupín o udržanie si postavenia a moci. V historickej asti som ponúkla prehľad udalostí z modernej histórie, ktoré sa spájajú s vnútorným ozbrojeným konfliktom, trvajúcim od polovice 20. storočia. Pre lepšiu orientáciu môžeme charakterizovať dve obdobia násilia: *La Violencia* medzi rokmi 1946-1966 a všeobecné obdobie násilia, ktoré nastúpilo po roku 1960, v období, keď iasto ne utíchol politický boj, ale obdobie nepokojov a stretov vedené zo strany *guerríl*, ku ktorým sa postupne pridávali i kriminálne skupiny, organizácie obchodujúce

s narkotikami, ktoré vyuffľovali silu a nezákonné prostriedky na dosiahnutie svojich cie ov a celkovej destabilizácie krajiny.⁸⁸

Vznik ozbrojeného konfliktu, bol súhrou politických, hospodárskych a spoločenských otázok.⁸⁹ História 20. storočia bola poznaená politicko-straníckym súperením, bojom o ekonomickú prevahu a snahou o vydobytie si prerozdelenia pôdy. Politické násilie zo 60. rokov bolo rozšírené o nové skupiny zamerané na obchod s drogami, s ktorým sa spája nová vlna násilia charakteristická pre prelom 70. a 80. rokov a kulminujúca v 90. rokoch. Objavenie sa týchto nových skupín delikventov sa odrazilo aj v ekonomicko-hospodárskej sfére: nútené opúšťanie vidieka, zaberanie obrábanej pôdy, jej prípadný predaj za podhodnotené ceny, krádeže úrody, spory o drľbu pôdy sa stali beľnou súčasťou obyvateľov kolumbijského vidieka. Na politickej scéne došlo k snahe nastoliť poriadok a upokojiť situáciu, čoho dôkazom je sformovanie *Frente Nacional* v roku 1958. Realita mnohých departamentov však bola iná (Tolima, Huila, Santander, Boyacá, Cundinamarca, Valle del Cauca, Caldas a Antioquia – obr. 2), minimálna prítomnosť štátnych orgánov a pracovníkov umožnila pretrvávajúce ozbrojených jednotiek v oblasti, čím sa prehľbovali korene násilia.⁹⁰ Neschopnosť zmeniť veci mierovou cestou, viedla k vyuffľovaniu sily a zastrašovacích prostriedkov, ktoré boli a sú vyuffľované viacerými nezákonnými skupinami rovnakým dielom. Únosy, vydieranie, vraždy nepohodlných osôb, zapojenie sa do obchodu s drogami sú typickým rysom Farcu, Eln, Epl, *paramilitares* a skupín beľnej kriminality.⁹¹

Na základe konzultovanej literatúry je jasné, že prítomnosť násilia nie je v kolumbijskej spoločnosti jav nedávny. V jednotlivých obdobiach sa násilie zintenzívňovalo alebo zoslabovalo. Rozdelenie násilia na prvú a druhú fázu považujem za uffiťené a to z dôvodu uvedomenia si aktérov, datovania, sprehľadnenia, v neposlednom rade korešponduje aj s rozdelením literatúry násilia a o násilí, ktorému sa budem venovať v kapitole 4.1.1.

⁸⁸ ORTIZ SARMIENTO, Carlos Miguel. «Historiografía de la Violencia.» In TOVAR ZAMBRANO, Bernardo. *La Historia al final del milenio: ensayos de historiografía colombiana y latinoamericana. Vol. 1.* Bogotá: Universidad Nacional de Colombia, 1994, s. 371.

⁸⁹ *Ibero-Americana Pragensia: anuario del Centro de Estudios Ibero-Americanos de la Universidad Carolina de Praga.* Op. cit., s. 60-66.

⁹⁰ OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia.* Op. cit., s. 18-19, 46-51.

⁹¹ N MEC, Jan. *Komparace politických systémů : politické systémy Latinské Ameriky.* Praha: Oeconomica, 2010, s. 180-183.

4 Vzťah literatúry a histórie

Literatúra je zrkadlom národa a doby, do ktorej autori spadajú alebo do ktorej sa zaraďujú ich diela. Počas storočí, kedy sa menili estetické normy a hodnoty, na základe ktorých sa posudzovali literárne diela. Tak ako sa rozvíjala a modifikovala estetická stránka diel, menili sa aj témy, ktoré sa stávali námetom pre autorov. V diplomovej práci sa zameriam na zobrazovanie násillia, ktoré sa stalo každodennou súčasťou kolumbijskej kultúry. Zámerom historickej ústí bolo podať prierez udalosťami 20. storočia. Aktuálny stav kolumbijskej spoločnosti, politickej a ekonomickej scény je výsledkom dlhodobých stretov medzi jednotlivými zlofkami spoločnosti, nevyriešenou pozemkovou otázkou, značnými rozdielmi medzi bohatými a chudobnými. Kolumbia je v rámci ústí-spektra ovplyvovaná aj okolitými krajinami, ktoré na ňu vyvíjajú tlak. Rastúci dopyt po omamných látkach, vhodné prírodné podmienky na ich kultiváciu v niektorých regiónoch, zlé ekonomické postavenie ústí spoločnosti, ktorá sa nedokázala uchýtiť na vtedajšom pracovnom trhu, vidina šibkého a rýchleho zárobku dovedli niektoré skupiny k venovaniu sa nezákonnému obchodu. V dôsledku rozmachu šibko spoločenskej vrstvy, ktorá vďaka ekonomickej základni dokázala presadzovať svoje záujmy na politickej, vládnej, ekonomickej a spoločenskej úrovni. Narkoobchodníci získali vplyv a moc nielen v konkrétnych regiónoch, kde mali svoje haciendy a odkiaľ kontrovali chod obchodov, ale aj na celoštátnej úrovni. Vďaka nadobudnutej finančnej základni získali na svoju stranu niektorých predstaviteľov policajných a vojenských jednotiek. Pablo Escobar Gaviria, hlava medellínskeho kartelu, prenikol na celonárodnú politickú scénu ako senátor.

Dopady násillia, ktoré naplno prepuklo v Kolumbii na začiatku 20. storočia má nedozerané následky v súčasnej spoločnosti. Autori, ktorých diela predstavím patria do generácie, ktorá nikdy nevidela svoju krajinu v mieri. Únosy, vyvlastovanie pôdy, vraždy, najomní vrahovia sú len zlomkom toho, čo tvorilo a tvorí kolumbijskú spoločnosť. Po rokoch akceptovania týchto činov a aktérov, veku miery beztriestnosti a iasto nej inštitucionalizácie násillia sa začali objavovať prvé publikácie s tematikou historických udalostí. Diela z posledných dvadsiatich rokov sa podľa môjho názoru zameriavajú skôr na kultúrno-spoľenské aspekty násillia, ktoré je zároveň prezentované ako národná súťaž a nie je vymedzované, ako tomu bolo pri prvých publikáciách, ktoré hovorili o období *La Violencia*. Od zamerania sa na konkrétne momenty sa dostávame k všeobecnému zobrazeniu

doby a atmosféry. Tieto diela sú obrazom aktuálnych problémov a spoločenskej stratifikácie, ktoré sú však priamym dôsledkom historického vývoja.

Teror, násilie a korupcia sa stali námetom nielen pre literárnu tvorbu, ale svoje miesto si našli aj v kinematografii. Smrť, únosy, vraždy, násilie vo všetkých svojich podobách nie sú tabuizované ani mystifikované témy. Na demonštráciu stačí spomenúť, že tituly *Rosario Tijeras* (*Rosario Tijeras*), *La virgen de los sicarios* (*Ochránky a sicariiov*), *Satanás* (*Diabol*) slúžili ako predloha pre filmové adaptácie. Režiséri neostali len pri celovečerných filmoch, odvážili sa preniesť témy narkoobchodu a postavu Pabla Escobara do seriálovej podoby. Udeovenie filmových cien Macondo 2012 len potvrdzuje previazanie spomínaných tém a kolumbijskej každodennosti. Za zmienku stojí film *Todos tus muertos* (*Všetci tvoji mŕtvi*), ktorý s piatimi oceneniami na národnej úrovni sa presadil aj na Filmovom festivale Sundance, kde získal ocenenie za najlepšiu fotografiu.⁹² Medzi filmy zaoberajúce sa otázkou násillia sa zaraďuje aj snímok režiséra Andrésa Baíza *Roa* (*Roa*) z roku 2013, ktorý zachytáva kritický moment, keď vraždy Jorge Eliécera Gaitána. Až po desiatich piatich rokoch od jeho smrti bolo možné predstaviť film, ktorý zachytáva deň, keď sa v Kolumbii všetko zmenilo. Pri pohľade na celú umeleckú tvorbu sa nazdávam, že dochádza k istému uvoľneniu v spoločnosti, ktorá je po niekoľkých desaťročiach pripravená hovoriť o veciach, ktoré boli a sú realitou, ale väčšinou sa prešliadali a zatvárali sa pred nimi oči. Nová generácia spisovateľov si zobrala za úlohu poukázať na priestupky z minulosti a na negatíva v spoločnosti, ktoré po nich ostali.

4.1 Šprítomnosť kolumbijskej literatúry

Diela sú súčasťou kolumbijskej literatúry nepatria zatiaľ medzi najvýznamnejšie na spracovanie a analýzu v zahraničnom prostredí. Tejto problematike sa venujú predovšetkým

⁹² Blížia sa vo by starosta a chudobný ročník, ktorý venuje len malú pozornosť politickým otázkam nájde na svojom poli hromadu mŕtvych tiel. Zatiaľ čo privolaná polícia spolu so starostom rozhodujú, čo s telami urobia, ročník a jeho žena prežívajú strach z toho, čo im môže hroziť. Po dohadoch, čo bude najlepšie urobiť, došli k záveru, že najistejšie bude zbaviť sa tiel, preniesť ich do iného okresu, aby sa tým zaoberali iní. In *šTodos tus muertos, la mejor película nacional de los últimos dos años. El Espectador*. [online]. 2012. [cit. 2013-08-10]. Dostupné z: <<http://www.elespectador.com/entretenimiento/agenda/cine/articulo-388743-todos-tus-muertos-mejor-pelicula-nacional-de-los-ultimos>>.

samotní kolumbijskí akademickí pracovníci. Diela, ktoré budú spracovávané v tejto diplomovej práci sú ukáfkou sú asnej tvorby. Pri om v-etky boli publikované po roku 1990. Zhruba –tyridsa dva rokov po vypuknutí konfliktu, po rokoch, ke vä –ina obyvate stva bola zvyknutá, fe mediálne prostriedky zas a znovu ohlasujú útoky ozbrojených jednotiek, akcie na zlikvidovanie partizánskych táborov alebo na oslobodenie rukojemníkov, informujú o náloffiach v autách politických, policajných a vojenských príslu–níkov. Literatúra ako taká má hne nieko ko úloh (funkciu informa nú, formatívnu a estetickú)⁹³, v prípade beletrie zastáva najpodstatnej–ie postavenie posledná z funkcií a to estetická. Interpretácia akéhoko vek textu aj z krásnej literatúry je zaloffená na skúsenostiach a vedomostiach daného itate a, od toho sa odvíja aj interpretácia predloffného textu. Pochopenie vä –iny literárnych diel nám u ah uje poznanie historicko-kultúrneho kontextu. Zárove si myslím, fe kladom sú asnej literatúry je jej in–pirovanie sa témami sú asnými a do istej miery aktuálnej–ími, o tiefl napomáha stotoffneniu sa s postavami. al–ou výhodou je –tylistická a tematická stránka diel, ktoré sú blif–ie dne–nému itate ovi. Prevafluje jednoduchos v syntaxe a lexikálnymi výrazmi sa autor priblifluje svojmu itate ovi. Pri rozboe literárneho diela v –panielskom jazyku je nutné bra do úvahy jeho jazykovú stránku a odli–nos od ná–ho rodného jazyka. Na jednej strane sa syntaktická rozvetvenos literárnych diel okliesnila no v porovnaní so slovenským jazykom sa môffe zda , fe vety sú príli– dlhé. Pri analýze lexikálnej stránky diel treba ma na myslí rozdiely v pouffívaní jednotlivých slov, ich potencionálne významové odchýlky. Tento aspekt sa prejavuje najmä v diele *Rosario Tijeras*, kde sa od zahrani ného itate a vyfladuje istá dávka základov školumbijskejõ –paniel iny (dialecto paisa) a rozdielov v prejave rôznych spofo enských vrstiev.

Pre–li roky, ke Gabriel García Márquez dal formu –týlu magického realizmu. Koncom 20. storo ia nastupuje skupina nových spisovate ov, ktorí sa ufl v základoch rozchádzajú s termínom šmagi naõ, ktoré ohromilo svet. Noví autori opisujú veci naturálne, bez zbyto ných okrás, ponúkajú nám obraz kolumbijskej spofo nosti taký aký je, cítia povinnos , z titulu autorov, otvorene vystúpi proti stavu Kolumbie. Mario Mendoza jeden zo sú asných popredných kolumbijských spisovate ov ozna uje svoj –týl ako *realismo degradado*.⁹⁴ V citovanom rozhovore ho moderátor šobvinilõ z príli–ného pesimizmu.

⁹³ PETR , Eduard. *Úvod do studia literární v dy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X, s. 13.

⁹⁴ š[...] no se trata de sublimar, no se trata de construir paraísos artificiales literarios por medio de los cuales te identifiquen en el futuro por haber construido una especie de torre de marfil [...] trabajas hacia abajo y esa visión de una belleza que no se sublima, sino de una belleza que penetra casi que en la inmundicia, en lo que somosõ v GIRALDO HERRERA, John Harold. õMario Mendoza: El realismo degradado es nuestra ciencia ficción latinoamericana.õ *Letralia*. [online]. 2009, No. 224, Año XIV. [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <www.letralia.com/224/entrevistas01.htm>.

Z pohľadu itate a sa nazdávam, že Mendoza nám ponúka obraz súasnej spoločnosti ako celku, bez príkras. Úlohou literatúry nie je mystifikovať minulosť, prítomnosť alebo budúcnosť; je to jedna z možností, ktorú nám literatúra ponúka a právom autorov je poukázať na veci, udalosti a dianie, s ktorým sa nestotožňujú prostredníctvom vlastného týtlu. Výsledkom týchto šmodernizačných tendencií bolo v roku 1996 publikovanie antológie *McOndo* pod vedením chilských spisovateľov Alberta Fugueta a Sergia Gómeza. Ako ufl titul evokuje autori sa stávajú proti Macondo Gabriela Garcíu Márqueza. Tak samotné Macondo ako aj literárny smer magického realizmu považujú za nedostatujúci a nekorešpondujúci so zmenami, ktorými prešli všetky krajiny Latinskej Ameriky v 20. storočí. Neodmietajú ho kategoricky, berú ho ako jednu etapu latinskoamerickej literatúry, ktorá je v súčasnej dobe na ústupe. Skupine *McOndo* sa budem venovať v siedmej kapitole pri analýze tvorby Maria Mendozu.

4.1.1 Literatúra násilia a literatúra o násilí

Násilie je neoddeliteľnou súčasťou tak histórie ako aj literatúry celej Latinskej Ameriky. Pri skúmaní problematiky kontinentu a jej jednotlivých štátov treba mať na pamäti, že jedny z najkrutejších momentov v histórii sú zároveň tými najoslávovanejšími: dobytie kontinentu, získavanie prevahy nad Indiánmi, nespokojnosť so španielskou správou viedla k vzburám, ktoré vyústili do vojen za nezávislosť. Vzbury, povstania, pušky a rôzne iné formy odboja neprestávali suflovať krajiny ani po vyhlásení nezávislosti.

Rovnako aj v literatúre sa ufl dlhodobo stretávame s obrazmi násilia paralelne s ich historickými ekvivalentmi. Od prvých textov pochádzajúcich z pier dobyvateľov afl po súčasnosť, nevynímajúc pritom predkolumbovské literatúry prichádzame do kontaktu s násilím v rôznych jeho podobách: *Popol Vuh*, *Listy o dobytí Tenochtitlánu* (*Cartas de relación*) od Hernána Cortésa, *La Araucana* od Alonsa Ercilla y Zúñigy, *Môj kôň*, *môj pes a moja zbraň* (*Mi caballo, mi perro, mi rifle*) od José Rubéna Romera, *Pedro Páramo* od Juana Rulfa, *Vír* (*La Vorágine*) od José Eustacia Riveru, *Bitúnok* (*El matadero*) od Estebana Echeverría, *Zlá hodina* (*La mala hora*) od Gabriela Garcíu Márqueza. Odhliadnuc od tohto

faktu sa v kolumbijskej literatúre v 50. a 60. rokoch za iná presadzova ako hlavná téma politické násilie. Diela reagujú na udalosti z rokov 1946-1966, ktoré vstúpili do histórie pod názvom *La Violencia*, obdobie vyostrených bojov medzi príslušníkmi konzervatívcov a liberálov. oraz astej-ie dochádzalo k útokom na vidiecke obyvateľstvo, zaberaniu pôdy, nútenému vysťahovaniu a objednaným vraždám. V reakcii na tieto skutočnosti sa začali publikovať diela, ktoré otvorene hovorili o zverstvách vykonaných na obyvateľoch. V tejto prvej etape bolo vydaných okolo sedemdesiat kníh, ktoré sa zameriavali na udalosti z obdobia *La Violencia* a boli charakterizované menšou estetickou hodnotou.

Termín literatúry násilia je v rámci kolumbijskej národnej literatúry relatívne zložitý, obškur a záleží na uhle pohľadu. V tejto teoretickej kapitole sa budem opierať o texty Óscara Osoria a Augusta Escobara Mesu. Ako som už spomenula téma násilia nie je v literatúre nová avšak v naviazanosti na historické udalosti získala v Kolumbii špecifické postavenie. Snaha zahrnúť do korpusu vety diela, ktoré pojednávajú o danej téme by nás dovedla k záplave textov, v ktorých by bola rôzna orientácia, preto sa v súvislosti hovorí o dvoch prúdoch: *literatura de la violencia* (literatúra násilia) a *literatura sobre la violencia* (literatúra o násilí).⁹⁵ V oboch prípadoch ide o pomerne raný jav, ktorého korene siahajú do 50. rokov 20. storočia, t.j. obdobia kedy Kolumbia zažívala relatívne upokojenie politickej situácie vzhľadom na nástup k moci Rojas Pinilla. Hoci aj za jeho diktatúry dochádzalo k ozbrojeným stretom situácia bola pomerne pokojná, čo dalo priestor na zamyslenie sa kolumbijských spisovateľov nad stávajúcou situáciou. Pri vyprofilovaní oboch smerov je treba sa zamerať na tri základné body, ktoré nám pomôžu pri rozlíšení medzi oboma smermi: roky, kedy bolo dielo vydané; literárno-estetická stránka a nakoniec témy a ich postavenie vo všeobecnej hodnote románu. Za zlomové dielo môžeme pokladať román *Cóndores no entierran todos los días* od Gustava Álvareza Gardeazábalu. Kniha vyšla v roku 1972 a reaguje na vlnu politického násilia, ktorá sa zniesla na Kolumbiu po roku 1946. Autor zobrazuje obdobie *La Violencia* a ponúka nám *testimonio de un fenómeno característico de la región Valle del Cauca*.⁹⁶⁻⁹⁷ Podkladom sú skutočné udalosti, hlavná postava León María

⁹⁵ OSORIO, Óscar. *¿Siete estudios sobre la novela de la Violencia en Colombia, una evaluación crítica y una nueva perspectiva?* Op. cit., s. [98].

⁹⁶ Valle del Cauca v texte odkazuje na jeden z kolumbijských *departamentos*, z tohto dôvodu by som chcela udržať španielsku verziu. Pokiaľ by som hovorila o údolí rieky Cauca vyúfala by som možnosť a termín valle del Cauca by som preložila ako údolie rieky Cauca. In *Colombia-SA*. [online]. 2013. [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: <<http://www.colombia-sa.com/departamentos/valle/valle.html>>.

⁹⁷ *Guerra y Literatura: XIII Simposio Internacional sobre Narrativa Hispánica Contemporánea*. El Puerto de Santa María: Fundación Luis Goytisolo, 2006, s. 268. V druhej polovici 19. storočia vyúfala Jorge Isaacs v románe *María* prostredie regiónu Valle del Cauca ako priestor, v ktorom sa odohrávala istá a nenaplnená láska Efraína a Maríe. Údolie Cauca a samotná príroda sa správajú pod a základných romantických pravidiel, t.j.

Lozano sa stal legendou v boji medzi konzervatívcami a liberálmi. Álvarez Gardezabal zachytáva tragickosť udalostí a bezhlavosť konania na hlavnom protagonistovi. Zo zbožného obana pochádzajúceho z rodiny zo skromných pomerov sa stane zaniatený prenasledovateľ liberálov, bezhlavo sa snaffiaci vypudí ich zo svojho mesta. Komu to však v skutočnosti v meste Tuluá viedlo boli vyostrené strety medzi oboma skupinami, ktoré konali vraždami liberálov pod vedením Lozana s prezývkou Kondor. Z historického hľadiska je obdobie *La Violencia* a predchádzajúce roky považované za dôsledky spoločenských, ekonomických a politických zmien; boja o prevahu tak na politickej ako na ekonomickej úrovni. Nezhody medzi spoločenskými vrstvami a hlasy po zmene vyprovokovali jedno z najkrvavejších období v kolumbijskej histórii. Avšak po prečítaní *Cóndores no entierran todos los días* zistíme, že Álvarez Gardezabal predstavuje Leóna Maríu na jednej strane ako organizátora masakrov, no na druhej strane ako osobu, ktorá nebola nikdy ozbrojená, nikdy mu nebola dokázaná vinnosť z vražd a nemá ani záujem o pôdu zabitých liberálov. Vidíme posun v autorovom postoji k situácii v spoločnosti a histórii. Ustupuje od otvoreného obviňovania konkrétnej skupiny vinníkov. León María je pre neho bábka, ktorá sa nechala strhnúť mocenským bojom dvoch dominantných skupín obhajujúcich svoje záujmy, pre ktorých sa prenasledovanie a ničenie stali súčasťou života.⁹⁸

Jeden z bodov, ktoré pomôžu pre lepšiu orientáciu sa v problematike rozdelenia literatúry násillia a literatúry o násillí bola téma násillia a skupín generujúcich násillie. Je vhodné si definovať štyri základné druhy násillia typické pre kolumbijskú literatúru 20. storočia. V oboch prúdoch sa tieto štyri skupiny objavujú no dochádza k tomu v dôsledku vývoja kolumbijského ozbrojeného konfliktu a jeho reprezentácii naprieč spoločnosťou:

- násillie politických strán,

medzi iným, že obrazy prírody a nálad hlavných predstaviteľov sú v súlade. ŠťIsaacs si byl v dom toho, že p íroda je závažným literárním nám tem.õ v Enrique ANDERSON IMBERT, António Soares AMORA. *D jiny literatur Latinské Ameriky: D jiny literatur –pan lské Ameriky, D jin ybrazilské literatury*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1966, s. 158. Rovnako ako pre romantickú generáciu spisovateľov príroda hrala dôležitú úlohu aj pre zástupcov regionalizmu, čo môžeme vidieť na prípade Josého Eustacia Riveru (*Vír*). Zatiaľ čo sa Efraín utieka do prírody zronený v nádeji, že tam nájde útechu Arturo si uvedomuje deštruktívnu silu pralesa. Všetade navôkol panuje strach a zmätok. Uvádžam týchto dvoch predstaviteľov ako jedných z popredných predstaviteľov svojej doby pre Kolumbiu. Zatiaľ čo príroda zohráva v romantickej literatúre a regionalizme podstatnú úlohu, čo možno vidieť na prípade Isaaca a Riveru na prelome 20. a 21. storočia v období, kedy sa začali objavovať prvé diela z prúdu literatúry násillia a literatúry o násillí sa dostáva na vedajú ko aj. Literárne diela vybrané na analýzu v diplomovej práci (*Abraham entre bandidos, Los ejércitos, Rosario Tijeras, El viaje del Loco Tafur, El ruido de las cosas al caer*) nie sú charakterizované zobrazením prírody ako nevyhnutného elementu. Príroda nie je prezentovaná ako nepriateľloveka, ako deštruktívna sila taktieľ to nie je utečujúce lono, do ktorého by sa mal utiekať lovek v ťľkých chvíľach. Vo vybraných románoch plní príroda funkciu determinujúcu, t.j. vymedzuje priestorovo oblasť, kde sa odohráva dej.

⁹⁸ *Guerra y Literatur: XIII Simposio Internacional sobre Narrativa Hispánica Contemporánea*. Op. cit., s. 268-271.

- násilie ozbrojených skupín,
- násilie narkoobchodníkov,
- befná kriminalita.

Väšina literárnych kritikov a analytikov sa zhoduje na fakte, že prvé diela, ktoré sa zaoberajú témou násilia, bojov medzi politikmi a zvykom spoločenských tried by sa dali označiť za *testimonio* alebo svedectvo (ide o diela s dôrazom na ich svedeckú výpoveď a hodnotu). Romány pojednávajúce o historických námetoch (9. apríl, *Bogotazo*, atď.) sa zaraďujú do skupiny *literatura de la violencia* (literatúry násilia)⁹⁹. V prípade *novela de la violencia* hrá dôležitú úlohu priame spojenie medzi historickou a literárnou rovinou pri čom dominuje tá historická. Estetická stránka románov alebo poviedok ustupuje do pozadia, podriaďuje sa potrebám historického zobrazenia konkrétnej udalosti. Cieľom autorov tohto smeru je podať čo najvernejšie zobrazenie historického kontextu, pričom ako sprostredkovateľ a vyúsťujú literatúru. Pri analýze diel tohto obdobia dospejeme k záveru, že prevažujú texty, ktorých podstatou nie je dosiahnutie vrcholného literárneho zážitku, ale skôr text podriadený historickej stránke.¹⁰⁰ Š[...], literatúra sleduje krok za krokom historické udalosti. Uberá sa cestou násilia a stráca sa v labyrinte mŕtvych a hororových scén. Vyvíja sa a je úplne závislá na dejinách.¹⁰¹ Týmito slovami charakterizuje prvú etapu, literatúru násilia, Augusto Escobar Mesa. Pri pohľade na rozdelenie násilia do štyroch skupín môžeme povedať, že tento smer sa zameriava výhradne na prvý bod, násilie politických strán.¹⁰² Spoločným menovateľom tohto obdobia je historický referenčný bod. Do tejto skupiny môžeme zaradiť *Viento seco (Suchý vietor)* od Daniela Caiceda, *El monstruo (Monštrum)* od Carlosa Pareju a *El 9 de abril (9. apríl)* od Pedra Gómeza Corenu. Tieto romány majú spoločný východiskový bod a to literárne spracovanie historických tém z obdobia *La*

⁹⁹ Š[...], la novela cuya diégesis tiene como correlato en lo real este fenómeno histórico. Es decir, aquella novela en donde la historia contada dé cuenta del conflicto armado partidista desarrollado durante los años 1946 a 1965. In Óscar OSORIO. Anotaciones para un estudio de la novela de la violencia en Colombia. *Poligramas*. [online]. 2013. Junio, No. 19, s. 6. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <<http://bibliotecadigital.univalle.edu.co/xmlui/bitstream/handle/10893/2856/Poligramas.No.19.p.127-142%2c2003.pdf?sequence=1>>.

¹⁰⁰ OSORIO, Óscar. Anotaciones para un estudio de la novela de la violencia en Colombia. *Poligramas*. Op. cit., s. 6-7.

¹⁰¹ Š[...], la literatura sigue paso a paso los hechos históricos. Toma el rumbo de la violencia y se pierde en el laberinto de muertos y de escenas de horror. Se nutre y depende absolutamente de la historia. In Augusto ESCOBAR MESA. Literatura y violencia en la línea de fuego. In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Bogotá: Ministerio de Cultura, 2000. ISBN 958-8052-475, s. 323.

¹⁰² V niektorých prípadoch môže dôjsť k nejasnosti a to z dôvodu praktík, ktoré zobrazujú autori. Či už hovoríme o ranom politickom násilí alebo o *guerillovom* boji veľa čias sa stretáme s rovnakými praktikami: znásilňovania, vydierania, objednané vraždy, hromadné masakra.

Violencia. Na základe uvedených diel je vidieť, že o ňu sa týka tém takmer výhradne prevažuje prvý bod a to násilie politických strán z obdobia *La Violencia* (1946-1966). Autori sa striktné pridržiavajú dôveryhodnosti, nezabúdajú na uvádzanie presných dátumov, poskytujú vlastný názor na situáciu a vinníkov. Spisovatelia neboli zvyknutí na prítomnosť násillia v takej miere a sile, akú získalo v období *La Violencia*.

Druhá skupina diel, zachytáva násilie zo sociologickej stránky, pričom dôležitým bodom je, že prevažuje literárna stránka nad tou historickou. Podľa Óscara Osoria do tejto skupiny môžeme zaradiť texty, ktoré sa pri spracovaní historickej oblasti neobmedzujú iba na roky 1946-1966, ale pojednávajú o konflikte ako takom, o jeho motívoch vzniku a dopadoch na spoločnosť.¹⁰³ Prípado diel sa prenieslo z historického základu na literárnu stránku, čo vo výsledku znamená, že text má väčšiu estetickú hodnotu. Autori sa prestali zameriavať na hodnotenie, spracovávanie a rozbor historických faktov; svoju pozornosť upriamili na sociologickú stránku konfliktu. Do popredia sa dostávajú radoví občania, ktorí sa aktívne nezapájajú do konfliktu. Aj napriek ich zdanlivej nestrannosti sa musia dennodenne vyrovnávať so situáciami, v ktorých im ide o život. Autori sa nezaoberajú otázkou prečo vznikla *guerilla*, prečo sa k nej niekto pridá, či sa snáď dosiahnu. Tieto otázky sa stávajú nepotrebnými, lebo aj tak nevyriešia prípady hromadných hrobov, desiatok nezvestných a prípady rabovania. Prípado románov sa dostáva na vnímanie situácie radovým ľuďom, čo pre neho znamená spoluprácu s *guerillou*, správy o nových metódach, vyrovnávania sa so stratou rodinného príslušníka bez odpovedi na otázku prečo. Spomedzi týchto druhov násillia sa tieto romány zaoberajú témami *guerilly*, *narkoobchodu* a bežnej kriminality. Postupne sa upúšťalo od žánru *testimonio*, autori začali využívať iné žánry, ktoré dovoľovali flexibilnejšiu reakciu na aktuálny stav. Š[...], spisovatelia si uvedomujú, že cieľom, predmetom [diel] nie sú mŕtvi, ale živí. Rovnako ako nie sú podstatné desiatky rôznych spôsobov mučení a zabitia. Oveľa silnejším a vypovedania schopným sa stáva strach, ktorý zohľadňuje obeť [...] spisovatelia sa zbavujú stereotypov, anekdot, prekonávajú manicheizmus a sústreďujú sa na kritickú reflexiu o udalostiach.¹⁰⁴ V literatúre o násillí (*literatura sobre la violencia*) došlo k rozptylu diel do viacerých žánrov, tak tradičných ako nových. Stretneme sa s *novela sicairesca* alebo

¹⁰³ OSORIO, Óscar. «Anotaciones para un estudio de la novela de la violencia en Colombia.» *Poligramas*. Op. cit., s. 10.

¹⁰⁴ Š[...] los escritores van comprendiendo que el objetivo no son los muertos, sino los vivos; que no son las muchas formas de generar la muerte (tanatomanía), sino el pánico que consume a las próximas víctimas [...] los escritores se despojan de los estereotipos, del anecdotismo, superan el maniqueísmo y tornan hacia una reflexión más crítica de los hechos [...].» v Augusto ESCOBAR MESA. «Literatura y violencia en la línea de fuego.» In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Op. cit., s. 324.

policajným románom, pričom vďaka dielu spája sociálna angažovanosť autorov a nový pohľad na kolumbijskú realitu. Hlavnými témami sú strety a fungovanie ozbrojených skupín, narkoobchod a bežná kriminalita. Do popredia sa dostáva postava hlavného protagonistu a jeho vnímanie situácie, jeho pohnútok a prežívania vyhrotených situácií.

Spisovatelia románu násilia (*novela de la violencia*) sa narodili v politicky narušených fázach násilia; zatiaľ čo druhá generácia vyrastala v období, keď získalo násilie inštitucionalizovanú podobu. Priame strety medzi politickými stranami ustali, no postupne začali nastupovať iné formy rebélií. Prítomnosť povstaleckých skupín v spoločnosti sa stala súčasťou každodenného života. Spisovatelia vyrastali v prostredí, kde násilie bolo prítomné a mlčky akceptované. K tradičným spôsobom bojov sa na začiatku 70. rokov začali pridávať problémy spojené s obchodom s drogami, ktoré šli ruku v ruku s brutálnymi praktikami. Nastupujúca generácia spisovateľov vyrastala, žila a žije v prostredí násilia.¹⁰⁵ Aktuálny stav násilia v Kolumbii tvrdí, že sú miesta, ktoré sú pod vplyvom správnej bezpečnej správy pred útokmi *guerilly*, na druhej strane na celom území pretrvávajú hrozba bežnej kriminality, ktorá je javom celosvetovým a je spravidla akútnejšia vo veľkých mestách. Literatúra ako súčasť národného dedičstva sa stáva odrazom spoločnosti a pôsobí ako kritik spoločenských pomerov. Z tohto dôvodu je opodstatnený vznik samotného smeru literatúry o násilí (*novela sobre la violencia*).

Zaznamenal sa vývoj nielen v pohľade a názore na samotný akt násilia ako takého, ale zmenil sa aj sociálny podtext, kritický tón zo strany autorov a samozrejme došlo aj k posunu v literárno-estetickej stránke. Od diel s kategoricky vyhradeným názorom na spôsob násilia a veľmi jednoduchých literárnych útvarov sa dostávame k markantnejšiemu rozdeleniu motívov a plánov spájajúcich sa s literatúrou o násilí. Dochádza k uvedomovaniu si prepojenia boja politických strán a ekonomickej situácie v krajine, ktoré sa podpísali na stave spoločnosti. Aspekty nestoja samostatne bez akejkoľvek vzájomnej naviazanosti. Zatiaľ čo na rovine sociálnej si autori uvedomujú spoločnú vinu, v literatúre sa od *testimonia* snávajú prepracovať k textom typickej a esteticky prepracovanej. Z pohľadu tradičnej kritiky ide o diela s veľkou literárnou hodnotou. Literatúra prestáva byť iba nástrojom na predloženie historického faktu, stáva sa hýbateľom, ktorý prispôsobuje určitý historický fakt svojim potrebám. Prechod literatúry, ktorá sa zaoberala a spracovávala témy násilia iba v spojitosti s obdobím *La Violencia* sa dostávame k autorom, ktorí rozširujú svoj rámec záujmu aj na

¹⁰⁵ ¿[...] la violencia como permanente presencia, como hecho que, de tan repetido, se ha convertido en cotidiano, en orden natural, pasivamente sobrellevado [...]? v Laura, RESTREPO. Niveles de realidad en la literatura de la 'violencia' colombiana. [online]. 2013 [cit. 2013-12-21]. <<https://sites.google.com/site/cursode-literaturacolombiana/unidad-5--literaturacolombiana-en-el-siglo-xx/literatura-de-la-violencia-en-colombia>>.

obdobie po roku 1968. Pre potreby diplomovej práce za prínosné považujem Escobar Mesovo a Osoriovo rozdelenie literatúry na základe jej vzťahu k násiliu. Ich hlavnou myšlienkou, s ktorou sa stotožním, je vytvoriť dve skupiny: *novelas de la violencia* a *novelas sobre la violencia*, ktorých rozdelenie som ušiel na číslach. Hlavným rozdielom medzi oboma skupinami je postavenie histórie v literatúre. Dôležitým pre prvú skupinu je podľa informácie o udalosti nezávislosť na literárnych postupoch a forme. Pri druhej skupine sa historická stránka poddáva literárnej.¹⁰⁶ Na základe tohto rozdelenia som sa rozhodla pre analýzu diel, ktoré spadajú do druhej skupiny, jednak kvôli ich vysokej estetickému hodnote, ako aj možnosti ukázať rozmanitosť tém, ktoré môžu byť využité pri spracovávaní témy tak obštrukčnej.

Smery literatúra násilia a literatúra o násilí sú typickým fenoménom Kolumbie. Obidva sa spájajú s historickými udalosťami, ktoré sa odohrali za posledných desať rokov a ktoré majú špecifické postavenie v kolumbijskej spoločnosti, hoci niekedy tabuizované. Romány literatúry násilia sa objavujú už na začiatku 50. rokov. Autori sú priami svedkovia udalostí ako napríklad zavraždenie Gaitána, rabovania v nasledujúcich hodinách a dňoch, boje medzi konzervatívcami a liberálmi. Cieľom autorov je podľa verný obraz týchto momentov, sústreďujú sa na vypoíťvanie mŕtvych a zobrazovanie hororových scén. S týmito románmi sa výhradne spája obdobie politického násilia. Literárna forma im slúži iba ako prostriedok na reprezentáciu histórie.

Presné časové vymedzenie literatúry o násilí je relatívne ťažké. Už od sedemdesiatych rokov sa začínajú objavovať diela, ktoré ponúkajú nový pohľad na násilie. Odpútavajú sa od verného aľi dogmatického zobrazovania strán konfliktu a prikláňajú sa k jeho vnímaniu ako národnej a individuálnej súťaži. Literatúra o násilí sa dá považovať za *šreflexión literaria sobre la violencia*.¹⁰⁷ Tak ako politické násilie nadobudlo nové formy aj spisovatelia sa začínajú zaujímať o tieto nové druhy násilia, ktoré sa zakorenili v spoločnosti. Upriamujú svoju pozornosť na násilie ako na komplexný problém, ktorý presahuje hranice Kolumbie. Z historického faktu sa stáva podriadená zložka románu ako celku. Na prvé miesto je stavaná estetická stránka diel. Mŕtvi predali svoj protagonizmus živým. Vypoíťvanie mŕtvych liberálov, konzervatívcov alebo vidiečanov sa po desať rokoch stalo prebytočným. Pohľad sa upriamujú na živých, ktorí desaťročia bojujú s neistotou a strachom.

¹⁰⁶ OSORIO, Óscar. *¿Siete estudios sobre la novela de la Violencia en Colombia, una evaluación crítica y una nueva perspectiva?* *Poligramas*. Op. cit., s. [97-98].

¹⁰⁷ ESCOBAR MESA, Augusto. *¿Literatura y violencia en la línea de fuego?* In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Op. cit., s. 325.

4.1.2 Násilie ako ve ná téma

Násilie nie je novou témou vo svetovej literatúre a ufl vôbec nie v kolumbijskej. José Eustacio Rivera v diele *Vír* naturalisticky zobrazuje hrôzy, ktoré skrýva amazonský prales a zverstvú, ktorých sa dopú– ajú udia. No afl za iatkom 20. storo ia sa z násilia stala ústredná téma románov, ktoré spracovávali historické motívy. Hlavnými predstavite mi prvej vlny literatúry (*literatura de la violencia*) sú Osorio Lizarazo, Fernando González, Eduardo Caballero Calderón a Arias Trujillo.¹⁰⁸

Násilie tvorí neoddelite nú sú as kolumbijskej histórie a ako také sa stalo aj sú as ou jej literatúry. Neslúfi iba na uvedomenie si dopadu historických udalostí na spoločnosť; ich zhmotnením sa stáva literatúra, beletristická tvorba autorov, ktorých snahou je na jednej strane spoločenská kritika a na strane druhej sa postaví tvárou v tvár hrôzám minulosti, aby sa na ne nezabudlo, ale aby pripomínali dejiny Kolumbie.¹⁰⁹ Každým z aspektov jednej vetvy sú súčasťou kolumbijskej literatúry je okrem násilia téma nenávisti. Oba termíny majú negatívne konotácie, ktoré sa však stali stabilným komponentom diel. Podiel viny na stave spoločnosti a literatúry má ufl spomínaná inštitucionalizácia násilia, šla violencia assume un carácter cotidiano, como si fuese una institución.¹¹⁰ Vybrané literárne diela sa nesú v nádychu násilia, nenávisti, týrania, vrafdenia, znásilovania a únosov ako by tvorili neoddelite nú sú as súčasť života. Viac ako do značnej miery sa autori venujú realistickému zobrazovaniu skutočnosti, z ktorého vyplýva beznádej a rezignácia na spoločenský systém.

Zatiaž autori románov násilia (*novelas de la violencia*) sa snažili zastať určitý postoj voči aktérom násilia, odsudzovali správanie jednej alebo druhej skupiny, autori,

¹⁰⁸ ROMERO, Armando. *De los Mil días a la Violencia: La novela colombiana de entreguerras.* *Revista Iberoamericana*. [online]. 1987 Octubre-Diciembre, Vol. LIII, No. 141. s. 881-885. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://revista-iberoamericana.pitt.edu/ojs/index.php/Iberoamericana/article/view/4394/4561>>.

¹⁰⁹ *Š[...]* los hechos de violencia deben ser recordados desde el olvido para que la nacionalidad pueda proyectarse hacia el futuro, en este caso no se trata ya de evocarlos para olvidarlos sino de enfrentarlos como algo vivo e indeleble. *Š* María Helena RUEDA. *Š* Nación y narración de la violencia en Colombia (de la historia a la sociología). *Revista Iberoamericana*. [online]. 2008 Abril-Junio, Vol. LXXIV, No. 223. s. 354-355. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://revista-iberoamericana.pitt.edu/ojs/index.php/Iberoamericana/article/viewFile/5269/5426>>.

¹¹⁰ RODRÍGUEZ IDÁRRAGA, Nicolás. *Š* La comunidad del odio. *Revista de Estudios Sociales*. [online]. 2003 Octubre, No. 16, s. 100-102. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://res.uniandes.edu.co/view.php/312/view.php>>.

ktorých diela som si vybrala pre diplomovú prácu preferujú pohľad na násilie ako všeobecný rys v kolumbijskej spoločnosti. Násilie je všadeprítomné, samotní autori sa narodili do ozbrojeného konfliktu, vyrastali s povedomím prebiehajúcich bojov v určitých oblastiach Kolumbie. Ako hovorí Oslender vo svojom príspevku do časopisu *Latin American Perspectives*: Ťže zdá sa, že každý by mohol vyrozprávať nejaký príbeh o príbuznom, ktorého uniesli, susedovi, ktorého zastrelili, kolegovi, ktorý sa stratil, alebo o známym, ktorých vyhnali zo svojej pôdy.¹¹¹ Politické násilie zo začiatku 20. storočia, ku ktorému sa neskôr pridala problém narkoobchodu a v poslednej rade aj bežná kriminalita mali za následok objavenie nových spoločenských vrstiev (zbohatlíci z rad narkoobchodníkov, *sicarios*, *desplazados*, ktorí museli opustiť vidiek a uchýliť sa v mestách pričom tak menili a menia ich ráz).

Násilie je bez pochyb súčasťou Kolumbie a celej Latinskej Ameriky. V prípade kolumbijskej literatúry vzťahom na dlhotrvajúci konflikt došlo k vzniku prúdu literatúry násillia a o násillí. Hlavným motívom a spájajúcou tematikou oboch prúdov je násilie a jeho rôzne formy, s ktorými sa stretali spisovatelia a obyvatelia počas viac ako päťdesiatich rokov. Za predchodcu literatúry o násillí (*literatura sobre la violencia*) by sme mohli považovať literatúru násillia (*literatura de la violencia*). Oba smery sú obidvostranné a tak ako je tomu v prípade afriického historického rozdelenia, kedy dochádza k stretom viacerých autorov o presnom časovom vymedzení obdobia *La Violencia*, tak aj v literatúre sa stretáme s nie presným vymedzením jednotlivých autorov a románov. Diela, ktoré sa môžu zaradiť do týchto smerov majú ako ústrednú tému násilie, ktoré môžu mať viacero podôb. Romány násillia sa takmer výhradne zaoberajú politickým násillím medzi liberálmi a konzervatívami, prevládajú obrazy krutých stretov medzi stranami, vraždy a prenasledovania z politického titulu. Tieto diela majú predovšetkým svedecký charakter, mnohé z nich nedosahujú podľa literárnych kritikov vyššiu estetickú hodnotu.¹¹²

Diela zo skupiny literatúry o násillí (*novelas sobre la violencia*) sa prestávajú vehementne pridrievava historických faktov, nehovoríme už o svedectvách doby minulej, ale ide skôr o pohľad na sociálnu stránku kolumbijského konfliktu a jeho dopady na spoločnosť. Téma násillia je rovnako prítomná ako pri prvej skupine diel. Previazanosť súvisí s

¹¹¹ ŤEveryone seems to have a story to tell about a relative black-mailed, a friend kidnapped, a neighbour shot, a colleague disappeared, or family friends driven off their lands. v Ulrich OSLENDER. ŤAnother History of Violence: The Production of ŤGeographies of TerrorŤ in Colombia's Pacific Coast Region.Ť *Latin American Perspectives*. [online]. 2008 September, Vol. 35, No. 5, s. 78. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27648121>>.

¹¹² Ide napríklad o diela: *El 9 de abril*, *El Monstruo*, *Viernes 9*.

beľného ěivota, problěmov spoločných pre větkých ěudí sú dané do kontrastu s pôsobením *guerilly*, *paramilitares*, *sicarios* alebo skupín beľnej kriminality. Ťkajúci je práve tento kontrast: pokojné mesto ko, ktoré je zrazu suflované ozbrojenými jednotkami; kamaráti z detstva, ktorí stoja na opačných stranách: únosca a unesený; krásna zmyselná ěena, ktorá sa pohybuje v prostredí narkoobchodníkov a pracuje pre nich ako nájomný vrah; medellínska rodina zo strednej vrstvy, ktorá musí ěli objednanej a nevysvetlenej vraľde otca rodiny; dvaja mladíci, ktorí sa snaľia ěi svoj ěivot napľno, ale ktorí si nesú v sebe tie minulosti a toho, ako ich a celú spoločnosť ovplyvnil dlhotrvajúci konflikt.

Násilie môže by fyzického, psychologického alebo sexuálneho charakteru. Podľa WHO (World Health Organization) sa k nemu zaraěuje aj zanedbanie. Větci, ěeny a deti nevynímajúc, sa môžu stať obeť násilia. Násilie je šzámerné pouľľvanie sily a moci proti sebe saměmu, inej osobe, skupine alebo komunite, ktorého výsledkom je zranenie, smrť a iné fyzické alebo psychické śjmy.¹¹³ Sú as oě ěivota kaľděho z nás je urěitý diel násilia. V prípade Kolumbie, po polstoročí bojov, táto ěipka prerástla na celonárodnú úroveň. Domáce, politické a sociálne násilie sa premietli aj do literárnej tvorby. Diela z bezprostredného obdobia po roku 1948 nás viac ako estetickou hodnotou ohśria naturalistickým zobrazovaním zverstiev a krutostí. Obmedzovali sa na vypoěítavanie hrôz, týraní a masakrov. Odsudzovali tieto ěiny, avěak bez toho, aby sa pýtali, kto je zodpovedný za větky śtoky. Z tohto hľadiska knihy vybrané na analýzu patria do skupiny, kde sa stáva podstatnejším preľľvanie hlavných a vedľajších postáv. Stránky nie sú podľiate krvou nevinných Kolumbijanov, dokonca samotní záporní hrdinovia sú vykreslení v ľudských farbách. Konkrětny typ násilia sa mení na anonymný a spoločný. Tí, ktorí sú zodpovední za nehumánosť nesú iba as viny, druhú zdieľajú větci ostatní, za to, ěe to dopustili. Zmenu podstúpili aj protagonisti diel. V prvých románoch to boli prevaľne postavy s historickým podtextom, zodpovedné za rozěirovanie násilia. V posledných románoch sa z nich stávajú jedinci z śudu trpiaci rôznymi fóbiami, chorobami a strachmi, ktoré sú dôsledkom neschopnosti hovoriť o traumatizujúcich śdalostiach a minulosti. Tento vývoj zachytávajú větky vybrané romány od súasňích kolumbijských autorov.

¹¹³ ěthe intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation. ě v ěDefinition and typology of violence. ě *Violence Prevention Alliance*. WHO. [online]. [cit. 2013-12-14]. Dostupné z: <<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>>.

4.2 Roz lenenie a zhrnutie vybraných románov

V praktickej časti diplomovej práce rozoberiem sedem románov, ktoré spadajú do súčasnej kolumbijskej literatúry 20. a 21. storočia. Literatúru tohto obdobia a jej autorov považujem za zaujímavých z viacerých dôvodov: prvým sú témy, ktorým sa venujú; nové štýly a postupy, ktoré poučujú pri tvorbe a v neposlednej rade aj snaha poukázať na sociálne dopady, ktoré mali historické udalosti zo začiatku 20. storočia.

Chcela by som zachytiť postupný vývoj v súčasnej kolumbijskej literárnej tvorbe zameranej na zobrazenie násillia. V 50. rokoch došlo k vzniku nového prúdu *novela de la violencia* (román násillia). Ako som už spomínala v predchádzajúcej kapitole tieto diela sa výhradne zameriavajú na zachytenie konkrétnych historických udalostí, ako je napríklad smrť Jorgeho Eliécera Gaitána, strety medzi príslušníkmi konzervatívnej a liberálnej strany tak v mestách ako na vidieku. V posledných rokoch sa však objavili noví autori, ktorí sa presťahujú sústreďovať na obdobie *La Violencia* a prikládajú sa k pohľadu na dopady jednotlivých aktérov konfliktu na spoločnosť. Pohľad upriamujú smerom na *guerillové* jednotky, skupiny narkoobchodníkov a na skupiny organizovanej kriminality. Novú generáciu spisovateľov spája fakt, že všetci vyrastali uprostred ozbrojeného konfliktu, ktorý sa stal jedným z námetov pre ich tvorbu. Ich snahou je tiež ukázať inú tvár Kolumbie, odlišnú od tej, ktorú prezentujú napríklad predstavitelia magického realizmu.

Snaha inovovať niesla so sebou nutnosť nájsť vlastný hlas, štýl a tematiku. Spolu s touto potrebou sa na sociálnej úrovni objavila podobná nutnosť venovať sa problémom, ktoré na prelome storočí dospeli do kritického štádia. Pod tlakom pretrvávajúcich sociálnych nerovností, korupcie, zaostalosti niektorých oblastí Kolumbie autori cítili potrebu vyjadriť sa k týmto aspektom. Na základe týchto faktorov a s ohľadom na druh násillia a jeho aktéra by som chcela rozdeliť romány do niekoľkých skupín, ktoré korešpondujú aj s vývojom násillia v Kolumbii: *guerillové* romány (*Los ejércitos*, *Abraham entre bandidos*), *novela sicaresca*¹¹⁴ (*Rosario Tijeras*), *El viaje del Loco Tafur* a *El ruido de las cosas al caer*, ktoré zachytávajú násillie ako všeobecný faktor. Posledné tri romány sa zameriavajú predovšetkým na postavenie protagonistov v súčasnom svete, aké dopady malo na nich vyrastanie a dennodenné stretávanie sa s násillím.

¹¹⁴ Definícia *novela sicaresca* bude v ďalšej časti a to v 6. kapitole.

Na rozdiel od diel z prvej polovice 20. storočia dochádza k odpútavaniu sa od nutnosti výhradne sa zameriavať a referovať o historických faktoch; tie sa dostávajú do druhoplánovej roviny, kde iba dokresujú text. Autori sa zameriávajú na socio-spoločenskú stránku konfliktu. Vzhľadom na odlišný prístup k téme násilia a historických udalostí je vidieť priepasť medzi obyvateľmi a ich vnímaním histórie a iasto nej negácie súasnosti. Neschopnosť postaviť sa tvárou v tvár realite, tisícom mŕtvych, unesených a nezvestných nedovoľovala tvorbu diel, ktoré by pojednávali o týchto témach: „Chcel som prebrať všetky spomienky. Ak sú moje a vaše spomienky rovnaké a ak to, čo som cítil (a raz prestanem cítiť) je pochopiteľné a identifikovateľné s niečím, čo ste cítili alebo cítite vy v tom prípade zabudnutie, na ktoré sme predurčení po každej chvíli ku [...],“¹¹⁵ sú slová Abada Faciolinceho, ktorého prípad je jeden z tisícov v Kolumbii. Dvadsať rokov mu trvalo vyrovnávanie sa so smrťou otca, po dvoch desaťročiach bol schopný vydať zo seba svedectvo, vypovedať pocity a predstavy, ktoré patria do kolektívnej pamäte kolumbijskej spoločnosti. Napriek tomuto faktu pretrvávajú tabu, vo väčšine prípadov beztrestnosť a tichá akceptácia inov. Nová generácia spisovateľov sa snaží prelomiť túto tendenciu nie tak konštatovaním faktov, ktoré sú verejnosti známe, ale snaží sa zapôsobiť na svedomie. Literatúra sa v ich rukách stáva nástrojom vypovedania histórie a snahy o vyrovnávanie sa s ňou.

Medzi publikáciami románov a diel spájajúcich sa s obrazom násilia v literatúre sa môžeme stretnúť so širokým spektrom na flánrovej úrovni; od *testimonia*, ktoré bolo obľúbené v prvej polovici 20. storočia sa autori prepracovali k novým formám, ktoré umožňujú flexibilnejšie spracovanie témy násilia. K jej zakomponovaniu došlo aj do tradičných flánrov, akým je napríklad detektívny román. V rámci kolumbijskej literatúry sa stretáme s novým flánrom, pre ktorý by sme našli ekvivalent v iných literatúrach, ide o *novelu sicarescu*, v mojom prípade som zvolila *Rosario Tijeras* od Jorgeho Franca Ramosa. Hlavný autor, ktorý podľa mojej mienky stojí za spomenutie je Mario Mendoza, predstaviteľ *realisma degradado*, ktorého autorská tvorba je obľúbená a vo väčšine prípadov sa charakterizuje zobrazením reality bez príkras, absolútnym odpútaním sa od magického realizmu. Mendozova tvorba je úzko spätá s hlavným mestom, Bogotou, a zameriava sa predovšetkým na tému násilia ako všeobecného aspektu, ktorá je ovšem výsledkom historického vývoja krajiny. Zaujímavým spojovacím bodom pre všetky diela je ich dej odohrávajúci sa vo veľkých mestách. Výnimku tvoria *Los ejércitos* a *Abrahám entre bandidos*, ktorých dej sa odohráva v menších mestách, ktoré

¹¹⁵ „Lo que yo buscaba era eso: que mis memorias más hondas despertaran. Y mis recuerdos entran en armonía con algunos de ustedes, y si lo que yo he sentido (y dejaré de sentir) es comprensible e identificable con algo que ustedes también sienten o han sentido, entonces este olvido que seremos puede postergarse por un instante más [...].“ v Héctor ABAD FACIOLINCE. *El olvido que seremos*. Barcelona: Editorial Seix Barral, 2012, s. 274.

musia eli útokom a vy í aniu *guerilly*. Ani v jednom prípade v–ak nie je dôležitý presný názov meste ka, ím sa unifikuje ich osud, ktorý je zhodný s mnohými inými mestami na území Kolumbie. Prestávajú hra primárnu úlohu pevné fakty, do popredia sa dostáva kolektívna pamä .

4.2.1 Evelio Rosero: *Los ejércitos*¹¹⁶

Príbeh sa odohráva v meste ku San José, ktorého obyvatelia dôverne poznajú hlavného predstavite a Ismaela a jeho manželku Otiliu. Obaja pôsobili ako u itelia v miestnej –kole. Kniha za ína takmer idylickou scénou:

š[...] celý as bolo z Brazíl anovho domu znelo hvízdanie ár. Ja som ich po úval z rebríku v záhrade, kde som oberal pomaran e, ktoré som hádzal rovno do prúteného ko–íka. [...] Moja žena ob ale k mila ryby v rybní ku. Takto starneme. [...] Slnko za ínalo hria . Brazíl anova žena, –tíhla Geraldina, leflala úplne nahá tvárou dolu na kvetinkovanom lehátku na terase a opa ovala sa. Ved a nej, v tieni stromu so svojimi ve kými rukami hral Brazíl an na gitare. Jeho pokojný, hlboký hlas bolo po u v pozadí hvízdania papagájov. Takto plynul ná– as, medzi terasou, slne ými lú mi a hudbou.õ¹¹⁷

Ismael je vykreslený ako prútnik –pehujúci svoju susedu a zároveň bývalú –tudentku, v sú asnosti vydatú pani a matku. Zo za iatku príjemná atmosféra malého kolumbijského meste ka, v ktorom as plynie nenásilne, kde sa takmer ni nedeje sa mení pod vplyvom udalostí spôsobených ozbrojenou skupinou a vojskom. Prvé zmiznutia obyvate ov San José

¹¹⁶ ROSERO, Evelio. *Los ejércitos*. 1a ed. Barcelona: Tusquets Editores, 2007.

¹¹⁷ š[...] en casa del brasilero las guacamayas reían todo el tiempo; yo las oía, desde el muro del huerto de mi casa, subido en la escalera, recogiendo mis naranjas, arrojándolas al gran cesto de palma. [...] Más atrás mi mujer daba de comer a los peces en el estanque: así envejecíamos. [...] El sol empezaba. La mujer del brasilero, la esbelta Geraldina, buscaba el calor en su terraza, completamente desnuda, tumbada bocabajo en la roja colcha floreada. A su lado, a la sombra refrescante de una ceiba, las manos enormes del brasilero merodeaban sabias por su guitarra, y su voz se elevaba, plácida y persistente, entre la risa dulce de las guacamayas; así avanzaban las horas en su terraza, de sol y de música.õ Ibid., s. 11.

sú predzveskou totálneho zvratu udalostí a osudov. Podobným osudom je poznaená takmer každá domácnosť v meste. V priebehu dochádza k novým zmiznutiam a únosom a záhadnému strateniu sa Otilie.

Jeden z príbehov, ktorý nás sprevádza počas celej knihy je história jedného páru, jedného z mnohých, ktoré sa nachádzajú v celej Kolumbii. Manželka uflie niečo niekoľko rokov žsmúti a oplakáva svojho manžela, ktorého uniesla jedna z ozbrojených skupín. Každý rok sa koná stretnutie za účelom morálnej podpory ženy, ktoré však skôr pripomína menšiu oslavu. V dome smútiacej ženy sa stretá takmer celá obec, je pripravené obdržať príchod a ku každému tradícii patrí, tancovanie.

Šli sme štyri roky, vždy 9. marca navštevujeme Hortensiu Galindo. [...] Prichádzame navečer. Spýtame sa jej, ako sa má a odpoveď je vždy tá istá: nič sa nevie. V Hortensiiom dome sa stretávame jej priatelia, známimi a neznámymi a pijeme rum. [...] Hortensia uflie neplače ako predtým, dalo by sa povedať, že to uflie vzdala, alebo kto vie... nevyzerá ako vdova. Hovorí, že jej manžel stále žije.¹¹⁸

Mladí muži opúšťajú San José dúfajúc, že uniknú hrozbe únosu. Kto môže opustiť mesto, ostatní padli do rúk ozbrojencom, jedinou osobou, ktorá za ňadných okolností nechce odísť je Ismael, ktorý neustále hľadá svoju ženu. Napriek tomu, že nemá ňadné informácie je rozhodnutý neopustiť San José za ňadných okolností a keď to bude nutné je rozhodnutý tam zomrie.

Knihy *Los Ejércitos* by sa dala nazvať dokumentom doby. hľadkosť, s ktorou popisuje beňné udalosti v malom meste ku zabudnutom samotnými Kolumbijanmi, obyvateľmi hlavného mesta, ktoré je do istej miery vzdialené realite únosov a osudov nezvestných poskytuje kontrast a obraz duality spoločnosti. Desiatky rokov plných strát, bezmocnosti a beztrstnosti týchto skutkov majú za následok apatiu a rezignáciu aj u osôb, ktoré sú priamo postihnuté konfliktom.

¹¹⁸ Los 9 de marzo, desde hace cuatro años, visitamos a Hortensia Galindo. [...] La visita se hace al atardecer. Se pregunta por su suerte y la respuesta es siempre igual: *nada se sabe*. Allí en su casa se reúnen sus amigos, los conocidos y los desconocidos; se bebe ron. [...] No llora (Hortensia), como antes; podría decirse que ya se resignó, o quién sabe; no parece una viuda: dice que su marido sigue vivo [...].¹¹⁸ Ibid., s. 27.

4.2.2 Tomás González: *Abraham entre bandidos*¹¹⁹

González sa v knihe *Abraham entre bandidos* podobne ako Rosero venuje téme *guerilly*. Zatiaľ čo v predchádzajúcej knihe nevieme presne či ide o Farc, *paramilitares* Eln, vojsko alebo nejakú inú skupinu u Gonzáleza vieme, že hovoríme o liberálnej *guerille*. Obe diela sa dajú zaradiť do skupiny pojednávajúcej o *guerillovom* boji a jeho dopade na spoločnosť z pohľadu spisovateľov.

Príbeh zachytáva väznenie Abrahama a jeho priateľa Saúla *guerillou*. Abraham a Saúl unesení *guerillou* ponúkajú interný pohľad do fungovania povstaleckej skupiny. Nedostatok základných zásob, nemožnosť dodržiavať hygienické návyky ale aj hierarchizácia organizácie ozbrojencov sú jednými zo základných rysov, s ktorými sa museli zžiť obaja väzni. Paradoxom, ktorý ponúka kniha je celková komplikovanosť konfliktu. Z priateľov a známych sa stávajú únoscovia a unesení, ako je tomu v prípade hlavného protagonistu a vodcu *guerillovej* jednotky. Abraham a veliteľ jednotky boli spolufiľiakmi a teraz sú v situácii, keď Abraham si nie je istý, či sa ešte niekedy zvláda so svojou rodinou.

Kniha je rozdelená do dvoch línií; striedajú sa kapitoly s rozprávaním Abrahama a Saúla zo zajatia, s kapitolami, ktoré ponúkajú rozprávanie Abrahamovej ženy, ako vyzerá život rodiny, ktorá musí chodiť pravidelne do mestskej márníce, aby identifikovala zohavené telo. González vyuffil kontrastu opisu dní, ktoré hlavní predstavitelia strávili unesení povstalcami s momentmi, keď Abrahamova manželka rozpráva príbeh rodiny. Väčšou časťou je prepojená s udalosťami, ktoré sú nepredstaviteľné pre väčšiu obyvateľov mimo územie Kolumbie. Konflikt sa stal súčasťou každodenného života, či už zrodil alebo nie je mimo jeho dosah; priamo či nepriamo sú do neho zakomponovaný všetci, nie je však možné vyhnúť sa jeho dôsledkom.

¹¹⁹ GONZÁLEZ, Tomás. *Abraham entre bandidos*. Bogotá: Alfaguara, 2010.

4.2.4 Jorge Franco Ramos: *Rosario Tijeras*¹²⁰

Román *Rosario Tijeras* zastupuje vo vybraných dielach *novelu sicaresca*. Upozoruje na spoločenské rozdiely, domáce násilie, problémy nájomných vrahov spätých s otázkou narkoobchodu. Hlavná postávka Rosario bola v detstve zneužitá priateľom svojej matky, vlastným bratom dovedená do spoločnosti narkoobchodníkov a nájomných vrahov. Dej sa otvára a končí na diskotéke, kde Rosario spoznala dvoch mladíkov, Emilia a Antonia, z dobre situovaných medellínskych rodín, ktorí sa do nej zamilujú.

Všetky vo ňu chvíľu a trávi trojica spolu a aj napriek tomu nevedia, komu sa Rosario venuje. Všetci po ulici kolujú historicky o jej minulosti ako členky skupiny *sicarios*, avšak sama Rosario si udržuje odstup a o minulosti, práci alebo rodine nehovorí. Na pozadí týchto okolností sa odohráva romantický trojuholník, Rosario, Emilio a Antonio. Neschopnosť postáv preukáže hlbší cit a nie iba vášeň alebo vzplanutie korešponduje s rozpoložením spoločnosti, ktorej dominujú peniaze, moc, spoločenské postavenie. Ufňaný prvý pohľad na nemofnú lásku medzi Rosario a Emiliom je autorom odsúdená na zánik. Vášeň, moc, nenávisť sú hlavnými tmeliacimi prvkami románu, ktorý je zakončený smrťou Rosario. Napriek snahe dať svojmu flivotu nový zmysel, musela zaplatiť za desiatky mŕtvych, ktorých zanechala na svojej flivotnej púti.

4.2.6 Mario Mendoza: *El viaje del Loco Tafur*¹²¹

Predchádzajúcou knihou od Gambou sme sa dostali do ďalšej fázy literatúry o násilí, ktorá obracia svoj pohľad na násilie ako všeobecný jav spoločný pre všetky národy. Gamboa a Mendoza sa odpútavajú od zobrazovania *guerillového* boja, *sicarios*, narkoobchodníkov. Ich primárnou témou sa stáva bežná kriminalita a násilie.

¹²⁰ FRANCO RAMOS, Jorge. *Rosario Tijeras*. Barcelona: Mondadori, 2006.

¹²¹ MENDOZA, Mario. *El viaje del Loco Tafur*. 1a ed. Barcelona: Seix Barral, 2003.

Mendozova tvorba je taktiefl zameraná na zobrazenie mesta ako jedného z aktérov deja pri om autorovým vzty ným bodom je Bogota a jej predmestie. V hlavnom meste, z ktorého sa stala metropola s ôsmimi miliónmi obyvate ov sa odohráva dej knihy *El viaje del Loco Tafur*. Román slúffi ako protest a odsúdenie sú asnej spoločnosti, ktorá stratila princípy. V Mendozovom prípade sa stretáme s obrazom násilia blízkeho forme, ktorú poznáme v rámci európskeho kontextu; *guerillové* strety, únosy, vydierania a vrafdy ustupujú mestským kriminálnym skupinám venujúcim sa krádeffiam, ulice sú pretkané tulákmi bez akejkto veke nádeje na lep–iu budúcnos . Obyvatelia okrajových –tvrtí sú výsledkom konfliktu, ktorý ich zanechal bez domova, vzal im možnos samoffivenia, boli donútení usadi sa v mestách, kde nena–li priestor na sebarealizáciu, o spôsobilo a spôsobuje nárast kriminality a spoločenských problémov.

Mendoza sa v dielach zameriava skôr na psychologickú stránku svojich hrdinov, hlavní predstavitelia pochádzajú, alebo sa pohybujú na okraji spoločnosti. Takýmto predstaviteľom je aj Tafur, ktorý si svoj pobyt vo väzení kráti písaním denníku, v ktorom sa vracia do detstva a mladosti. Na základe spomienok sa snaffi zisti , o ho viedlo k spáchaniu vrafdy, za ktorú bol odsúdený. V aka jeho rozprávaniu sa dozvedáme o jeho rodine, detstve plnom problémov so zdravím, dospievaní, –túdiu na vysokej –kole, ceste na Blízky východ a flivote v Bogote. *El viaje del Loco Tafur* je spove ou mufla, ktorý pochádzal z dobrej rodiny, bol dobrým –tudentom a aj napriek tomu bol schopný spácha vrafdy, hoci motívy, ktoré ho k nej viedli nechápe ani on sám.

4.2.7 Juan Gabriel Vásquez: *El ruido de las cosas al caer*¹²²

Vo Vásquezovom románe sa stretáme s dopadmi, ktoré mali na spoločnos historické udalosti, ktoré ovplyvnili dianie v Kolumbii pred nieko kými desiatkami rokov a ich dopady sú pozorovateľné dodnes. Dej sa to í okolo vrafdy Ricarda Laverdeho, nedávno pusteného z väzenia po odpykaní trestu za pa–ovanie drog.

¹²² VÁSQUEZ, Juan Gabriel. *El ruido de las cosas al caer*. Madrid: Alfaguara, 2011.

Príbeh sa odohráva v dvoch dejových líniách: minulosti a prítomnosti, pri čom obe spájajú spoločnými body. V oboch prípadoch je nám predstavený príbeh lásky na politicko-spoločenskom pozadí Kolumbie z druhej polovice 20. storočia a jej súčasnej podoby. Explicitne sa v diele nespomínajú čiastočne násilné činy. Podľa môjho názoru môžeme hovoriť o literatúre, ktorá má svoje korene v literatúre o násilí, ale autor nepocíti uje potrebu podávať exaktný popis udalostí, tie slúžia iba ako pozadie pre dejovú líniu.

Laverde sa z pilota nákladných lietadiel stáva neoddeliteľným článkom v preprave drog z Kolumbie do Spojených štátov. Trest udelený za účasť na nezákonnom obchode si splnil a bol prepustený na slobodu. V biliardovom klube spoznal Antonia Yammara, hlavného z hlavných postáv a zároveň rozprávača a knihy. Hoci je Laverde z väzenia prepustený jeho minulosť ho doľhne a nakoniec je zavraždený. Yammara sa snaží zistiť bližšie informácie o Laverdeho živote, postupne sa ponára čím hlbšie do jeho príbehu, a čím hlbšie sa ponára, tým sa jeho osobný život viac rozpadá a dostáva sa do slepej uličky.

Na pozadí hľadania pravdy o Laverdeho živote a smrti je čitateľovi sprostredkovaný obraz Kolumbie v 70. rokoch, kedy nastal rozmach narkoobchodu a ako tento ovplyvnil životy mnohých Kolumbijčanov a jeho následky možno nájsť dodnes.

5 Guerillové romány

V 50. a 60. rokoch došlo k publikácii prvých románov zameraných na tému násillia. Prevažovalo v nich priame odkazovanie na udalosti zo sklonku 40. rokov, ako je 9. apríl, *Bogotazo*, smrť Gaitána, prípadne opisovali masakry na prevažne vidieckom obyvateľstve. Tieto diela nedosahovali vysokú literárnu hodnotu, išlo predovšetkým o svedectvá, ktoré sa zameriavali skôr na vypovedávanie hrôz, teroru a desu. Zároveň mali slúžiť ako obľúbené romány, ktoré postihli Kolumbijčanov v tomto období.¹²³ V prípade týchto románov hovoríme o skupine *novelas de la violencia*.

¹²³ OSORIO, Óscar. Anotaciones para un estudio de la novela de la violencia en Colombia. *Poligramas*. Op. cit., s. [127]-142.

V nasledujúcich rokoch s asovým odstupom autorov, ktorí ufl neboli priamymi svedkami do- lo k zvý- eniu estetickej hodnoty diel. História sa stávala referen ným bodom, ktorý mal slúffi na priestorové a asové vymedzenie textu.¹²⁴ Diela tohto druhého obdobia patria do *novela sobre la violencia*. Autori sa ako jednu z tém vyuffívajú stále aktuálny *guerillový* boj, no neostávajú iba pri om. Dochádzalo k zmene spoločenskej situácii, rovnako sa modifikoval vnútorný ozbrojený konflikt, k tradi nému politickému násiliu a ozbrojenému konfliktu sa pridal problém narkoobchodu a befnnej mestskej kriminality. Nové skupiny sa premietli aj do literatúry. Zo i-vo i nieko ko desa ro nému konfliktu spojenému s rôznymi formami násilia do- lo k roz- íreniu jeho chápania ako befného rysu, ktorý v krásnej literatúre zaujal druhé miesto. Autori za ali zobrazova násilie ako sú as kolumbijskej spoločnosti. Svoj poh ad zamerali na oby ajných udi, lenov nezákonných organizácií, ich vzájomný postoj a vplyv jednej skupiny na druhú.¹²⁵ V- etky romány vybraté pre diplomovú prácu spadajú pod a môjho názoru do skupiny *novelas sobre la violencia*. Po literárno-estetickej sa zara ujú medzi kvalitné diela autorov, ktorí -tudovali filologicko-literárne smery, pracovali v oblasti masmédií, majú za sebou nieko ko publikácií a ocenení. V rámci tém roz- írili svoj repertoár o v- etky druhy násilia, ktorá môfleme nájs naprie Kolumbiou 20. a 21. storo ia.

Násilné iny nie sú v sú asnej literatúre zobrazené prvoplánovo. Autori sa vyhýbajú krvavým scénam, podrobným opisom mu enia, popravovania a týrania, nepotrebujú jatri zatia nezahojené rany. V *guerillovej* literatúre (*Abraham entre bandidos, Los ejércitos*) prevláda psychologická boles nad tou fyzickou. Ismael a ostatní obyvatelia San José fíjú s neistotou i dnes, zajtra, alebo pozajtra *guerilla* alebo *paramilitares* obsadia mesto. Táto otázka ostáva otvorená, akoby po pol storo í nebolo dôleffité, ktoré sú strany konfliktu. Vä -ina praktík je spoločná pre v- etkých z nich. Strach udi o vlastné fivoty, násilné opú- anie pôdy a príbytkov, nútená spolupráca s danými skupinami pod hrozbou smrti sú spoločným menovateľom konfliktu. Aj napriek tomuto dennodennému vystaveniu sa smrti,

¹²⁴ RODRÍGUEZ RUIZ, Jaime Alejandro. šSiglo XX. Novela sobre la violencia.õ In *Novela colombiana*. [online]. [cit. 2013-11-29]. Dostupné z:<http://javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/manual/sigloxx/xx03.htm>.

¹²⁵ Téma vnútorného ozbrojeného konfliktu v Kolumbii bola dlhé desa ro ia popieraná, nedostato ná informovanos o problémoch, ktorým musia eli obyvatelia vidieckych oblastí, útoky *guerilly*, *paramilitares*, nútené vys ahovanie z domovov boli pre vä -inu mestského obyvate stva neznámym pojmom. K samotnému uznaniu existencie ozbrojeného konfliktu do- lo oficiálne za vlády Juana Manuela Santosa v Ley de Víctimas de 2011. v šLey de Víctimas.õ In *Departamento Nacional de Planeación*. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <<https://www.dnp.gov.co/LinkClick.aspx?fileticket=FRW94oAX3Ec%3D&tabid=1080>>. v šNo hubo tiempo para la tristeza.õ In *Centro Nacional de Memoria Histórica*. Canal youtube. [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=das2Pipwp2w&feature=c4-overview&list=UU-J8xqzoV5ceuoYdFunLEhQ>>.

lebo vo vojne civilisti nie sú pánmi nad svojím životom, ale v prípade Kolumbie sú to povstalci, *šle damos o no le damos [un tiro], según se nos dé la gana*.¹²⁶

Guerilla a *guerillový* boj majú svoje korene už v období *La Violencia* (1946-1966). K faktickému sformovaniu jednotlivých oddielov došlo v 60. rokoch a odvtedy sú súčasťou bežného života Kolumbijanov. Medzi ich praktiky patria únosy, vraždy, vydieranie, obchod s drogami. *Guerilla* tvorí jednu zo strán vnútorného ozbrojeného konfliktu, v ktorom sa proti partizánskym jednotkám postavila armáda a *paramilitaristické* skupiny, ktoré stáli mimo oficiálnu armádu, no boli tolerované štátom a v istých prípadoch spolupracovali s kolumbijskou armádou. Tak *guerilla* ako *paramilitares* dokazovali na území svoju prevahu silou, terorom, zastrávaním, nútenie k spolupráci bolo bežnou praktikou jednej aj druhej strany. Násilné vysídlenie obyvateľstva z pôdy a z domovov malo a má za následok desiatky *desplazados*. Ani armáda sa nevyhýba používaniu tých najtvrdších metód na potlačenie povstalcov. Paradoxom ostáva, že konflikt, ktorý prebieha v Kolumbii s rôznou intenzitou už desiat rokov, periodicky sa objavuje na stránkach denníkov ostáva relatívne neznámou. Dodnes neboli nájdení a potrestaní autori mnohých masakrov. Zatiaľ čo ozbrojený konflikt sufluje predovšetkým vidiek, mestského obyvateľstva sa ešte tak nedotýka.

Romány *Los ejércitos* od Evelia Rosera a *Abraham entre bandidos* od Tomása Gonzáleza by som zaradila do *guerillovej* literatúry, spadajúcej do *novela sobre la violencia*¹²⁷ - charakteristickým znakom oboch diel je prítomnosť *guerilly* alebo iných ozbrojených síl. Pre potreby analýzy zahrnujem do šozbrojených skupín ešte jednotky používajúce zbrane, násilie a iné formy teroru, t.j. *guerilly* (Farc, Eln, Epl), *paramilitares* a kolumbijská armáda.

Tak pri románe *Los ejércitos* ako pri *Abraham entre bandidos* sa stretáme s históriou menších kolumbijských miestiek, ktoré si hľadajú vlastným životom, spájajú ich rovnaké problémy a trápenia ako väčšinu iných malých obcí na vidieku, ktoré sa nachádzajú v oblastiach obsadených *guerillou*. Dej *Abraham entre bandidos* je zasadený do roku 1954, kedy bolo v plnom prúde obdobie *La Violencia*. Neutíchajúce strety medzi konzervatívami a liberálmi boli sprevádzané vznikom prvých *guerríl*, tak ľavicových ako pravicových. Boj o majetok a pôdu hnaný politickými zámermi jednotlivých strán bol pred hlavným stretom

¹²⁶ ROSERO, Evelio. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 46.

¹²⁷ Tento termín som začala používať pre potreby diplomovej práce, v odborných literatúrach sa nepoužíva.

z predchádzajúcich rokov, ktoré neustali ani v rokoch nasledujúcich. *Los ejércitos* nemajú presne určené časové obdobie, kedy sa kniha odohráva. Téma *guerril* je stále aktuálna aj v 21. storočí. Rosero a González nie sú priamymi svedkami historických udalostí v spojitosti s konfliktom. Vďaka tomuto faktu získali odstup a nadhľad nad témou, ponúkli čitateľovi pohľad na problematiku. Zamierajú sa na jednotlivca a na vplyv stavu krajiny na jeho osobný život a postavenie v celkovej situácii.

Kniha *Los ejércitos* je predstavená vo forme kroniky mesta ka San José. Podobné mesto ká môžeme nájsť v celej Latinskej Amerike, v samotnej Kolumbii je ich hneď niekoľko. S Roserovým San José sa môžeme stretnúť viaceré osád vyplienených vojakmi niektoej z ozbrojených skupín. Rosero nehovorí o konkrétnej skupine, nevieme si ide o Farc, Eln, Elp alebo *paramilitares*. Vždy o nich hovorí ako o uniformovaných ozbrojencoch. Obyvatelia majú vždy iba dve možnosti, utiecť do mesta, kde nie sú aktivity *guerilly* ani *paramilitares* také markantné, no kde nemajú žiadne zázemie a musia začať od nuly.

Šiel som cez predný vchod. Idem smerom k môjmu domu. Postupujem pomaly a pokojne. Nebefím. Neobraciam sa. Idem, akoby nič z toho, čo sa deje, sa nedialo, ale deje sa to. Našahujem sa ku kľučke. Ruky sa mi netrasú. Muffli na mňa kričia: šStoj! Obkľúčia ma. Cítim, že sa ma boja, boja sa ma práve v okamihu, keď som úplne sám [...]. Poviem im, že sa volám Nikto. Poviem im, že nemám meno a zasmejem sa, budú si myslieť, že sa im vysmievam a vystrelia. Tak to bude.¹²⁸

Záver Roserovej knihy ostáva otvorený. Starý profesor Ismael ostal v meste ku sám, všetci ostatní utiekli a tí, čo to nestihli zomreli. Svoj osud si uvedomuje aj Ismael, no nechce opustiť svoju nezvestnú ženu dúfajúc, že ju nájde. Keď do mesta ka vtrhnú ozbrojenci, vie, že zomrie, a prijíma to bez väčších obáv, nebojí sa smrti a ufl vôbec sa nebojí ozbrojencov, ktorým je schopný vysmievať sa do poslednej minúty. Strach zo smrti je paralyzujúci, no smrť je bežnou súčasťou života, akou sa stala aj prítomnosť ozbrojených skupín. Z malého, malebného mesta ka sa stalo mesto duchov, kde žijú nemali svoje miesto a kde sa všetko podriadilo sile povstalcov.

¹²⁸ ŠHe salido por la puerta principal. Me dirijo a mi casa, avanzo por la calle tranquilamente, sin huir, sin volverme a mirar, como si nada de esto ocurriera ómientras ocurre-, y alcanzo el pomo de mi puerta, las manos no me tiemblan, los hombres me gritan que no entre, <<Quietos>>, gritan, me rodean, presiento por un segundo que incluso me temen, y me temen ahora, justo cuando estoy más solo de lo que estoy [...] les diré que me llamo Nadie, les diré que no tengo nombre y reiré otra vez, creerán que me burlo y dispararán, así será. Everio ROSERO. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 203.

Zatiaľ čo Rosero zobrazuje život a fungovanie napadnutého mesta ka, González nastavuje dvojité zrkadlo. Pre Rosera sú povstanci votrelcami, ktorí narúajú pokoj medzi obyvateľmi a ktorých nemá silu pomenovať. Rosero sa vyhýba jednoznačnému pomenovaniu ozbrojenej skupiny, ktorej prítomnosť sľuže San José. Do istej miery by sa to dalo považovať za rezignáciu, autora samotného a spoločnosti. Beztrnosť, ktorá panuje v Kolumbii spôsobila apatiu a nedôveru vo vládnym orgánom. Výsledkom vojenských operácií, útokov *guerilly* sú nielen obeť šmúľov v zbrani, ale aj civilného obyvateľstva. Boje a akcie vedené ktoroukoľvek stranou majú tie isté výsledky, mŕtvych, nezvestných a *desplazados*. Určitý len v šlos *ejércitos* determinuje konkrétnosť, ktorá je pre ňu ovčiacou implicitná, tak ako je tomu v prípade ozbrojeného konfliktu. Mnohé číslo naznačuje, že nejde iba o jedného aktéra, ktorý má na svedomí nepravosť. Nie je to len *guerilla*, ktorá rozsiera strach a smrť. Na predĺžovanie agónie krajiny a obyvateľstva sa podieľajú aj *paramilitares* a kolumbijská armáda. Rosero v texte nikdy nenazýva konkrétnym menom votrelcov, jediným opisom je, že nosia šmaskáče a sú ozbrojení, ide o popis, ktorý sedí na všetky tri skupiny. Titul *Abraham entre bandidos* od Tomása Gonzáleza neobsahuje určitý len, čím sa dostávame do roviny všeobecnosti. Ku *guerille* sa môže pridať ktokoľvek. Zo starých známych sa stávajú nepriatelia. Každý vie komu sa dá veriť a o akáva od prípadného únosu *guerillou*. Kým kniha *Los ejércitos* je príbehom jedného mesta ka, *Abraham entre bandidos* je zameraním sa na príbeh jednej rodiny. González strieda kapitoly zachytávajúce únos a väznenie Abrahama a Saúla. Každá druhá kapitola je venovaná rozprávaniu Abrahamovej manželky, ktorej musí ísť do zeme. Pravidelné návštevy márnice sú sprevádzané vždy tým istým úzkostným pocitom. Obavy z toho, že telo bude patriť jej manželovi; úľava, keď zistí, že má stále nádej a Abraham a Saúl budú prepustení na slobodu.

„Nazýva toto únosom, povedala Susana s cieľom potrápiť ich [Abrahama a Saúla], šje ako nerepektovateľých, ktorí boli skutočne unesení. Podľa nej, sa ich únos podobal skôr na výlet do hôr, kde popíjali s Enriquem Medinom a jeho bandou. [...] Pravdou však je, že sa nevedelo, ktorý z tých dvoch bol chudší a zložejší v deň, keď ich pustili na slobodu. A hoci sa neskôr zotavia a budú pokračovať v uľľávaní si, keď príli domov vyzerali akoby vstali z mŕtvych. Keď ich Susana zbadala, začala sa jej nekontrolovateľne triasť brada. Poznalo sa, ako blízko boli smrti.“¹²⁹

¹²⁹ „Llamar a eso secuestro, dijo entonces Susana, y seguramente para mortificarlos, era un poco como faltarles al respeto a quienes de verdad lo habían padecido. Por lo que a ella concernía, dijo, habían sido más bien que se

Vyznenie jedného z posledných odstavcov Gonzálezovho románu je súhrou jemnej dávky humoru, ktorú hlavní protagonisti vyuffivajú na postavenie sa vo i takej skúsenosti akou je únos. fiivot obyvate ov sa zmenil ufl pri prvých správach o objavení sa povstaleckých skupín, ktorých aktivity sa oraz astej-ie dotýkali befného, kaflodenného fiivota. Sú as ou histórie takmer kafldej rodiny sa stali historiky o únosoch, vydieraní, vrafdách, snahe odkúpi pozemok a pri nevôli vlastníkov ich nútené vys ahovanie. Jednotlivé rodinné príbehy sa stali príbehom národným, kedy ufl nebolo treba ve kých slov. Na radu sa dostala rezignácia, kedy jeden poh ad vydal za nieko ko slov.

šJedno z tiel, ktoré v ten de pri-li sa podobalo na Saúla. Teraz ufl áno. šNie je v-ak mofné by si úplne istý,õ povedal José, štelo bolo príli-spálené, ale bol vysoký a kostnatý, ruky a nohy mal dlhé. Tiefl mal ve ké ústa a chrup v dobrom stave. Nikto podobný Abrahamovi sa medzi zhruba -tyridsiatimi telami rozsekanými ma etami a spálenými nena-iel.õ¹³⁰

Befnou sú as ou fiivota Abrahamovej a Saúlovej rodiny sa stali náv-tevy márnice, kafldá náv-teva márnice bola spojená s neistotou. V-adeprítomná smr sa stala neoddelite nou sú as ou fiivota, o pre jedných bola -astná správa pre ostatných znamenalo, fle pri-li o príbuzného. Na základe predchádzajúcich ukáflok ozbrojený konflikt, *guerilla*, nezvestní a unesení nie sú ni ím výnimo ným. Brutalita sa dostáva na druhú ko aj, nie je pouffivaná ako nástroj na -okovanie itate a, ten ju v momente ítania textu berie ako jeden z faktov ako charakteristickú rtu ozbrojených skupín. V dielach Rosera a Gonzáleza sa nestretávame s potokmi krvi, ktorá by mala itate a vyvies z miery. Sta ia jemné náznaky, ktoré samy o sebe vyvolávajú zimomriavky.

i ufl ítame o osude Abrahama a Saúla, alebo o Ismaelovi vieme, fle v skuto nosti je osôb s podobným príbehom nieko ko desiatok. Dlhor ný konflikt mal pod a môjho názoru za výsledok, fle obyvatelia si do istej miery zvykli na prítomnos smrti a neustálej neistoty. Odovzdanie, ktorým sú charakteristické hlavné a ved aj-ie postavy románov *Abraham entre bandidos* a *Los ejércitos* je badate né z ich postoja k situácii, v ktorej sa nachádzajú. Abraham

habían largado a beber al monte con Enrique Medina y sus bandidos. [...] La verdad es que no se sabía cuál de los dos estaba más flaco y demacrado el día que los dejaron libres. Y aunque se recuperarían después y seguirían con sus parrandas, al llegar a la finca parecían dos resucitados. Al verlos, a Susana le tembló, incontrolable, la barbilla. Se veía de inmediato lo cerca que habían estado de la muerte.õ v Tomás GONZÁLEZ. *Abraham entre bandidos*. Op. cit., s. 205.

¹³⁰ šUno de los cadáveres que habían llegado ese día podía ser, ahora sí, el de Saúl. No había manera de saberlo con seguridad, le dijo José, pues estaba muy quemado, pero era alto y huesudo y tenía manos y pies largos. También tenía boca grande y dientes bien cuidados. Parecido a Abraham, dijo José, no había nadie entre los cuarenta y pico de muertos macheteados y chamuscados que habían traído.õ v *Ibid.*, s. [159].

a Saúl unesení bez jasného dôvodu prijímajú svoj osud. Vedia, že útek by nepreflil, neostáva im nič iné ako aká. A ako trávia akanie uprostred kolumbijského pralesa so skupinou ozbrojených partizánov? Popíjaním so svojimi únoscami, s ktorými tiefl zdieajú rovnaké priestory a jedlo. Ich flivot sa často ocital na hrane nielen preto, že padli do rúk povstalcov. Nikdy sa nedozvedeli ich zámery, nevedeli, prečo boli unesení, nevedeli ani kto ich uniesol. Vo vodcovi spoznali Enriqueho, bývalého spolufliaka zo školy, no nako ko to bolo ešte ich starý známy a nako ko sa za tie roky zmenil, nevedeli odhadnúť, čo môflu od neho očakávať. Obaja museli kaflďy deľeli smrti, ktorá mohla prísť neakane, zo strany únoscov, po uťtipnutí nejakým hmyzom, nečastným zranením, ktoré by bolo dôvodom na ich zastrelenie, aby nespoma ovali skupinu, alebo zastrelenie pri konfrontácii skupiny a armády. Na protagonistoch Roserovej knihy je vidieť ako sa ozbrojený konflikt dostal do vŕetských oblastí flivota kafldej rodiny. Na Ismaelovi od Gonzáleza je vidieť, že si snaží udržať svoj flivot do poslednej chvíle. Je odhodlaný postaviť sa vŕetkým a neopustiť miesto, ktoré považuje za domov, hoci to pre neho znamená smrť. Avšak jeho snaha ako jednotlivca vychádza navnivo oproti sile skupiny. Zo San José sa stalo mesto duchov v podruží partizánov.

Únosy praktikované v Kolumbii majú jeden spoločný znak, pokiaľ nejde o politicky alebo finančne motivované akcie pristupuje sa k únosom ako k nástroju pomsty a moffnosti vydierať štátne orgány a jednotlivcov. Nielen unesení, ale aj ich rodiny sa pýtajú prečo práve oni, pričom odpoveď nie je vždy jednoznačná, *¿que se lleven a alguien es un asunto común y corriente?*¹³¹ Vojna, hoci donedávna neoficiálna zmenila ráz niektorých oblastí šani nie pred dvoma rokmi tu bolo zhruba deväť desiat rodín. Vďaka vojne, narkoobchodu, armáde, guerille a paramilitares ich ostalo ufl iba čestná. Mnohí zomreli a ostatní boli vyhnaní násilím [...].¹³² Rovnaký osud postihol nakoniec aj San José, z ktorého odišli vŕetci obyvatelia. Ostala iba Ismael, ozbrojenci a smrť. Jedným z moffných východísk ako prefl na území okupovanom *guerillou* je spolupráca s povstaleckými skupinami. Avšak ani táto spolupráca nezabezpečuje pohodlie a bezpečnosť. Postavy z Roserovho románu *Los ejércitos* Brazíl an, jeho syn a mladé dievča, ktoré slúfnilo v ich dome boli unesení, nevedno kým.

Špoľsom, že Brazíl an tajne platil svoju časť guerille aj paramilitares, aby ho nechali na pokoji. A teda? Prečo ho uniesli? Kto vie. Dopol som sa, že našli vŕetky jeho

¹³¹ ROSERO, Evelio. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 65.

¹³² *¿no hace más de dos años había cerca de noventa familias, y con la presencia de la guerra óel narcotráfico y ejército, guerrilla y paramilitares- sólo permanecen unas dieciséis. Muchos murieron, los más debieron marcharse por fuerza [...].* Ibid., s. 61.

kravy podrezané. S niekým sa v nie om nepohodol. Ale s kým?õ¹³³ Tak ako otázka, ktorej z bánd sa zne pá ila Brazíl anova spolupráca aj al-ie pátranie po om a jeho de och sa vytráca do prázdna. V-etcí sú si vedomí, fle tajné obchody a paktovanie sa i ufl s *guerillou* alebo s *paramilitares* znamená skôr i neskôr problémy. Zdanlivá ahostajnos vo i osudu unesených nie je prejavom neúcty zo strany tých, o ostali doma. Zna í to ich snahu pokračova v flivote, hoci sa snaflia na nich myslie rokmi spomienky vyprchávajú, šchtiac-nechtiac udia zabúdajú na ne- astný osud nezvestných, dokonca zabúdajú aj na to, fle ufl mohli umrie .õ¹³⁴ Befnos únosov, zmiznutia udí bola v Kolumbii na dennom poriadku. Spolupráca s *guerillou* zabezpe ila obyvate om do asný pokoj. V období najtvrđ-ích zásahov armády a *paramilitares* proti *guerillovým* jednotkám si nemohol by ístý nikto. Prehlasovanie civilistov za povstalcov, prezliekanie ich do maská ov sú ukáflkou iba jedných z praktík ako potla i *guerillu*. V tomto období sa stalo hriechom by rodinne spriaznení s nejakých povstalcom, lebo aj toto mohlo by dôvodom na zasiahnutie proti va-ej osobe.

šRodrigo Pinto, ná- sused z hôr, ma pri-iel nav-tívi . Znepokojený mi povedal, fle kapitán Berrío sprevádzaný vojakmi upozor oval obyvate ov, fle ak nájde náznaky spolupráce vyvodí z toho dôsledky. Opakoval to na kaflom statku. Vypo úval nielen muflov, ale aj fleny a deti mlad-ie ako -tyri roky, ktoré e-te ani nevedia hovori .õ¹³⁵

Otvorené obrazy násilia nie sú ve mi asté, jedným z príkladov môfle by úryvok z Roserovho románu: š[...] spomenuli sme si na otca Ortiza, na Tablóna, ktorých sme poznali, ktorých najprv mu ili a potom zabili *paramilitares*. Popálili im semenníky, odrezali im o né vie ka a nakoniec ich zastrelili obvi ujúc ich z hlásania oslobodeneckej teológie.õ¹³⁶ Mu enie je jednou z praktík pouflívaných na zastra-ovanie a zne-kodnenie nepriate a. Vydieranie je al-ou pouflívanou taktikou tak *paramilitares* ako *guerillou*. Po tom o uniesli Brazíl ana na-li šv[o] vrecku na ko-eli bol odkaz od jeho únoscov. Vysvetlili, ku ktorej skupine patria,

¹³³ šTengo entendido ódice- que el brasilero pagaba sus buenas vacunas, tanto a los paras como a la guerrilla, a escondidas, con la esperanza de que lo dejaran tranquilo, ¿y entonces?, ¿por qué se lo llevaron?, vaya usted a saber. [...] Me dicen que encontraron en su hacienda todas sus vacas degolladas. Algún disgusto les debió dar, pero a quiénes.õ Ibid., s. 68.

¹³⁴ š[...] quiéralo o no Dios, como que la gente se olvida de la temible suerte que es cualquier desaparición, y hasta de la posible muerte del que desapareció.õ v Evelio ROSERO. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 28.

¹³⁵ šRodrigo Pinto, nuestro vecino de montaña, llegó a visitarme, alarmado: me ha dicho que el capitán Berrío, en su vereda, en compañía de soldados, advirtió que si encontraba indicios de colaboradores iba a tomar medidas, y lo dijo de visita, rancho por rancho, interrogando no sólo a los hombres y mujeres sino a los niños de menos de cuatro años, que apenas saben hablar.õ Ibid., s. 161.

¹³⁶ š[...] nos acordamos [...] del padre Ortiz, de El Tablón, a quien nosotros conocimos, al que mataron, luego de torturarlo, los paramilitares: quemaron sus testículos, cercenaron sus orejas, y después lo fusilaron acusándolo de promulgar la teología de la liberación.õ Ibid., s. 91.

s kým sa mala Geraldina skontaktovať a sumu, ktorú pýtali za Brazilana.¹³⁷ Podobné odkazy a praktiky neboli nezvyčajné. Jeden z dôvodov, ktoré držia rodinu pri zmysloch. Unesená osoba sa stáva príznakom. Nie sú mŕtvi, lebo nádej ich samých a rodiny zomiera posledná; no nevedú ani normálny život. Vojna, ozbrojený konflikt, útoky *guerilly* alebo *paramilitares*, ich strety s armádou tvoria súčasť Kolumbie od polovice 20. storočia. V roku 2007, keď bola vydaná kniha *Los ejércitos* nebolo oficiálne uznané, že v Kolumbii prebieha ozbrojený konflikt. Zároveň je toto obdobie považované za roky najtvrdších vojenských operácií proti *guerille*. Dvojitá tvár, ktorú si udržiava konflikt od svojho prepuknutia má za následok jeho dvojité vnímanie dodnes. Vidiek bol obsadený ozbrojenými jednotkami, ktoré presadzovali svoju vôľu silou a nezákonnými aktivitami. Zaberanie pôdy na pestovanie koky, zneužívanie vidiek a ich zásob na vlastné obohatenie sa, únosy miestneho obyvateľstva, ktoré nespôlupracovalo, verbovanie malých detí sú opisom San José, ktoré v skutočnosti má byť reprezentatívne akékoľvek malé regionálne mesto alebo dedinu. Ozbrojený konflikt vyústil v opustenie San José, ktoré sa uť predtým stalo mestom duchov. Obyvatelia prežívajúci ťažké obdobie sa rozhodli odísť, aby si zachránili holý život.

Gonzálezovým prínosom v *Abraham entre bandidos* je sprostredkovanie pohľadu do vnútra povstaleckej jednotky. Príslušníci, ktorí kedysi stáli na strane obyčajných ľudí sa zrazu ocitli na opačnej strane. Vynára sa otázka, čo ich viedlo k pripojeniu sa ku *guerille* a ako veľmi sa zmenili. Ako sa zachovávajú pri konfrontácii s blízkymi, kamarátmi z detstva alebo známymi? Nad týmito otázkami sa zamýšľa aj González vo svojom románe. Enrique Medina, ktorý bol v detstve tichý, milý a úctivý chlapec sa zmenil na nebezpečného vodcu, najobávanejšieho v okolí. Zaujímavým spôsobom nahliada na *guerillu* a jej príslušníkov. Nevykresľuje ich ako krvilačných netvorov, ale poukazuje aj na ich ľudskú stránku, na ktorú mnohí zabúdajú. Snáď sa pochopí príčina toho, prečo sa niekto pridá k povstalcovi. Každý je hnaný osobnými traumami, ktoré sa nejakým spôsobom snažia vyriešiť integráciou do *guerilly*, a tak, ako Enrique, nemajú pre väčšinu známych jasný dôvod. Od začiatku ozbrojeného konfliktu boli povstalci v médiách prezentovaní pod prezývkami, ktorých profil bol sprevádzaný vykreslením tých najhorších masakrov, ktoré im boli podla vlády, polície a armády prisúdené. Táto mystifikácia vodcov *guerilly* má svoje miesto aj v románe. Možno nepriamo González obviňuje médiá z tichej podpory na sláve ozbrojených skupín a ich monotonných činov.

¹³⁷ En un bolsillo de su camisa se encontró la nota enviada por los captores, donde especificaban a qué Frente pertenecían, con quién debía entenderse Geraldina y qué precio exigían por la vida del brasilero. Ibid., s. 121.

Noviny a televízia sa spravidla prikláňajú k publikovaniu tých najhroznejších činov, čím ich autori získavajú väčšiu pozornosť.

Štále takéto sa stávalo, keď skupiny zloincov v snahe sa rýchlo presláviť útočili na pracovníkov verejných prác. Podrezávali, stínali, sekali a nakoniec zanechávali miesta tak zničené, keď ich sláva sa šířila údoliami a úľinami ako hustá hmla. Zloinci si dávali hrozné prezývky a tvárili sa ako bohovia.¹³⁸

Predpokladá, keď médiá ako také sú zodpovedné za vyvíjanie *guerilly* alebo *paramilitares* je neopodstatnené. No na druhej strane vidina šprestíže v očiach povstalcov a strachu, ktorý vzbudzujú v obyvateľstve prináša mnohým z nich uspokojenie. Abraham a Saúl nám sprostredkovávajú pohľad do vnútra skupiny a predstavujú nám jednotlivých jej členov. Počas doby svojho zajatia sa šprialili s mladým príslušníkom Enriqueho skupiny, ktorý ich mal na starosti. V očiach Abrahama a Saúla bol ešte dieťaťom, no so zbraňou v ruke mali pred ním rovnaký rešpekt ako pred samotným Enrique Medinom. Každým partizánom, ktorého opis sa vymyká predstave chladnokrvného vraha je Puntudo.

Š[...] bol ve mi milý, sympatický a zhovorivý. Saúl a Abraham by si nikdy nedokázali predstaviť akou ľahkosťou zabíjal a koľko mu tých mal na svedomí. Nenosiť vojenské oblečenie ani nemal žiadne amulety, granáty dokonca ani zbrane. Kto sa s ním stretol mohol by si myslieť, keď je to vlastník nejakého menšieho pozemku, čo mohlo v skutočnosti aj byť pred tým, ako sa dal na zločinecké chodníky.¹³⁹

Rozmanitos, ktorou oplýva Medinova skupina je zaráfajúca. Dieťaťo neváhajúce zavraždiť nepriateľa a s rovnakou chladnokrvnosťou ako ostatní chlapi je presne to isté dieťaťo, ktoré sa ešte na mohlo ísť navštíviť svoju matku. Aj tí najotrlejší posielajú menšiu sumu peňazí spolu so správami o tom, ako sa majú svojim rodinným príslušníkom. Nielen rodina ale aj väčšina mesta alebo dediny tuší, kto sa pridá k povstalcovi/*guerille*. Lenže všetci mlčia alebo sa tvária, keď o nich nevedia. Medzi rodinnými príslušníkmi pretrvávajú city a láska

¹³⁸ ŠCada vez era más frecuente que grupos de bandoleros, buscando fama rápida, asaltaran a los trabajadores de obras públicas. Degollaban, decapitaban, mutilaban y dejaban al final una escena de horror tal que el renombre de los bandidos se extendía por valles y cañadas, como niebla oscura. Los bandoleros se ponían sobrenombres tremendos y eran como dioses. Š v Tomás GONZÁLEZ. *Abraham entre bandidos*. Op. cit., s. 21.

¹³⁹ Š[...] era muy amable, muy hablador y simpático, y Saúl y Abraham jamás se habrían imaginado que matara muy fácil y debiera muchos muertos. No usaba ropa militar ni cargaba amuletos, granadas ni demasiadas armas. Quien se encontrara con él por algún camino podría pensar que se trataba del propietario de alguna parcela mediana ócosa que quizás haya sido antes de meterse a bandolero. Š Ibid., s. 28.

vo i šstratenýmõ lenom rodiny. Hoci sa pridali na stranu ozbrojeného boja nielen proti –tátu, ale aj proti civilistom tak ostávajú ich príbuznými, ktorých majú stále radi.

Gonzálezov postoj vo i lenom *guerilly* nie je nenávisťný. S dávkou objektivity opisuje fungovanie celej skupiny, jej hierarchické rozdelenie, kde kaľdý má svoje miesto, postavenie a úlohu. Nechtiac sa ich sú as ou stali aj Abraham a Saúl, ktorí ako väzni musia dodrľiava zásady skupiny. Ich vô a názory sa stali nepodstatnými, nemajú moľnos vybra si, kedy budú jes , kde budú spa , ako budú trávi as. V–etko sa podria uje príkazom velite a a preflitiu skupiny, zabezpe eniu úkrytu pred armádou a vyhnutiu sa tak otvorenej konfrontácii.

Ufl v prvých rokoch od objavenia sa ozbrojených skupín dochádzalo k spolupráci medzi obyvate stvom a partizánmi. V kaľdom meste ku kolovali historky, ě mäsiar, obuvník alebo niekto iný bol zapletený do spolupráce alebo financovania povstalcov. Skuto ná previazanos a spolupráca sa v–ak dokazovala iba ve mi afko. šDarío spravoval vä –inu majetku Miguela Ángela. Tí, o ho nemali radi tvrdili, ě sú to krvavé peniaze. Darío ako –ikovný správca dokázal zve a ova majetok a príjmy z neho, v aka omu mohol jeho otec alej skupova pôdu a domy.õ¹⁴⁰

šKeby Abrahama uniesli konzervatívni partizáni, mali by sme sa na koho obráti o pomoc. Jaira, Noého Monsalve a tiefl Miguela Ángela si ve mi váľili a oni by na–li cestu, ako sa za Abrahama a Saúla prihovori .õ Samotná Lurdes, susedka mi povedala: šKeby to boli iní, Jairo by ti pomohol.õ¹⁴¹

S postupujúcimi rokmi a pre ahujúcim sa konfliktom sa situácia stávala oraz nepreh adnej–ou. Zo za iatku *guerilly* hlásiace sa k liberálom alebo ku konzervatívcom sa za ali vz a ova od svojich politických zámerov a ideológií. Zvyknutie a prispôsobenie sa neustálemu eleniu smrti, nevyhnutnosti spolupráce na zabezpe enie zdanlivého pokoja a ochrany vlastného ľivota sa stalo nedosta ujúcim. Z priate ov sa stávali nepriatelia na ľivot a na smr . Staré putá sa spretrhali a bolo nutné zvyknú si na fakt, ě vojna neskon í zo d a na de . Z predchádzajúcej ukáľky vyplýva, ě v prvých rokoch bolo moľné h ada pomoc pri

¹⁴⁰ šDarío administraba los muchos bienes de Miguel Ángel, que, al decir de quienes no lo querían, goteaban sangre, y que, al ser Darío tan eficiente administrador, se acumulaban y daban buenas ganancias, con las que el papá compraba más tierras, más casas.õ Ibid., s. 123.

¹⁴¹ šSi a Abraham se lo hubieran alzado los bandoleros conservadores habríamos tenido a quién recurrir, pues Jairo y Noé Monsalve y también Miguel Ángel lo estimaban muchísimo y hubieran encontrado la manera de interceder por él y por Saúl.õ šSi hubieran sido otros, Jairo te ayudabaõ, me dijo la misma Lurdes, la vecina.õ Ibid., s. 125.

únosoch a to obrátením sa na správnu osobu. Sta ilo vedie , kto podporuje ktorú stranu a za malú protislufbu by im ur ite poskytli pomoc. Táto tichá spolupráca sa z dedinskej úrovne preniesla aj na regionálnu politickú scénu: šPiojo sa vydal na tajný misiu, ako im hne vysvetlil i-lo o to, aby odniesol list jednému politikov, ktorý podporoval Pavorovu skupinu [skupinu Enriqueho Medinu]õ.¹⁴² Polici, statkári ani ostatní s dostatkom pe azí neriskovali osta nestranní. Pravidelná malá podpora skupín mimo zákon im umofl ovala na istý as nema strach o holý flivot. Strachom hnaná podpora partizánov, prehliadanie spáchaných zlo inov moflo prispelo k nieko koro nému pre ahovaniu ozbrojeného konfliktu.

Boje, únosy, vydierania a vrafdy nezastavili chod asu. udia sa rodia a umierajú kým ostatní akajú na návrat svojich blízkyh. šV júli sa konali oslavy kávy. V ten rok boli zvlá- veselé. Ufl -es mesiacov sme filii v ur itom druhu prímeria. Niektorí si ho dokonca za ínali myli s mierom. Stále prichádzali m tvoly, rovnako zmrza ené a skántrené, ale bolo ich ove a menej ako obvykle [...].õ¹⁴³ Nato ko do-lo k zmene postoja k flivotu, fle rados ou bol ufl iba fakt, fle m tvych bolo menej. Rôzne formy znetvorenia nie sú podstatné, dôleflitým faktorom je klesajúci po et m tvol. V súvislosti s vnímaním vojny oby ajnými u mi sa dostávame k al-iemu aspektu, na ktorý sa zameriava Tomás González. Prostredníctvom rozprávania Abrahamej manfelky sa oboznamujeme so flivotom rodiny, ktorej uniesli jedného lena. Mohli by sme poveda , fle pre unesených sa flivot v istom okamihu zastaví. Vzh adom na svoju bezvýchodiskovú situáciu im neostáva ni iné ako zmieri sa s osudom a aka ako sa situácia vyvinie. Rodinným príslu-níkom neostáva ni iné ako aka , zaplati výkupné a znovu aka , i ich milovaných prepustia. Pocit neistoty a neschopnosti nie o urobi sú spo- né pre obe strany.

flivoty unesených, Abrahama a Saúla, sa nachádzali v neustálom nebezpe enstve. Nie je tomu ani tak na vine samotná *guerilla*, v rámci moflností sa k nim správali vä -inu asu milo. Partizáni sa im nikdy nevyhráflali smr ou, no tá bola prítomná na kafldom kroku. Pri presunoch skupiny v aflkom teréne, na ktorý neboli vybavený oble ením a obuvou sa mohli po-myknú a privodi si zranenie, ktoré by znamenalo, fle sa ich skupina zbaví, aby ich nezdrfliaovali. Ke do-lo ku stretu *guerilly* a armády boli práve zajatci tí najzranite nej-í. Neboli ozbrojení, nemohli sa bráni a uprostred boja ani vojaci ani partizáni nevenovali

¹⁴² šPiojo salió en lo que [...] llamó <<misión secreta>> [...] pues les dijo, acto seguido, que se trataba de llevarle una carta a un político que apoyaba al grupo de Pavor [Enrique Medina].õ Ibid., s. 154.

¹⁴³ šEn julio [...] se celebraron las fiestas del café. Fueron particularmente alegres, las de ese año, pues coincidieron con aquella especie de tregua que duraba ya más de seis meses y algunos comenzaban a confundir con la paz. Cadáveres seguían llegando de las veredas, y venían igual de desbaratados y profanados, pero ahora en lotes mucho menos grandes [...].õ Ibid., s. 141.

príli-nú pozornos ostatným. V tejto nepretrfitej neistote smrti sa zo Saúla a Abrahama stala sú as *guerilly*. Preffívali v rovnakých podmienkach, ke bol as na umývanie sa, tak sa v-etcí umývali; ke bol as na obed v-etcí jedli to isté jedlo; ke sa pilo, pili aj zajatci. šOn [Abraham], Saúl a dvadsa partizánov sa kúpali spolu, akoby odvfdy patrili k sebe. V-etcí boli vychudnutí, v-etcí nevinní, ako keby ani jeden z nich nikdy nikoho nezabil.õ¹⁴⁴

Zatia o zajatci sa snaflia preffi zo d a na de , rodiny, ktoré ich akajú sa tiefl snaflia preffi neistotu, ktorá sa zo d a na de stup uje afl sa nakoniec premení na apatiu a odovzdanos osudu.

šNikto, kto to nezafil si nevie predstavi , aké to je,õ hovorí Susana. š lovek sa musí pozera na hromadu znetvorených tiel, akajúc, i to al-ie telo bude ma Abrahamovu ko-e u [...]. Sú tam starí udia a deti. Raz som videla diev a s prerezaným hrdlom od ma ety. Mala ve ké ierne o i, ktoré jej za flíva museli ffiari [...]. Jeden nechápe. Jednoducho nechápe. To ko...! Na o? [...].õ¹⁴⁵

To ím, prechádzajú rodiny nezvestných je pre vä -inu nepochopite né. Strach z toho, fle jedného d a pri náv-teve márnice nájdú v hromade tiel aj manflela, die a alebo iného príbuzného je paralyzujúci. Vfdy, ke odchádzajú s negatívnou odpove ou sa tento pocit mie-a s vedomím, fle v hromade tiel, ktoré práve videli sa môflu nachádza príbuzní nejakých známych. González vyuffíva vo svojej knihe tvrdé opisy praktík partizánov na obyvate stve. Do kontrastu dáva poh ad na nich o ami udí, ktorí sú svedkami ich špráceõ po útoku na civilistov a samotnými unesenými, ktorí s nimi preffívajú v tých najtvrd-ích podmienkach, ke sa zárove stávajú sú as ou ozbrojenej skupiny. Abraham a Saúl poznajú ich praktiky, vedia o zverských postupoch pri obsadení územia, boji proti armáde, no po as svojho väznenia si uvedomujú druhú stránku *guerilly* a to ich biedne podmienky, flivot a boj, ktorý nemajú východisko. González sa nestavia do pozície obffalobcu a sudca v jednej postave ako tomu bolo pri prvých románoch (*9 de abril, El Monstruo, ...*). Jeho príbeh a literárne spracovanie pôsobí ako opis situácie, do ktorej sa dostala Kolumbia po as trvania konfliktu. Na jednej strane vidíme, fle v-etcí v románe sú oboznámení so situáciou. V-etcí vedia, kto sú

¹⁴⁴ šÉl [Abraham], Saúl y veinte bandoleros se bañaron como si fueran parte de una misma tribu, todos flacos, todos con el cuello y la cara más oscuros que el resto del cuerpo, y todos inocentes, como si entre ellos ninguno hubiera nunca asesinado a nadie.õ Ibid., s. 73.

¹⁴⁵ šNadie que no lo haya vivido puede imaginarse lo que es pasar por eso,õ dice Susana. šUno mirando un montón de gente vuelta un desastre, esperando que el próximo bulto desnaturalizado vaya a tener la camisa de Abraham [...]. Había ancianos, había niños. Había una muchacha con una herida de machete en el cuello, de ojos negros grandes que debieron de ser muy brillantes [...]. No entiende uno, no entiende. ¡Tanta...! ¿Para qué hacen...?õ Ibid., s. [61].

povstalci, vedia, že operujú v blízkosti ich dediny, vedia, že sú podporovaní politickými predstaviteľmi, vedia, že v dedine i meste sú osoby, ktoré rovnako podporujú niektoré z *guerríl*, v-etcí vedia aké zverstvá sa dejú; no na druhej strane vidie pasivitu na strane obyvateľstva. Nikto sa nesnaží zmierniť negatívne dopady boja, ktorý prebieha naprieč Kolumbiou. V-etcí sa zmierili s tým, že sa objavujú znetvorené telá, že musia chodiť do márnice na rozpoznanie tela, ale nikto nikdy neobviní konkrétne osoby. Možno je to spôsobené vedomím, že politici, policajti, vojaci môžu byť nejakým spôsobom previazaní s *guerillou*.

„Cecilia, ktorá bola vždy ráznej povahy sa po vražde svojho manžela pred dvoma rokmi stala bojovníkou. V stavoch opilstva obviňovala väŕnené osoby a politikov, ktorí uŕ dlhé roky boli zodpovední za krviprelievania. Pila takmer každý deň uŕ od skorého rána, no poznať to na nej –lo až okolo deviatej, desiatej večer, pričom postupne zvyšovala hlas až nakonila vrieskajúcu. Ša o takú kazi, ŕ hovorila, šv tejto krajine krv tečie aj z kazateľnic!“¹⁴⁶

González zapracoval do svojej knihy aj problematiku politických strán, veň opozície konzervatívcov a liberálov a prepojenia určitých vrstiev obyvateľstva na *guerillu*. V prípade Rosera sa nestretáme s podobným otvoreným vyjadrením sa k problematike ozbrojeného konfliktu. Ocitáme sa pred dielom, ktorého hlavným cieľom nie je určiť konkrétneho vinníka, odsúdiť správanie sa a iné, ale poukázať na všeobecné dopady, ktoré mali spomenuté faktory na kolumbijskú spoločnosť. Prostredníctvom *Los ejércitos* sa ocitáme uprostred boja o prežitie obyvateľov San José. Osud ich dediny je podobný osudu ďalších dedín v okolí v dôsledku obsadzovania územia *guerillou*. V Gonzálezovej knihe je hlasom proklamujúcim prehnitosť kolumbijských spoločenských kruhov a ich prepojenie s aktívnymi stranami konfliktu Cecilia, vdova po zavraždenom profesorovi. V Roserovom diele je to obe konfliktu, unesený Marcos Saldarriaga¹⁴⁷, ktorý vo svojom liste obvinil väŕtých rovnako ako Cecilia.

¹⁴⁶ „Cecilia, que siempre había sido beligerante, después del asesinato accidental de su marido, dos años atrás, se había vuelto belicosa. En las borracheras denunciaba la complicidad de personas muy respetables con los políticos que desde hacía años estaban detrás de las matanzas. Bebía casi todos los días desde temprano y sólo se le empezaba a notar a eso de las nueve o diez de la noche, cuando levantaba cada vez más la voz hasta terminar vociferando. -¿Y qué tal los monseñores? ódecía-. ¡Si es que en este país la sangre chorrea de los púlpitos!“ Ibid., s. 25.

¹⁴⁷ „[...] Marcos Saldarriaga el hombre invulnerable de San José, porque parecía entenderse con la guerrilla, los paramilitares, los militares, los narcotraficantes. Eso explica el origen de su dinero, que debía tener múltiples orígenes: colaboró con grandes sumas en las actividades humanitarias del padre Albornoz, entregó millones al alcalde, para obras de beneficencia [...], millones al general Palacios [...], organizó fiestas descomunales, y

š[...] Marcos hovoril –karedo dokonca o farárovi Albornozevi, nazval ho vybieleným hrobom. Povedal, že v–etci ho chcú vidie m tveho, od pokrytca Mauricia Reya aľ po starostu, zradcu svojej dediny, cez generála Palaciosu, organizátora *pájaros*¹⁴⁸ a doktora Orduzu. [...] Nech to pre ítajú nahlas, aby sa v–etci dozvedeli pravdu, že ma chcú zabi tak tí, o ma uniesli ako tí, o tvrdia, že ma chcú oslobodi . [...] vtedy som si uvedomil, že Marcos je uľ povafľovaný za m tveho [...].õ¹⁴⁹

Ozbrojený konflikt sa postupne stal zásterkou v mocenskom boji, kde sa kaľdý snaľil presadi vlastné záujmy. Z nepohodľnej osoby sa mohla sta v minúte nezvestná osoba, ktorej osud mohol by e–te v tej istej minúte spe atený. Apatia a nemohúcnos je zrejmä nielen z postoja obyvate ov, uvedomujú si ju aj samotní unesení. V krajine, kde sa spravodlivosti nedostáva sa otvára cesta pre nezákonné skupiny vyuffľvajúce rôzny formy násilia a teroru. šCristina, nie je as na pla . Nehovorím, aby si sa smiala, hovorím ti len, že je treba nabra sily [...]. Slzy a pla nás oslabujú.õ¹⁵⁰ Obyvatelia si nemôľu dovoli upadnú do depresie, ich ľivot závisí iba na ich a spoliehajú sa na nich aj príbuzní a priatelia, ktorých uniesli alebo sú nezvestní. V prípadoch, ke väznenie trvá roky viera príbuzných je to jediné, o drľí obeť na ľive. Rovnaká viera, ktorá drľí na ľive nádej, že ozbrojený konflikt sa skon í.

Pri porovnaní závere nej scény od Rosera, kde skupinka vojakov znásil uje m tvu ľenu:

šGeraldina ľefala bezvládna, nahá, s rozťahnutými kon atinami v prútenom kresle. Hlava jej padala z jednej strany na druhú. Jeden z muľov ju objímal. al–í sa jej dotýkal. Tretí ju znásil oval. Trvalo mi, kým som pochopil,

empezó a comprar tierras a los campesinos, desaforado, por las buenas o las malas: daba la suma que él consideraba, y el propietario que no accediera desaparecía, hasta que le correspondió desaparecer a él mismo [...].õ v Evelio, ROSERO. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 145-146. Kolumbijský ozbrojený konflikt prerástol do takých rozmerov, že vä –ina obyvate stva je do neho priamo i nepriamo zapojená. ľovek si nemôľe by istý, že neunesú zrovna jeho, alebo že sa stane nepohodľným a nerozodnú sa ho zabi .

¹⁴⁸ pájaros ó osoby z rád konzervatívcoľ, ktoré prenasledovali ľavicových partyzánov a boľovali proti nim

¹⁴⁹ š[...] Marcos habló mal hasta del padre Albornoz, sepulcro blanqueado, lo llamó, dijo que todos querían verlo muerto, desde el hipócrita de Mauricio Rey hasta el alcalde, traidor de su pueblo, pasando por el general Palacios, ese criador de pájaros, lo llamó, y el médico Orduz. [...] Que se lea esto público, para que el mundo sepa la verdad, me quieren matar, tanto los que me tienen prisionero como los que dicen que me quieren liberar. [...] ahí me di cuenta que Marcos ya se daba por muerto [...].õ v Evelio Rosero. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 55-56.

¹⁵⁰ šNo son tiempos de llorar, Cristina. No te digo que rías, te digo solamente que hay que reunir fuerzas [...]. Si lloras las lágrimas nos debilitan.õ Ibid., s. 107.

fle Geraldina bola m tva. Jej bezvládne telo tam leflalo pred zvykom chlapov, ktorí akali, kým príde na nich rad [...].¹⁵¹

a rozhovoru troch mladíkov po tom ako vystrelili na profesora Julia Alvarada z Gonzálezovej knihy:

šA teraz? Dorazím ho alebo nie? povedal druhý. š o? Nie. Nie. Nie. Po me, po me. Ale Julio ufl nepotreboval ranu z milosti. Ke sa k nemu priblíflila Cecilia e-te ju rozpoznal, potom mu zosklovateli o i a prestal dýcha . Ufl bolo po u iba Ceciliine vzlyky. [...] Ceciliinho manfla, Julia Alvarada, známeho básnika a profesora paniel iny na Liceo Nariño zastrelili omylom. Zmýlili si ho s jedným politikom, ktorého konzervatívci považovali za organizátora liberálneho odbojového hnutia v oblasti. Pod a svedkov tí traja, ktorí na neho vystrelili si uvedomil svoj omyl, ke mu -li da ranu z milosti. V-etko sa to odohralo na chodníku pred ich domom. šS pánom Bohom, to nie je on, chalani. Po me. hovorila, fle zvolal jeden z nich. šA teraz? Dorazím ho alebo nie? povedal druhý. š o? Nie. Nie. Nie. Po me, po me.¹⁵²

dochádzame k záveru, fle obidve obeť boli nevinné. Nepodporovali ani jednu stranu, flili svoj flivot najlep-ie ako vedeli. Autori sa zhodujú vo vnímaní bezú elnosti vojny, v ktorej nakoniec trpia nevinní. Rozdielny je ufl ich postoj vo i zobrazení smrti týchto nevinných udí. Roserova morbidná scéna v nás vyvoláva sk u ujúce pocity. Geraldina zomrela násilnou smr ou, pravdepodobne ju zastrelili, za-krtili alebo dobodali. Spôsob jej smrti môfleme iba háda . Pre Rosera nebola podstatná forma jej skonu, ale poukázanie na krutos , ohavnos a bezoh adnos povstalcov vo i osobám, ktoré sa stali ich obe ami. Prestali si váffi flivot ako taký a navy-e sa utiekali k brutálnym formám znesvätenia, kde si dokazovali svoju moc. Smr a zabíjanie sa stali sú as ou ich bytia.

¹⁵¹ šEntre los brazos de una mecedora de mimbre, estaba óabierta a plenitud, desmadejada, Geraldina desnuda, la cabeza sacudiéndose a uno y otro lado, y encima uno de los hombres la abrazaba, uno de los hombres hurgaba a Geraldina, uno de los hombres la violaba: todavía demoré en comprender que se trataba del cadáver de Geraldina, era su cadáver expuesto ante los hombres que aguardaban [...].¹⁵¹ Ibid., s. 202.

¹⁵² š-¿Entonces qué? ¿Lo remato o no lo remato? ódijo otro. -¿Cómo...? No. No. No. Vámonos, vámonos. Pero Julio no necesitaba ya tiros de gracia. Cuando ella llegó, alcanzó todavía a reconocerla; luego se le pusieron los ojos vidriosos, dejó de respirar, y el sollozo de Cecilia sonó por cielo y tierra. [...] šA su marido, Julio Alvarado, poeta muy reconocido y profesor de Español del Liceo Nariño, le habían disparado por equivocación, al confundirlo con un político a quien los conservadores consideraban responsable de la organización de la resistencia liberal armada en el departamento. Según testigos, los tres que le dispararon se dieron cuenta del error cuando fueron a darle el tiro de gracia en la acera, al frente de su casa. óAvemaría, este no es, muchachos. Vámonos ódicen que gritó uno de ellos. -¿Entonces qué? ¿Lo remato o no lo remato? ódijo otro. -¿Cómo...? No. No. No. Vámonos, vámonos. v Tomás GONZÁLEZ. *Abraham entre bandidos*. Op. cit., s. 25.

González sa vyhýba podobným brutálnym obrazom. Vraľda profesora Alvarada bola –okujúca, lebo –lo o omyl. Na rozdiel od drastického konca Geraldiny Julio Alvarado bol zastrelený a aktéri jeho vraľdy mu chceli da štiro de gracia, ranu z milosti, ktorú si zaslúfi agonizujúca obe . Tu vidno degradáciu v postoji k smrti. Zatia o v prípade Rosera, Geraldina obe násilnej smrti si nezaslúfi ani kúsok re–pektu. Posun v zobrazení násilia v sú asnej kolumbijskej literatúre je spojený aj s degradáciou ozbrojeného konfliktu, ktorého prvé roky boli kruté, no v tých nasledujúcich sa situácia iba zhor–ovala. ũdský flivot sa stal sú asou obchodu, z ktorého ozbrojené skupiny získavali finan né prostriedky na plnenie svojich poľiadaviek. V prvých rokoch bolo cie om zne–kodni odporcov, protivníkom, nepohodlné osoby. V neskor–ích rokoch, najmä s objavením narkoobchodníkov a *paramilitares* sa hlavným cie om stalo zastra–ovanie, ktorého najlep–ími nástrojmi sú brutalita, trýznenie a mu enie.

Ťpecifikom Gonzálezovej knihy, s ktorým sa nestretáme v fiadnej z kníh v rámci diplomovej práce je pouľívanie opisu kolumbijskej prírody a postavenie ho do kontrastu s brutalitou povstalcov. Zdá sa afl nemofné, aby sa v takej krásnej prírode diali vraľdy, únosy a masakre. ŠHory sa zahalili do ervene, kolibríky obletovali banánovníky a Abraham podguráľfený pálenkou sa cítil spokojný a nemyslel, fe je mofné, aby sa pri podobnom západe slnka diali vraľdy a znásilnenia.õ¹⁵³ Príroda v–ak nehrá fiadnu podstatnú úlohu, slúfi ako dokres ujúci prvok.

V súvislosti s prírodou sa nám vynára otázka dvojitého vnímania Kolumbie. Od 40. rokov tu máme prebiehajúci konflikt, ktorý mal výrazne negatívny vplyv na spolo nos , ráz krajiny a jej obraz a vnímanie v zahrani í.

ŠAk sa nenecháte premôc strachom, budete si môc vychutna (a aby sa tak stalo, musíte sa posilni pálenkou) v samote na svojej ceste splny mesiaca nad vrcholkami hôr alebo vidie ako na svitaní, za hmly ro níci vyhá ajú stádo na pa–u, alebo cestu kamiónom po banánových plantáľľach na pravé poludnie [...]. Dokonca sa vám bude zda , fe somári sa vzná–ajú.õ¹⁵⁴

¹⁵³ ŠHabía tantos arreboles en las montañas y tantos colibríes llegando a las flores de los plátanos, que, ayudado por los aguardientes, Abraham se sintió hasta contento y consideró imposible que en semejante atardecer se pudieran producir violaciones o matanzas.õ Ibid., s. 15.

¹⁵⁴ ŠSi uno no se dejaba vencer por el miedo podía disfrutar (y para eso había que ayudarse con aguardiente) de las grandes lunas suspendidas sobre las montañas en la soledad de las carreteras; o de la visión de los campesinos al amanecer, entrando y saliendo con el ganado de las nieblas; o del camión recorriendo las zonas bananeras a mediodía [...]. Hasta los burros que parece que flotarían.õ Ibid., s. 57.

šLenfle neboli to vzná-ajúce sa somári, ktoré zaujímali jeho priate ov [Abraháma a Saúla], ale nebezpe enstvá a nástrahy, ktorým sa musel postavi na svojich cestách po krajine, ktorá sa neustále nachádza na pokraji chaosu. Po krajine, ktorú zahrani né noviny bohatých -átov, presne tých istých, ktoré zhodili na spiace mestá atómové bomby alebo ktoré vyufili poznatky priemyselného inffinierstva na vyhladenie rás, ozna ujú za jednu z najnebezpe nej-ích krajín na svete.õ¹⁵⁵

Pokia sa lovek nechá opanta strachom môfle prís o mnohé pozitívne veci, ktoré sa dajú nájs aj v inak negatívnom prostredí. Dlhé roky predstavuje Kolumbia dva obrazy, ktoré sa medzi sebou bijú: prvý, idealizovaný sprostredkovaný o ami partizána Enriqueho Medinu; druhý, diametrálne odli-ný, ktorý majú svetové médiá o Kolumbii. Realitou v-ak sú obe tieto predstavy. Vä -ina Kolumbij anov akceptovala prebiehajúci konflikt, únosy, vraždy, strach a neustálu neistotu. Po pol storo í bojov im neostáva ni iné ako zmierenie sa so situáciou, akceptovanie a vieru na zmenu. Aj v aflkých situáciách musí flivot pokračova . Tak to vidia aj hlavné postavy vybraných románov. Únos manfela nie je koniec sveta, stále ostáva nádej, fle bude prepustený a nakoniec sa vráti k normálnemu flivotu. Ismael si na sklonku flivota uvedomuje, fle hoci jeho meste ko zabrali ozbrojenci tak ani oni nemajú právo mu rozkazova . Tu-í, fle ak neodíde aká ho smr , no vyberá si osta v mieste, ktoré povafuje za svoj domov. *Guerillové* jednotky obsadili San José, ovládajú obyvate ov silou a strachom, ale aj tak nemajú právo rozhodova o flivote a smrti, oho dôkazom je Ismael.

šAbraham si zrazu a vydesený uvedomil dôvod svojho smútku. Predtým ako Augusto zomrel, videl zomiera celú svoju rodinu. Najprv úbohého Marca Tulia, ktorý bol vtedy e-te len osemnás ro ný chlapec. Potom Lidia, ktorého brutálne dohodali pri hádke s kartármi. A nakoniec Eunice, ktorá sa stala obe ou pomsty. Nikdy sa nezistilo í vrahovia chceli zmy krv krvou za Augusta, za úbohého Lidia, za Marca Tulia zabitého pred mnohými rokmi alebo za koho vlastne.õ¹⁵⁶

¹⁵⁵ šPero no eran los burros flotantes los que interesaban más a sus amigos, sino los peligros a los que se había enfrentado por las rutas de un país siempre al borde del caos, al que los periódicos de los países ricos ó los mismos países que habían arrojado bombas atómicas sobre ciudades dormidas o aplicado los principios de la ingeniería industrial al exterminio de razas enteras- mencionaban como uno de los más violentos del mundo.õ Ibid., s. 57.

¹⁵⁶ šAbraham conoció de repente y con horror la causa de su tristeza. Antes de morir, Augusto había tenido que pasar por ver muerta a toda su familia: primero al pobre Marco Tulio, todavía un muchacho de sólo dieciocho años; después a Lidio, acuchillado, y acuchillado con saña, en una riña de tahúres; y después a Eunice, ya adolescente, en una venganza enredada en la que nunca se supo si los asesinos habían querido lavar con sangre la

Výsledok dlhoročných bojov je pomsta. Ufí nezáleží na dôvode, nezáleží na aktérovi podstatné sú stovky mŕtvych, ktorí sa za ali objavovali ufi v –tyridsiatych rokoch na vidieku, s ktorými nechcel ma nikto ni spoločné, ktorých smr nebola nikdy vyetrovaná. V danom momente sa prisúdila tej alebo onej skupine. Po as rokov sa vygenerovala istá tendencia odplaty a beztrestnosti. *Abraham entre bandidos* a *Los ejércitos* sú dôkazom potreby pochopiť konflikt, ktorého príiny by boli pochopiteľné, no ktorého zvrátenosť a krutosť sa vysvetľujú len ve mi ťaľko. Takmer z každej strany Roserovej knihy cíti nádej zmiešanú s beznádejou, vedomie, že mesto a celá krajina sa nachádzajú uprostred nieko koroného konfliktu, v ktorého výsledkom sú tisíce mŕtvych, nezvestných a týraných. V prvých knihách, ktoré hovorili o kolumbijskom konflikte bolo takmer nevyhnutnosťou obviňovať jednu alebo druhú skupinu. V súčasnosti sa táto naliehavá potreba označovať vinníka, toho zlého stratila. Štále som nevedel či je to guerilla, či paramilitares. Ani som sa neopýtal.¹⁵⁷ Apatia vo i zisovaní, kto je vinníkom sa zmocovala obyvatelstva orazastejše a intenzívnejšie. Desiatky masakrov, ktorých aktéri neboli nikdy nájdení a potrestaní majú na svedomí práve ahostajnos Ismaela vo i tomu, kto vyplienil San José.

ŠAk vidíme menej vojakov, nedozvedáme sa to oficiálnou cestou. Jediné úradné prehlásenie, ktoré počujeme v správach z rádii na baterky, lebo stále nemáme elektrinu je, že všetko je pod kontrolou. Čítame to v starých novinách. Prezident uisuje, že sa tu nič nedeje ani tu, ani v krajine nie je vojna. Pod a neho nie je Otilia nezvestná, Mauricio Rey, doktor Orduz, Sultana a vrátni ka Fanny a mnohí ďalší z dediny zomreli na starobu [...].¹⁵⁸

Obidva romány predstavujú prvú skupinu diel zaoberajúcich sa zobrazovaním štradiného kolumbijského konfliktu. Ide o boj *guerilly* a *paramilitaristických* skupín, ktorých vznik bol priamou odpoveďou na politické násilie, ktoré vyvrcholilo 9. apríla 1948 smrťou Jorgeho Eliécera Gaitána. Okrem ozbrojených jednotiek je spoločným menovateľom aj vidiecky charakter románov a samotného konfliktu. Za najpostihnutejšie územia sa považujú malé mestá, dediny a vidiecke oblasti nachádzajúce sa v horských oblastiach, ktoré

sangre derramada por Augusto, por el pobre Lidio, por Marco Tulio hacía muchos años, o por quién. Ibid., s. [181].

¹⁵⁷ ŠYo no sabía todavía quiénes eran, si guerrilla, si paras. Ni pregunté. v Evelio ROSERO. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 47.

¹⁵⁸ ŠSi vemos menos soldados, de eso no se nos informa de manera oficial; la única declaración de las autoridades es que todo está bajo control; lo oímos en los noticieros óen las pequeñas radios de pila, porque seguimos sin electricidad-, lo leemos en los periódicos atrasados; el presidente afirma que aquí no pasa nada, ni aquí ni en el país hay guerra: según él Otilia no ha desaparecido, y Mauricio Rey, el médico Orduz, Sultana y Fanny la portera y tantos otros de este pueblo murieron de viejos [...]. v Evelio ROSERO. *Los ejércitos*. Op. cit., s. 160-161.

poskytujú úkryt pre jednotky postavené mimo zákon. Zdanlivá geografická ohraničenosť konfliktu a jeho dôsledkov sa však uľahčujú aj v mestách, tak na ich urbanizačnej štruktúre ako aj na sociálnej mape. V dôsledku tlaku na obyvateľstvo partizánmi dochádzalo uľahčujú v prvých rokoch k ich migrácii z vidieka do miest. Nedostatočné ekonomické zázemie a profesionálna príprava obyvateľov vidieka bola príčinou neschopnosti integrovať sa do štruktúr veľkomiest. Zatiaľ čo sa usadzovali na okraji, tvorili vlastné štvrte, z ktorých sa stali najchudobnejšie časti miest a z ktorých pochádzajú hlavní protagonisti diel z danej skupiny.

6 *Novela sicaresca*

Novela sicaresca je jedným z nových literárnych flánrov špecifických pre kolumbijskú literatúru. Vznik tohto smeru je jednak založený na historických udalostiach, spoločenskej rozvrstvenosti a potrebe vyjadriť sa k novovzniknutému problému, narkoobchodu. Medzi prvé romány, ktoré sa zaoberajú témou narkoobchodu je *El divino* (*Božský*) od Gustava Álvareza Gardeazábalu uverejnený v roku 1986. Len niekoľko rokov nato došlo k masívnej produkcii románov, ktorých hlavnou témou bola vrstvenosť spätá s narkoobchodom. Medzi najvýznamnejšie diela patria *La virgen de los sicarios* (*Patrónka sicariov*) od Fernanda Valleja, *Delirio* (*Delirium*) a *El leopardo al sol* (*Leopard na slnku*) od Laury Restrepo, *Morir con papá* (*Zomrieť s ockom*) od Óscara Collazosa, *El sicario* (*Vrah*) od Maria Bahamóna Dussána a *Rosario Tijeras* od Jorge Franca Ramosa.

Pre diplomovú prácu som vybrala román od Jorgeho Franca Ramosa, *Rosario Tijeras*, po prvý raz uvedený na trh v roku 1999. Toto dielo patrí medzi klasickú literatúru v rámci *novela sicaresca*. Na základe literárnej predlohy bol v roku 2005 natočený rovnomenný film a dielo sa dočkalo aj seriálovej podoby. Napriek diváckej a kritickej úspešnosti na poli literárnej analýzy sa zatiaľ románu nedostalo toľko priestoru ako napríklad dielu Fernanda Valleja *La virgen de los sicarios* alebo *Delirio* od Laury Restrepo. Práve kvôli tejto absencii a na základe kritiky obojstrannej obľúbenosti a pútavosti knihy som sa rozhodla zaradiť ju do analýzy.

Novela sicaresca nie je synonymom románu o narkoobchodníkoch, napriek tomu, fle je priamym literárnym výsledkom tejto nelegálnej inosti. Pestovanie a obchodovanie s nezákonnými látkami začalo na území Kolumbie ufl v 70. rokoch. K rozkvetu došlo v 80. a 90. rokoch pri om práve 90. roky sú spojené s najbrutálnejšími inmi, ktoré mal na svedomí medellínsky kartel sekundovaný kartelom z Cali. *Novela sicaresca* má pod a Ángely Rengifo pä hlavných t: ústrednou postavou je *sicario* (nájomný vrah) predstavovaný ako záporný hrdina; druhou rtou je prítomnosť historických referencií s konkrétnymi dátumami a menami; tretím spoločným bodom je prítomnosť vzdelanej osoby, ktorá zastáva funkciu rozpráva a; dej sa odohráva v mestách, pri om hlavnou lokalitou sa stáva Medellín prípadne Cali; posledným piatym charakteristickým rysom je *parlache*, jazyk obyvateľov chudobných čtvrtí.¹⁵⁹

Tak ako sa pre *guerillové* romány stala detonáciou bodom smr prezidentského kandidáta Jorgeho Eliécera Gaitána tak pre *novelu sicarescu* to bola smr ministra spravodlivosti Rodriga Lara Bonillu v roku 1984. Kolumbijská spoločnosť sa po prvý raz verejne stretla so silou a vplyvom, ktorý začal ma v tej dobe medellínsky kartel na čele s Pablom Escobarom. Okolo narkoobchodníkov sa vytvoril okruh osôb najímaných na vykonanie špinavej práce, zadržovanie nepriateľov a zbavovanie sa nepohodlných osôb. Charakteristickými črtami *sicaria*¹⁶⁰ je prostredie, z ktorého pochádza. Ide o chudobné čtvrti, v ktorých absolvovali iba základnú školskú dochádzku, pochádzajú z neúplných rodín, ich flivotný postoj a hodnoty sú postavené na konzumnom spôsobe flivota, obklopujú sa značkovými vecami. Zabíjanie berú ako akúkoľvek inú prácu, ktorej vykonanie je ale spojené s mnohými rituálmi vo forme modlenia sa k Panně Márii o ochranu pred guami, ale tie svoje nechávajú posvätiť, aby sa trafili¹⁶¹. *Sicarios* sa vyznačujú nosením kapuliary

¹⁵⁹ RENGIFO CORREA, Ángela Adriana. *El sicariato en la literatura colombiana: Aproximación desde algunas novelas*. [online]. ca20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://estudiosliterarios.univalle.edu.co/cuadernos2/angela_rengifo.pdf>.

¹⁶⁰ *Sicario* je DIRAE definovaný ako *asesino asalariado ó* nájomný vrah. v Gabriel RODRÍGUEZ ALBERICH. Real Academia Española. DIRAE.es. [online]. 2012. [cit. 2013-09-25]. <<http://dirae.es/palabras/sicario>>. Zo súčasného pohľadu sa stala táto definícia príliš všeobecnou, neprihliada na mentalitu *sicarios* a ich flivotný štýl. Postava *sicaria* sa objavila v kolumbijskej spoločnosti v 80. rokoch, v období rozkvetu medellínskeho kartelu ako produkt narkoobchodu. Hlavnou úlohou jednotlivcov a skupín nájomných vrahov sa stalo vymáhanie dlhovo od obchodných partnerov alebo inak zaviazaných osôb patrónovi. K týmto aktivitám sa postupne pridávalo zadržovanie a neskôr likvidácia nefluducích a nepohodlných svedkov. *Sicarios* vo väčšine prípadov dostanú presné inštrukcie a popis osoby, ktorú majú zneškodniť, rovnako vo väčšine prípadov nie je fliadna spojitosť medzi obeťou a vrahom. Medzi *sicarios* sú verbovaní mladíci zo slabých sociálnych pomerov, ktorí len zriedkakedy získali vzdelanie druhého stupňa. v Ricardo QUESADA. *El sicariato, desde la visión de un periodista colombiano*. *La Nación*. [online]. [cit. 2013-09-24]. Dostupné z: <<http://www.lanacion.com.ar/1102862-el-sicariato-desde-la-vision-de-un-periodista-colombiano>>.

¹⁶¹ *...* sus ritos como: la visita a la iglesia [...] donde van los martes a prender velas a María Auxiliadora; los escapularios que llevan en el cuello, en el tobillo y en el antebrazo para que no les falle la puntería; rezar las balas para que lleguen al blanco y poner la música favorita de los compañeros caídos en sus tumbas para

a prehnánym afektom tak v obliekaní ako v re i. Minulos nemajú alebo sa na u snaffia zabudnú a o budúcnos sa nestarajú, flíjú iba pre dne-ok. Toto vykorenenie zo społo nosti podtrhuje ich inklinácia k pouflívaniu rôznych prezývok. Pod a Gabriely Polit Dueñas *sicario* steles uje v-etky neduhy społo nosti: kriminálny a konzumný spôsob flívota, bezbrehú násilnos a zdanlivú ahostajnos k smrti.¹⁶² *Sicario* sám seba nepovafluje za vraha, berie to ako prácu, ako ktoréko vek iné povolanie. Prostredie, v ktorom sa pohybujú im poskytuje pocit spolupatri nosti vzh adom na to, fle postup na społo enskom rebrí ku je pre nich nemoflný. Lipnutie na zna kovom oble ení a veciach je odrazom ich túflby posunú sa, dosta sa zo -katu ky chudobných ne- astníkov medzi udi z lep-ích kruhov. Táto túflba je v-ak nesplnite ná na základe usporiadania kolumbijskej społo nosti, kde sú presne vymedzené triedy.

Nájomní vrahovia nie sú -pecifikom iba Kolumbie, stretáme sa s nimi aj v iných kultúrach. Na druhej strane *sicario* je pod a Polit Dueñas stelesnením neduhov sú asnej społo nosti a následkom historických a społo enských udalostí od roku 1948.¹⁶³ Tak ako v prípade *guerillových* románov, aj v prípade *novela sicaresca* bolo otázkou asu, kedy vznikne vhodná príleffitos na literárne vyrovnanie sa s novým fenoménom. Vä -ina kníh s témou *sicarios* má ako hlavné postavy mladíkov, lebo zrelého veku sa vä -ina z nich nedoflíje. Jorge Franco s *Rosario Tijeras* vy nieva v tejto skupine. Rozsahovo nejde o ob-írne dielo, no zaujme itate a ufl od za iatku, od retrospektívnej formy rozprávania, cez jazykovo-tylistické formy afl po zápletku. Milostný trojuholník sa rozrastá o nové, ved aj-ie postavy a na záver ostane v itate ovi nevyjasnená otázka, i -lo o milostný príbeh alebo iba o nestúpanú vá-e . Pri poh ade na *Rosario Tijeras* ako zástupky u flánru *novela sicaresca* mala by spl ova pä základných bodov ur ených pod a Ángely Rengifo społo ných pre v-etkých zástupcov tohto literárneho flánru. Dielo Franca Ramosa moľno charakterizova ako emocionálne strhujúci text, ktorý zanechá v kaľdom itate ovi stopu.

prolongar en la memoria su breve existencia. Otro de los rituales de los sicarios es tomar café con pólvora para calmar los nervios.õ v María Mercedes JARAMILLO. õFernando Vallejo: desacralización y memoria.õ In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo xx. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Bogotá: Ministerio de Cultura, 2000. ISBN 958-8052-475, s. 433.

¹⁶² POLIT DUEÑAS, Gabriela. õSicarios, delirantes y efectos del narcotráfico en la literatura colombiana.õ *Hispanic Review*. [online]. 2006. Spring, Vol. 74, No. 2, s. 119-142. [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27668737>>.

¹⁶³ Rok 1948 je kritickým rokom v kolumbijskej histórii. To ko spomínaná vraľda Jorgeho Eliécera Gaitána sa stala odrazovým mostíkom. Do dne-nej doby existujú -pekulácie o dôvodoch jeho zabitia a o jeho priamom vykonávaní ovi. Nie je isté i Juan Roa Sierra bol hnaný vlastným popudom s cie om pomsty alebo bol najatý na odvedenie š-pinavej práce. Ak by bola pravdivá druhá moľnos , tak by sme ho tiefl mohli nazva *sicariom*.

Prvá kapitola sa otvára smrťou hlavnej postavy, Rosario Tijeras. V priebehu knihy si uvedomíme, že ide o nájomnú vrahyňu, ktorá vyrastala v rozvrátenej rodine bez otca v jednej z chudobných medellínskych čtvrtí odkiaľ niet úniku. Ako malé dievča ju znásilnil matkin milenec a mladá Rosario ho dobodala nožnicami. O pár rokov neskôr bola svojím bratom predstavená miestnemu obchodníkovi s drogami a vzápätí sa stala jeho milenkou a lenkou *sicarios*. Pôvodná téza Rengifo o *sicariovi* ako o antihrdinovi je v prípade Rosario Tijeras naklonená. Bez mena, bez matky, brat bol jej jedinou rodinou, vždy zapletená do nejakej vraždy, krásna, zmyselná, š[...] moribunda se veía hermosa, fatalmente divina se desangraba [...].¹⁶⁴

š[...] Rosario ako futuristická bohyňa a, s čiernymi vlákňami, ktoré jej siahali až po kolenná a na platforme, ktorá ju ešte vyvyšovala na tanečnom parkete. Mala na sebe striebornú minisukničku a svetlo zelený top bez rukávov. Ako tancovala mohol som obdivovať jej korcovú pleť, čierne vlasy, biele zuby a plné pery, zatiaľ čo jej oči som si musel iba predstaviť, lebo ich mala zatvorené [...].¹⁶⁵

Rosario bola stelesnením krásy, no v každom momente s ňou bola spájaná smrť: priezvisko Tijeras získala tým, že sa nožnicami pomstila muflovi, ktorý ju znásilnil; Rosario, nikto nevie, či je to jej skutočné meno, alebo vymyslené ako jej priezvisko, evokuje náboženskú tému, Rosario/rosario-rufnec. Mohli by sme povedať, že jej krstné meno sa podčiarkuje úzke spojenie *sicarios* s vierou alebo skôr poverami. Nikto nevedel ko ko má rokov. Raz vyzerala ako nevinné dievča, inokedy ako dospelá, zvodná žena. Sama Rosario prikráča uje rozprávania o sebe a najmä o svojom veku: š[...] keď ju Emilio spoznal mala osemnásť, keď som ju ja videl po prvý raz, o dva alebo tri mesiace neskôr, povedala mi, že má dvadsať. Potom sme ju po ulici, ako hovorí, že má dvadsať dva, dvadsať päť a inokedy zas, že má osemnásť [...].¹⁶⁶ Veci bežné, ako oslava narodenín, vek, vzdelanie sú pre *sicariov* nepodstatné. Vyplýva to jednak z ich averzie a odmietavému postojovi voči minulosti, uvedomovaniu si relativitu ich budúcnosti. Ani jeden zo *sicariov* sa smrti nebojí. Ich každodenné stretávanie sa s ňou v nich vybuďovalo obrannú bariéru. Najväčším dôvodom môžeme

¹⁶⁴ FRANCO RAMOS, Jorge. *Rosario Tijeras*. Op. cit., s. 9.

¹⁶⁵ š[...] Rosario como una Venus futurista, con botas negras hasta la rodilla y plataformas que la elevaban más allá de su pedestal de bailarina, con una minifalda plateada y una ombliguera de manga sisa y verde neón; con su piel canela, su pelo negro, sus dientes blancos, sus labios gruesos, y unos ojos que me tocó imaginar porque bailaba con ellos cerrados [...].¹⁶⁶ Ibid., s. 74.

¹⁶⁶ š[...] cuando la conocí Emilio, tenía dieciocho; yo la vi por primera vez a los pocos meses, dos o tres, y me dijo que tenía veinte; después le oímos decir que veintidós, que veinticinco, después otra vez que dieciocho [...].¹⁶⁶ Ibid., s. 15.

by vedomie istej slobody, bez rodiny, bez strachu z budúcnosti. filii bez strachu straty ohoko vek aj samotného filivota.

šRosario –la s tými najtvrd–ími z tvrdých, s tými, o jej dali v–etko, tí o mali peniaze a preto si mohli dovoli ma ju bez podmienok. [...] Na nich jej chýbali veci, ktoré sa jej pá ili na Emiliovi, jeho ploché brucho, pevný zadok, –teklenie jeho nede nej brady, jeho ve ké a isté zuby, v–etko to, o jej napriek svojmu bohatstvu nemohli da tí druhí. óSú ale iné veci, kamo–ko, ktoré mi Emilio da nemôfle. [...] nikto mi nemôfle da , o mi dávajú oni.õ¹⁶⁷

Rosario bola ufl ako malá predstavená medellínskej drogovej mafii. V aka kráse, zmyselnosti a odvahe si získala ich priaze a neustály prísun financií. Materiálne a finan né zabezpe enie boli ako odplata za starých zvráskavených milencov a desiatku udí, ktorých musela zabi . Lenfle ani samotná láska alebo prí afflivos , ktorú cítila k Emiliovi jej nepriná–ala to ké uspokojenie, aby sa vzdala svojho doteraj–ieho filivota. Moflno podstatnej–ia vec, ktorú Rosario získavala pri mafiánoch a *sicarios* bola moc, ktorú mala nad filivotom ostatných; strach, ktorý cítili jej obeť ju vy le oval spomedzi stoviek udí, ktorí sa inak nachádzali v podobnej situácii ako ona. ũdia bez domova, fljúci na okraji spo lnosti, bez vzdelania, bez moflnosti na lep–iu budúcnos . Ona na rozdiel od nich mala v rukách nielen svoj filivot, ale aj filivoty ostatných. Ona rozhodovala, kedy kto zomrie, ona ovládala svoje telo, platili jej za sluffby.

Rosario krásna, zmysluplná flena je v celom diele sprevádzaná a obklopená smr ou alebo je ona tá, ktorá rozhoduje o filivote a smrti. Rozsieva namiesto lásky, o by bolo v jej veku pravdepodobnej–ie, smr ? Rosariina krása je iba zásterkou prázdna, ktoré v nej zanechal filivot. Nie sú to len samotné iny, ktoré ju prezrádzajú, nenávis a chladnokrvnos , s ktorou vykonáva prácu (svoje obeť pred smr ou pobožká), je to aj jej zov aj–ok inak nádherný a zvádžajúci k poku–eniu, ktorý vzbudzuje strach a túflbu zároveň .

šVyzerala staro a zo–lo. Na vine boli predchádzajúce dni opíjania sa a fetovania. Bola kos a kofla, vychudnutá, scvrknutá, unavená akoby na u padli v–etky roky sveta. [...] V tých d och zabila al–ieho. Tohto nedobodala

¹⁶⁷ šRosario se fue con los duros de los duros, los que le dieron todo, los que ponían la plata y por eso se podían dar el lujo de tenerla sin condiciones. [...] Con ellos extrañaba lo que más le gustaba de Emilio, que su abdomen plano, que sus nalgas duras, el cosquilleo de su barba de domingo, sus dientes grandes y limpios, todo lo que ellos, por más plata que tuvieran, no podían ofrecerle. óPero hay otras cosas que Emilio no me puede dar, parcero. [...] nadie me puede dar lo que me dan ellos.õ Ibid., s. 56-57.

nohnicami, ale zastrelila. Stále chodila so zbraňou, napoly –ialená, paranoidná, prenasledoval ju pocit viny [...].¹⁶⁸

Do podobných stavov sa dostávala vždy po tom, ako niekoho zabila. S nikým sa nechcela stretávať, celý čas pila, brala drogy, jedla a priberala. Keď sa zbavila pocitu viny, ktorý ju prenasledoval stala sa z nej znovu kráska ochotná a schopná zabíjať bez rozmyslu. *Sicarios* sú na jednej strane predstavovaní ako monštrá bez citov, ochotný za peniaze zabiť kohokoľvek, na druhej strane sú rovnako prezentovaní ako obeť systému, spoločnosti a možností alebo skôr nemožnosti na zlepšenie svojej situácie. Titka dokáže s Rosario súcíti a zároveň ňou opovrhovať, lebo sa nevie správať v spoločnosti, vyuffíva svoje telo, aby dosiahla svoje ciele alebo úlohy, ktoré má splniť.¹⁶⁹

Rosario sa spoznala s Emiliom a Antoniom v klube. Vzťah Emilia a Rosario bol zalofnený na fyzickej príťažlivosti. Tak ako rýchlo vzplanula ich láska a ako intenzívne sa pri ahovali tak deštruktívne bolo ich partnerstvo. Emilio o Rosario nič nevedel, musel mu stať vzťah zalofnený na telesnej príťažlivosti. Emilio aj Antonio pochádzali z dobrých rodín, voľne sa trávil chodením po baroch a kluboch a občasným užívaním drog. Vzťah oboch milencov bol odsúdený k zániku ufl na záťažku. Rozdielne prostredia, z ktorých pochádzali ich nato ko rozdeľovali, veľvážka snaha bola márna. Konzervatívna rodina Emilia z dobrých kruhov si nevedela predstaviť, veľ by sa oflenil s Rosario. Samotný život, ktorý ona viedla nebol skutočný s rodinným životom. V prípade Franca nemôžeme o akáva –astný koniec ako z rozprávky. Okrem toho, veľ obaja stoja na rôznych stranách spoločnosti, majú rôzne záujmy, rôzne predstavy od života a najmä predstava prijať do lepšej spoločnosti bývalú lenku *sicarios* je ako uznať, veľ v Kolumbii majú veľiu moc narkoobchodníci a ich skupiny ako samotný –tát. Život Rosario sa nemení ani v bode, kedy sa stretáva Antonia a Emilia. Stále pokračuje v práci pre kartel, striedajú sa jej obdobia –tíhlosti a priberania, užívania drog a istež mysle.

Antonio, najlepšy Emiliov priateľ a prostredník v ich vzťahu je zároveň aj rozprávačom celého príbehu. Z pohľadu Rengifo a jej charakteristik *novely sicaresky* nachádzame práve v Antoniovi postavu šnarrador letrado. Tak Antonio ako Emilio pochádzajú z bohatých rodín, ktoré si udržujú dekórum za kaľdých okolností. Usporiadaný

¹⁶⁸ «Una vez la vi vieja, decrepita, por los días del trago y el bazuco, pegada de los huesos, seca, cansada como si cargara con todos los años del mundo, encogida. [...] Por esos días ella había matado a otro, esta vez no a tijeretazos sino a bala, andaba armada y medio loca, paranoica, perseguida por la culpa [...]». Ibid., s. 16.

¹⁶⁹ POLIT DUEÑAS, Gabriela. «Sicarios, delirantes y los efectos del narcotráfico en la literatura colombiana». *Hispanic Review*. Op. cit., s. 119-142.

flivot, –túdiom a rodinné ve ere striedajú za bujaré noci plné radovánok v no ných kluboch, prílefitostné uflívanie drog na zlep–enie nálady. Antonio –tudent architektúry sprevádza Rosario od prvých stránok knihy afl po posledné. V tajnosti je zamilovaný do Rosario od prvého momentu, ako ju videl. Pre u v–ak nebol viac ako dobrý kamarát a najlep–í priate jej milenca.

š[...] mne sa tiefl pá ila Rosario. Ale musím sa prizna , mal som vä –í strach ako Emilio. Ne–lo o lásku, i sa mi pá ila, alebo o –astie. Pri Rosario i–lo o odvahu. Bolo jej treba ma ve a na to, aby si niekto za al s Rosario Tijeras.õ¹⁷⁰

Rosario si za ala s Emiliom, lebo bol prí aflivý, plný flivota, nebál sa jej ani toho, o by sa mu mohlo sta len preto, fle sa s ou zaplietol. Emilio bol hnaný muflskou márnomyse nos ou. By so flenou, na ktorú majú nárok šlos durosõ (narkoobchodníci), ktorá je krásna a zároveň nebezpe ná, nepredvídate ná je fantáziou mnohých muflvo. Veci, ktoré na nej zo za iatku miloval a ktoré ho pri ahovali sa som menili práve na tie veci, ktoré v om vyvolávali otázky a neistotu. Nevedel o Rosario ni , kto sú jej rodi ia, i má súrodencov, do akej –koly chodila, ím presne sa fliví. Na základe dohody si mal uflíva to, o mu dáva bez zbyto ných otázok.

al–ou spoločnou charakteristikou románov zo flánru *novela sicaresca* je mestské prostredie, v ktorom sa odohráva dej vä –iny románov. Narkoobchod mal v Kolumbii v 90. rokoch svoje centrá v Cali a Medellín. Z poh adu kultúrno-spolo enského vývoja je Medellín dodnes typickým pre svoju narko minulos a neskôr sa hlavné mesto departamentu Antioquia preslávil *paramilitarizmom*. Medellín sa nachádza na údolí pohoria Centrálny Andy. Ako druhé najvä –ie mesto krajiny sa stretá s podobnými problémami ako jej hlavné mesto. Periférne mestské –tvrte sú domovom *desplazados*, asto chýbajú hlavné sana né podmienky, vä –ina obyvate stva je zapojená do narkoobchodu alebo inej kriminálnej innosti. Jeho priamym dopadom je konzumný spôsob flivota, ktorý je typický nielen pre tých najvä –ích narkoobchodníkov, ktorí sa snaffia ostentatívne da najavo svoje bohatstvo a moc, ale aj pre ostatných lenov tohto obchodu vrátane *sicarios*. O lipnutí na zna kových veciach od oble enia, cez motorky afl po domáce spotrebi e som ufl hovorila. Snaha o postúpenie na spoločnom rebrí ku je rovnako charakteristická tak pre samotných narkoobchodníkov ako aj pre ostatných. Tento postup im je v–ak znemoflnený tradi ným konzervatívnym

¹⁷⁰ š[...] a mí también me gustó Rosario. Pero tengo que admitirlo: yo tuve más miedo que Emilio, porque con ella no se trataba de gusto, de amor o de suerte, con ella la cosa era de coraje. Había que tener muchas güevas para meterse con Rosario Tijeras.õ v Jorge FRANCO RAMOS. *Rosario Tijeras*. Op. cit., s. 19.

spoločným usporiadaním. Väšina politikov a predstaviteľov súdnej a správnej moci bola zhrzená z dosahov moci narkoobchodu a zároveň mnohí z nich spolupracovali s týmito organizáciami alebo sa iba mlčky prizerali. Kvôli vyíaniu *sicariov* na rozkazy Pabla Escobara sa z Medellín sa v 90. rokoch stalo mesto hrôzy, kde smrť akala na rohu a nevyberala si, kto prííel prvý. šAquí casi todos vienen con un balazo,¹⁷¹ znela odpoveď sestriky v nemocnici kam vzali Rosario. Streba, ranení, neobjasnené prípady útokov sa stali súčasťou života Medellínanov. Všetko toto sa odohrávalo v stále prebiehajúcom ozbrojenom konflikte, ktorý najintenzívnejšie pociovalo vidiecke obyvateľstvo. Lenže ušli ani mestá neostávali mimo, na uliciach sa rozprúdil iný boj, rovnako krvavý, boj narkoobchodníkov proti štátu. Román *Rosario Tijeras* sa odohráva v hlavnom meste Antioquie avšak úloha mesta spoíva skôr v dokreslení prostredia a umiestnenia deja. Mesto ako také, ulice, námestia a iné zákutia sa nestávajú podstatnými. Titelia oboznámení s prostredím Medellín, jeho barov, názvov ulíc, námestí a iných zákutí ítajú román rovnako ako titelia z iných krajín, ktorým chýbajú tieto poznatky. Výsledný efekt je však podobný pretože stotožní sa s textom môžu obe skupiny í ušli na základe osobných skúseností a poznatkov alebo prostredníctvom svojej predstavivosti. Zatiaľ čo sa deje prvých dvoch kníh *Abraham entre bandidos* a *Los ejércitos* odohrávajú vo vidieckom prostredí s *Rosario Tijeras* sa presúvame do mestského prostredia, ktoré nebolo pôvodným *guerillovým* konfliktom priamo postihnuté. Hoci na prvý pohľad ozbrojený konflikt má epicentrá na vidieku, mestá musia íli dopadom, ktoré má samotný konflikt na ich fungovanie, urbanizáciu a koniec koncov aj spoločnú štruktúru. Vznik kartelov nie je sám o sebe v priamej naviazanosti na vnútorný konflikt, no ukázalo sa, že v neskorších rokoch došlo k ich vzájomnej spolupráci. *Sicarios* pochádzajú z chudobných rodín, ktoré boli *guerillou* alebo *paramilitares* vyhnané zo svojich domovov. Obraz násilia v *guerillových* románoch je na jednej strane spojený s brutalitou zo strany ozbrojených skupín (*guerilly* a *paramilitares*). ňudia sa museli naučíť s týmito skupinami, s neistotou a so strachom. V týchto prvých dielach sú násilné íny zobrazené ako brutálne, nepochopiteľné pre ostatných obyvateľov. V konečnom dôsledku však jediná možnosť, ktorá všetkým ostáva je úkaj a pokračovať vo svojom živote.

špecifikum príbehu spoíva na jazykovej stránke, ktorá je poslednou charakteristickou črtou celej skupiny románov. Hovoríme o takzvanom šparlacheo jazyku obyvateľov okrajových črtí odkiaľ pochádza väšina *sicariov*. V *Rosario Tijeras* sa okrem šparlacheo stretávame aj s argotom *sicarios* a v prípade Medellín a Antioquie celkovo sa k nim pridáva

¹⁷¹ Ibid., s. 10.

dialekt špaisaõ typický pre tento región.¹⁷² S prihliadnutím na v-etky tieto -pecifiká sa otázka prekladu týchto diel s afluje. Na jednej strane by sa v slovenskej spoločnosti aflko h adal ekvivalent pre skupinu *sicarios*, na druhej strane by aj lingvistická stránka bola aflko pretransformovate ná do sloven iny, príbeh by stratil as svojej autenticity a textovej plynulosti, ktorá ho charakterizuje.

šEstaban pagando un billete grande al que se bajara un toambo. A Ferney y a Johnefe los contrataron. Ferney no tenía buena puntería pero manejaba bien la moto, pero en cambio Johnefe era un águila, donde ponía el ojo ponía el pepazo. [...] nos estábamos dando candela con el combo de Papeleto y nosotros, aunque andábamos muy mal de fierros, ya los teníamos dominados [...].õ¹⁷³

Román *Rosario Tijeras* by mohol ma hne nieko ko prívlastkov: *novela sicaresca*, úboštný príbeh, spoločenský román zobrazujúci Medellín v 90. rokoch. š[...] Acuaris [...] klub, ktorý ako jedno z mnohých miest, ktoré priblífilí tých zdola, ktorí za ali stúpa a tých zhora, ktorí za ali upada . Mali peniaze, ktoré mohli mí a na miestach, kde sme my platili na úver. Obchodovali s nami. o sa týkalo pe azí boli sme na tom rovnako [...].õ¹⁷⁴ Mesto rozdelené na dve asti, vy—iu a šdobruõ spoločnosť¹⁷⁵, ktorá je ohrozovaná novou skupinou zbohatlíkov, ktorí v—ak aj napriek moci a peniazom neboli schopní získa uznanie a miesto medzi tradičnou spoločnosťou. Rodiny, ktoré desa ro ia spravovali krajinu z politických pozícií, ovládali ekonomickú sféru, patrila im vä —ina pozemkov, drľfali sa a zakladali si na svojich priezviskách boli tí istí, ktorí sa celé tieto roky snaffili zabráni , aby sa medzi nich dostali nové skupiny obyvateľstva doteraz vylú ených z ú asti na —tátnej správa, videli sa ohrození novou generáciou, ktorá sa dokázala prispôbi meniacemu sa svetu. Hoci boli narkoobchodníci h adaní kolumbijskou a zahraničnými políciami stále si dokázali presadi svoju moc. Napriek získanému bohatstvu a vplyvu sa do kali odmietania zo strany verejnosti. V Kolumbii boli mnohé politické kampane financované zo zdrojov narkoobchodu, no verejne

¹⁷² šParcero óme decía Rosario-. Mi parcero. Vos le gustás a Rosario óinsistía Emilio. No digás güevonadas ó insistía yo.õ Ibid., s. 28.

¹⁷³ Ibid., s. 58-59.

¹⁷⁴ š[...] Acuaris [...] La discoteca fue uno de esos tantos sitios que acercaron a los de abajo que comenzaban a subir, y a los de arriba que comenzábamos a bajar. Ellos ya tenían plata para gastar en los sitios donde nosotros pagábamos a crédito, ya hacían negocios con los nuestros, en lo económico ahora estábamos a la par [...].õ Ibid., s. 25.

¹⁷⁵ šLa familia de Emilio pertenece a la monarquía criolla, llena de taras y abolengos. Son de esos que en ningún lado hacen fila porque piensan que no se la merecen, tampoco le pagan a nadie porque creen que el apellido les da crédito, hablan en inglés porque creen que así tienen más clase, y quieren más a Estados Unidos que a este país. Emilio siempre trató de rebelarse contra el esquema. Se hizo echar del colegio bilingüe y se metió en uno donde iban a parar todos los vagos. Quiso entrar a la universidad pública, pero ahí no lo frenó su familia sino el promedio. Y después, para rematar, les llevó a Rosario.õ Ibid., s. 47.

sa tieto praktiky snažili popierať. Pocit neustálej marginality vyvolával zlobu a nespokojnosť. Kapitál získaný z nezákonných obchodov im neotvoril dvere tak, ako si to predstavovali, čo bolo jedným z dôvodov na začatie používania násilia. ŠBola to pravda, v meste to vrelo. [...] Boli sme aŕ po krk v mŕtvolách. Každý deň nás budil výbuch nieko ko kilovej bomby, ktorá za sebou zanechala rovnaký počet mŕtvych a iba kostry budov. Snažili sme sa zvyknúť si, ale výbuchy plnili svoj úel, zo strachu sme nevychádzali. [...] Bolo to oni proti nám, oko za oko, rok o rok.Š¹⁷⁶

ŕivot, ktorý viedla Rosario si nevybrala ona sama. ŠSused zhora, tam kde koní –tvr bol prvá obe Rosario Tijeras. Kvôli nemu dostala svoju prezývku. On ju naučil, ŕe sa dokáŕe ubrániť aj sama. [...] On ju tiež naučil, ŕe ŕivot má aj svoju temnú stránku a ŕe tá jej pripadla.Š¹⁷⁷ ŕivot v okrajových –tvrtiach je ŕfklý. Vykorenenie, ktorému je podrobená vä –ina obyvate ov týchto oblastí, neschopnosť aktívne sa zaradiť do spoločnosti, neochota podriaďovať sa ŕvonkaj –ímŕ pravidlám, nedostatok ujúce vzdelanie sú sprevádzané pocitom márnosti, beznádeje. Vä –ina obyvate ov z tohto dôvodu neverí na budúcnosť a snaží sa ŕi iba prítomnosťou. Tento spôsob myslenia vyhovuje narkoobchodníkovi, ktorí si za –tedros , malé daroky kupujú svojich pracovníkov. Pre *sicarios*, ktorí pochádzajú práve z najchudobnej –ích pomerov je hnacím motorom zisk majetku, dostávajú sa z miest, kde vyrastali priblíŕi sa aspoň na kúsok vy –ej spoločnosti. Av –ak cena za spoluprácu s narkoobchodníkmi je vysoká. V 90. rokoch po as najkrvavej –ieho obdobia medellínskeho kartelu sa obyvatelia báli vychádzať na ulicu. Nikto nikdy nevedel, či práve dnes nevybuchne nejaká bomba, či ho nezasiahne stratená guka (bala perdida), či nebude v zlom –ase na zlom mieste. Istý as bolo zakázané jazdiť v Medellíne vo dvojiciach na motorke zo strachu pred *sicarios*, ktorí vyuffľovali tento spôsob na odstránenie obete. Rozozná *sicarios* nebolo vôbec ŕfklé, spájali ich fyziognomické ŕrty, spôsob obliekania sa a slovná zásoba. ŠMali vyholené hlavy, len na –iji si nechávali rôzne dlhé copy. Nosili tri ká o tri ísla vä –ie, ktoré im siahali takmer aŕ po kolená, rifle upnuté na telo. Na nohách mali botasky s dvojitou podráŕfkou, so svetielkami

¹⁷⁶ ŠEra cierto que la ciudad se había <<calentado>>. [...] Ya estábamos hasta el cuello de muertos. Todos los días nos despertaba una bomba de cientos de kilos que dejaba igual número de chamuscados y a los edificios en sus esqueletos. Tratábamos de acostumbrarnos, pero el ruido de cada explosión cumplía su propósito de no dejarnos salir del miedo. [...] Eran ellos contra nosotros, cobrándonos ojo por ojo todos los años [...].Š Ibid., s. 64.

¹⁷⁷ ŠUn vecino de más arriba, casi donde termina el barrio, fue la primera víctima de Rosario Tijeras. Por él le pusieron el apodo y con él aprendió que podía defenderse sola [...]. Con él aprendió que la vida tenía su lado oscuro, y que ése le había tocado a ella.Š Ibid., s. 29.

a neónovými prúfkami.¹⁷⁸ Ich hlavnými cieľmi bolo dobre vykonať prácu, dostať zaplatené, uľaviť si život, kým môžem a ostať verní svojmu patrónovi.

ŠJohnefe a Ferney sa dostali až do Kancelárie, povedala mi. To chcú v-ecť, tam sa z núl stávajú dôležití osoby. ŠKvôli totálnemu zmätku bol v tom období veľký dopyt, hľadali vedúcich skupín. ŠPreloffi, prosím, povedal som jej. ŠVojna, kamo-ko, vojna. Museli sme sa brániť. Ten kto dal dolu policajta, tomu zaplatili veľké peniaze. [...] Po tom, čo si overili presnosť, povýšili ich a za to im dali. Dostali novú motorku, nové zbrane, na domy sme pristavali ešte jedno poschodie. Hneď bolo viac chuti pracovať. V-ecť sme chceli, aby si nás najali. Mä a nakoniec zobrali tieľ.¹⁷⁹

Narcos ponúkali svojim zamestnancom to, čo im vtedajšia spoločnosť nemohla zabezpečiť: stály príjem, rast na zamestnaneckom rebríku, získanie si välnosti medzi ostatnými. Smrť prestala predstavovať strašiacu spoločnosť. Pre jednu skupinu bolo zabíjanie prácou, druhá skupina odkázaná na život tých ostatných bola vydaná na milosť a nemilosť, lebo nikdy nevedeli, čo sa môže stať, pretrvával v nich strach zo smrti, no naučili sa mu postaviť, aby sa každé ráno mohli postaviť a ísť do práce. ŠKeď som sa dostal z väzby po tom, ako som zistil, že Rosario chladnokrvne zabíjala, pocítil som nevysvetliteľnú dôveru a istotu. Môj strach zo smrti sa zmenil, urýchlil preto, že som chodieval so samotnou smrťou.¹⁸⁰

ŠBola to ona, kto nás vytrhol z dospievania, ktoré sme sa uľ ako mladíci zdráhali opustiť. Bola to ona, kto nás uviedol do života, kto rozdelil našu cestu na dve, kto nám ukázal, že skutočný život bol odlišný od toho, čo nám vykreslili. Bola to Rosario Tijeras, kto mi ukázal ako veľké mi srdce. Ona mi ukázala, že moje predchádzajúce sklamanie boli iba malichernosti. Ukázala mi

¹⁷⁸ ŠTenían el pelo rapado pero arriba de la nuca les salían unas colas disperejas y largas, usaban unas camisetas tres tallas más grandes que les llegaban un poco más arriba de la rodilla, los bluyines eran pegados al cuerpo, <<botatubo>>, y abajo unos e encontraba con un par de tenis de dos pisos, con luces fluorescentes y rayas de neón. ŠIbid., s. 54-55.

¹⁷⁹ ŠJohnefe y Ferney se pudieron colocar en La Oficina óme contó-. Eso es lo que todo muchacho quiere. Ahí uno deja de ser chichipato y se puede volver duro. ÓEn esa época había mucha demanda porque había un descontrol tenaz, y estaban buscando a las cabezas de los combos para armar la selección. -Traducción, por favor óle dije. -La guerra, parceró, la guerra. Tocaba defenderse. Estaban pagando un billete grande al que se bajara un tomo. [...] Después de que probaron finura los escendieron, les empezó a ir muy bien, cambiaron de moto, de fierros y le echamos un segundo piso a la casa. Así sí daban ganas de trabajar, todos queríamos que nos contrataran. A mí después también me reclutaron. ŠIbid., s. 58.

¹⁸⁰ ŠCuando salí del shock después de saber que Rosario mataba a sangre fría, sentí una confianza y una seguridad inexplicables. Mi miedo a la muerte disminuyó, seguramente por andar con la muerte misma. ŠIbid., s. 67.

druhú stránku lásky, samovraždú, keď lovek pozerá o ňom toho druhého, keď jedlo je hnus, keď stráca rozum a keď je lovek vydaný na milosť tomu, do ktorého sa zamiloval.¹⁸¹

Antonio, mladík, ktorý nikdy nikomu neublížil sa cítil bezpečne v prítomnosti Rosario, chladnokrvnej vrahyne. Jej úsmev mu ukázala aj druhú skutočnú tvár Kolumbie, lebo ako všetci sme minimálne dvaja tak aj krajina má viacero podôb, pričom obe sú skutočné.

Naprieč celým románom nájdeme rôzne dichotómie: bohatí/chudobní, život/smrť, bohatstvo/bieda, láska/nenávisť. Samotné meno a priezvisko (prezývka) hlavnej postavy spájajú v sebe evokovanie nie oho božského, dobrého (Rosario) a nie oho pozemského (Tijeras a nofnice) ako nástroj pomsty. Rosario zastrelili z blízka tým ju bozkávali, preto si zmýlila bolesť z lásky s tou zo smrti.¹⁸² V živote si lovek zvykne na mnoho foriem bolesti, ktoré mu spôsobujú ostatní a ktoré si spôsobuje on sám. Nádej život sprevádza bolesť od narodenia po smrť. Nielen osoby, ktoré nenávidíme alebo ktoré nenávidia nás sú schopné nám spôsobiť bolesť. Zraniť nás môžu aj tí, ktorí nás milujú. Násilie a bolesť sa vo Francovom románe neustále preplietajú, tvoria neoddeliteľnú súčasť. Keď Emilio a Rosario tvoria pár ani jeden nie je spokojný. Obom im nie je chýba a ich vzájomné správanie sa ich zraňuje. Rosario nevyhovoval Emilio ako mladý, krásny a zábavný milenec; nevyhovovali jej ani šľos duros, ktorí jej mohli dať všetko, peniaze, krásny byt v meste, rešpekt. Ani jeden z týchto vzťahov nebol založený na láske, išlo o vyuffitie možností, prípadnú pomstu za to, čo jej urobili, keď bola malá. Láska a súcit stratili v Rosariinom svete miesto. Slovo povedať, ktoré bolo nahradené smrťou a nenávisťou.

š[...] Rosariin boj nie je taký jednoduchý, je hlboko zakorenený v dávnej minulosti. Na jej živote sa odráža život celej krajiny. Jej gény sú génmi generácií

¹⁸¹ šFue ella la que nos desaferró de esa adolescencia que ya jóvenes nos resistíamos a abandonar. Fue ella la que nos metió en el mundo, la que nos partió el camino en dos, la que nos mostró que la vida era diferente al paisaje que nos habían pintado. Fue Rosario Tijeras la que me hizo sentir lo máximo que puede latir un corazón y me hizo ver mis despechos anteriores como simples chistes de señoras, para mostrarme el lado suicida del amor, la situación extrema donde sólo se ve por los ojos del otro, donde la comida diaria es la mierda, donde la razón se pierde y queda uno abandonado a la misericordia de quien uno se ha enamorado.š Ibid., s. 84.

¹⁸² šComo a Rosario le pegaron un tiro a quemarropa mientras le daban un beso, confundió el dolor del amor con el de la muerte.š Ibid., s. 9.

– ačticov a hajzlov, ktorí flivotu preráflali cestu ma etami a robia to dodnes. S ma etami jedia, pracujú, holia sa, zabíjajú, rie–ia spory so svojimi flenami.õ¹⁸³

Násilie, ktorého sme svedkami v prípade Kolumbie je spojené s touto krajinou a kontinentom ufl mnohé generácie. Verva, ráznos , drsnos , ktorou oplývali prví dobyvatelia a kolonizátori sa prená–ala z generácie na generáciu. Tohto dôsledkom sú spory, ktorých zdanlivé a jediné rie–enie je poufltie sily proti zvy–ku obyvate stva a oponentom. ũdia si v predchádzajúcich rokoch zvykli na boj a vojenské akcie spojené s *guerillami*. Vlna narkonásilia, ktorá sa rozmohla v nasledujúcom období –okovala obyvate stvo rovnako. o sa týka literatúry a spracovania témy násilia do–lo k posunu. Predstavitelia *novela sicaresca* za ali vyufflíva erotizmus ako jednu z charakteristík *sicaria*. O erotizme nehovoríme iba v spojení s postavou zabijaka, rovnako tomu je v samotnom akte zabitia.

šPamätám si na to, ke som videl ako Rosario bozkáva muflv, ktorí potom padli na zem m tvi, po výstrele v tesnej blízkosti tela. Drflali sa jej, akoby si ju chceli vzia so sebou posledným smrte ným bozkom. [...] Spomínam si na Emiliove slová po tom, ako ju po prvý raz pobožkal. šJej božky sú zvlá–tne. Ako to myslí–? opýtal som sa ho. šNeviem. Majú zvlá–tnu chu , povedal, chutia ako smr .õ¹⁸⁴

Smr a násilie sa stali po sú as ou kolumbijskej spolo nosti a ako také sa nevyhýbajú ani smeru *novela sicaresca*. Franco Ramos v románe *Rosario Tijeras* spája lásku a brutalitu, jedna z najobávanej–ích vrahý je aj tou najzvodnej–ou, ktorá provokuje v–etkých muflv bez rozdielu spolo enského postavenia. Rosario Tijeras je synonymom smrti. Obe sú záhadné a nebezpe né, no i napriek balansovaniu na hranici medzi flivotom a smr ou, nikto si nechce necha ujs mofnos priblíffi sa k nim.

¹⁸³ š[...] La pelea de Rosario no es tan simple, tiene raíces muy profundas, de mucho tiempo atrás, de generaciones anteriores; a ella la vida le pesa lo que pesa este país, sus genes arrastran con una raza de hidalgos e hijueputas que a punta de machete le abrieron camino a la vida, todavía lo siguen haciendo; con el machete comieron, trabajaron, se afeitaron, mataron y arreglaron las diferencias con sus mujeres.õ Ibid., s. 32.

¹⁸⁴ šRecuerdo las veces que vi a Rosario besando a otros hombres y los recuerdo cayendo muertos después de un balazo seco, disparado a ras del cuerpo, aferrados a ella, como si quisieran llevársela en su beso mortal. [...] Recuerdo las palabras de Emilio cuando la besó por primera vez. šSus besos saben muy raro. ¿Cómo a qué?, le pregunté. šNo sé. Es un sabor muy raro óme dijo-. Como a muerto.õ v Jorge FRANCO RAMOS. *Rosario Tijeras*. Op. cit., s. 82.

7 <<McOndo>> a Mario Mendoza

Latinskoamerická literatúra zaznamenala ve ký úspech s generáciou spisovate ov okolo Gabriela Garcíu Márqueza a šjehoð magického realizmu. Boom, o arenie a záujem, ktorý vo svete vyvolali títo spisovatelia nemal a zatia nemá v prípade latinskoamerického kontinentu obdobu. Na dlhé roky sa stali synonymom latinskoamerickej literatúry. Proti tomu trendu sa rázne postavili dvaja autori Alberto Fuguet a Sergio Gómez, ktorí svojou knihou *McOndo* poukázali na novú generáciu spisovate ov naprie ich rodným kontinentom, pre ktorých bol prízna ný rozchod so spomínaným magickým realizmom.

šNa-e McOndo je tak latinskoamerické a magické (exotické) ako skuto né Macondo (to, ktoré koniec koncov nie je skuto né, ale vymyslené). Na-a krajina McOndo je vä -ia, pre udnenej-ia, plná kontaminácie, s dia nicami, metrom, káblovou televíziou a chudobnými -tvr ami. V McOnde sú McDonaldy, po íta e Macy, spoločné vlastníctvo, amen pä hviezdi kových hotelov postavených za -pinavé peniaze a gigantické obchodné centrá.õ¹⁸⁵

Fuguet, Gómez a al-í autori, ktorí boli obsiahnutí v ich antológii sú spisovatelia noví a mladí. Vä -ina z nich -tudovala literatúru na univerzitách v ich rodných krajinách a v zahrani í. Mnohí z nich spolupracujú s novinami a asopismi, zapájajú sa do národných a medzinárodných literárnych sú affí. Na základe názvu antológie a vyznenia postoja tejto skupiny by sa mohlo zda , že z princípu odmietajú magický realizmus. Oni v-ak povafujú Macondo a predstavite ov magického realizmu za neoddelite nú sú as latinskoamerickej literatúry, no zároveň si uvedomujú, že asy sa zmenili a je treba predstavi svetu al-iu tvár Latinskej Ameriky. Upozor ujú itate ov a svet na to, že aj v Latinskej Amerike majú udia podobné problémy ako v iných astiach sveta. Bojujú proti stereotypu, ktorý bol po prúde magického realizmu vytvorený. Nesnažia sa predchádzajúci smer poprie , akceptujú ho ako svoju súčasť a zároveň sa snažia spracova nové témy charakterizujúce sú asnú spoločnosť ako celok.¹⁸⁶ Táto nová generácia si plne uvedomuje zmeny, ktoré nastali tak na svetovej

¹⁸⁵ šNuestro McOndo es tan latinoamericano y mágico (exótico) como el Macondo real (que, a todo esto, no es real sino virtual). Nuestro país McOndo es más grande, sobre poblado y lleno de contaminación, con autopistas, metro, tv-cable y barriadas. En McOndo hay McDonal's, computadores Mac y condominios, amén de hoteles cinco estrellas construidos con dinero lavado y mall gigantescos.õ v Alberto FUGUET, GÓMEZ, Sergio (eds.). *McOndo*. Barcelona: Mondadori, 1996, s. 12.

¹⁸⁶ šNo desconocemos lo exótico y variopinto de la cultura y costumbres de nuestros países, pero no es posible aceptar los esencialismos reduccionistas, y creer que aquí todo el mundo anda con sombrero y vive en árboles.

scéne ako aj v celej Latinskej Amerike. Zatiaľ čo v predchádzajúcich rokoch bol ich kontinent vnímaný ako prevážne vidiecky región, v súčasnosti sa stretáme s absolútnym obratom. Tak ako v urbanizačnej sfére ustúpil vidiecky charakter tomu mestskému tak je tomu aj na literárnom poli. Pretrvávajúce problémy *guerilly* a ozbrojeného konfliktu dávajú v literatúre priestor témam narkonásilia, *sicarios* a befhnej kriminality. V tomto duchu sa prvé z analyzovaných románov (*Abraham entre bandidos*, *Los ejércitos*) odohrávali na vidieku, v malých mestech, ktoré ostali úplne odrezané od okolitého sveta. S *Rosario Tijeras*, *El viaje del Loco Tafur* a *El ruido de las cosas al caer* sa presunáme do prostredia dvoch najväčších kolumbijských miest, Medellínu a Bogoty. Príkladom môže byť samotná Kolumbia; vysoká miera urbanizácie zmenila ráz krajiny, vidieka, miest a spoločnosti. S nástupom *novela sicarésca* vidíme obrat v priestorovom vnímaní a zameraní sa spisovateľa. V prípade posledných dvoch kníh je vynikajúcim príkladom Mario Mendoza, ktorý vo svojej tvorbe ostáva verný Bogote, jej zobrazeniu a stelesneniu (megamestá, ktoré trpia nefunkčnou hromadnou dopravou, fragmentáciou územia, vysokou mierou kriminality). Autori sa vrátia k témam tak významným pre hispanoamerickú literatúru: Kto sme? Odkiaľ sme? Túto všeobecnú otázku sa snažia roztrieť na menšie jednotky, nezaujímajú sa o celok, ale o jednotlivca, o to ako sa chová človek samému v rámci globalizovanej spoločnosti, kde sa stierajú geografické hranice, prekonávajú sa časové a pásmové rozdiely, kde Kolumbijania okrem svojich špecifických problémov trpia aj tými, ktoré sú známe v prvom svete. My sa v ich tvorbe mení na JA, ale zároveň ostáva stále MY vo vyznení spoločnosti, my posadnutí konzumným spôsobom života, my, ktorí sa fienime za tým, aby sme mali stále aktuálny model telefónu, my, ktorí sa trápime vlastnými problémami a nevedomujeme si, fienich zdieľame s okolím. V tých rozdieloch, ktoré prehlasujeme, fien tvoria a vymedzujú jednotlivé kultúry, sme koniec koncov rovnakí. Spoločným znakom väčšiny diel spisovateľa, ktorých môžeme zaradiť do prúdu McOndo¹⁸⁷ je zameranie sa na hlavnú postavu ako individuum v globálnom svete, ktorá môže využívať vymoženky techniky, fien uprostred veľkých miest a napriek tomuto veľkému sa nachádza sám, nepochopený spoločnosťou a sebou

Lo anterior vale para lo que se escribe hoy en el gran país McOndo, con temas y estilos variados, y muchos más cercano al concepto de aldea global o mega red. *Ibid.*, s. 14.

¹⁸⁷ V knihe editovanej Fuguetom a Gómezem boli publikované poviedky nasledujúcich autorov: Rodrigo Fresán, Martín Rejtman, Edmundo Paz Soldán, Santiago Gamboa, Rodrigo Soto, Leonardo Valencia, Ray Loriga, José Ángel Mañas, Antonio Domínguez, Jordi Soler, David Toscana, Naief Yehya, Jaime Bayly, Gustavo Escanlar, Martín Casariego a samotného Alberta Fugueta a Segia Gómeza. v Alberto FUGUET, GÓMEZ, Sergio (eds.). *McOndo*. Barcelona: Mondadori, 1996. Väčšina autorov je narodených v 60. rokoch 20. storočia, svoje prvé literárne diela uverejnili v 90. rokoch toho istého storočia. v Linda S. MAIER. *McOndo Writer's Take on Literature in the Era of Audiovisual and Digital Communication: The Case of Alberto Fuguet's Las películas de mi vida*. *Hispania*. [online]. 2011, September, Vol. 94, No. 3. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <<http://muse.jhu.edu/journals/hispania/summary/v094/94.3.maier.html>>.

samým. Hlavní hrdinovia sa dostávajú do konfliktu so spoločnosťou, nedokážu sa zaradiť medzi ostatných, nadviazať priateľské alebo partnerské vzťahy. Predstavitelia McOnda reagujú aj na meniacu sa podobu krajín Latinskej Ameriky. Zatiaľ čo v predchádzajúcich vlnách prevládala predstava a pohľad na krajiny ako na prevažne vidiecke, tento fakt sa s nástupom Fugueta, Gómeza, Gambou, Mendozu, Sotu, Soldána, Rejtmana a ďalších mení, ich hrdinovia hližujú v latinskoamerických veľkomestách a cestujú po svete. V posledných desaťročiach došlo v Latinskej Amerike k ústupu vidieka na úkor miest, ktoré získali predné postavenie tak v oblasti politickej ako v oblasti ekonomickej a literárnej.

McOnda ako skupine sa nedostalo veľkého uznania. Ako hovorí vo svojom príspevku Verónica Cortínez: š[...] zdanlivá túžba tejto skupiny spisovateľov o zabitie svojich predchodcov, nedotknuteľných predstaviteľov boomu a iných známych osôb, ktorí sa zaslúžili o povznesenie hispanoamerickej kultúry a literatúry pred celým svetom. Dokonca sa hovorilo [v prípade autorov McOnda] o <<zrade voči tradíciám>>.¹⁸⁸ Väčšina diel je ambientovaná do prostredia hlavných urbanistických centier Latinskej Ameriky, ktoré sa v súčasnosti podobajú na mestá po celom svete. Zaujímavý spoločný znak môžeme považovať za cestovateľský charakter jednotlivých protagonistov. Tradičná otázka identity v latinskoamerickej literatúre a spoločnosti neodznena dostratena v novej generácii. Autori získali nový uhol pohľadu a začali sa zaoberať otázkou jedinca, jeho postavenia v spoločnosti, jeho šúkromnej identity.¹⁸⁹

Fuguet a Gómez neodmietajú Macondo a nezaznávajú prúd magického realizmu, no poukazujú na tendenciu globalizácie na všetkých úrovniach, aj na tej literárnej. Noví autori sa cítia byť Latinoameričanmi a zároveň obyvateľmi sveta. Magicko-realistickú Latinskú Ameriku chcú pred svetom predstaviť ako súčasť svetovej kultúry.¹⁹⁰ Pre predstaviteľov

¹⁸⁸ š[...] el aparente deseo en ese grupo de escritores de matar a sus precursores literarios, los intocables autores del boom y otras figuras célebres que elevaron las letras hispanoamericanas ante el resto del mundo; incluso se ha hablado de una <<traición a la tradición>>. vo Verónica CORTÍNEZ. &Macondo versus McOndo: La teoría de la aldea global.& In *La literatura iberoamericana en el 2000: balances, perspectivas y prospectivas*. Eds. Carmen Ruiz Barrionuevo et al. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2003, s. 279-285. <<http://www.spanport.ucla.edu/images/stories/macondo-cortinez.pdf>>.

¹⁸⁹ MAIER. Linda S. &A McOndo Writer's Take on Literature in the Era of Audiovisual and Digital Communication: The Case of Alberto Fuguet's *Las películas de mi vida*.& *Hispania*. [online]. 2011, September, Vol. 94, No. 3. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <<http://muse.jhu.edu/journals/hispania/summary/v094/94.3.maier.html>>.

¹⁹⁰ Dostávajú sa do kontaktu s pojmom *globálna dedina*, ktorý bol použitý kanadským sociológom Marshallom McLuhanom. Poukazuje na stále dôležitú úlohu telekomunikačných prostriedkov (televízie, rádia, telefónu), ktorú zohrávajú v aktuálnom svete. Umofitujú nám by v neustálom kontakte s okolitým svetom, stávame sa závislými na každodennom toku informácií, ktoré prekonávajú kilometrové a hodinové rozdiely v jednom okamihu. Vďaka týmto novým okolnostiam sa jednotlivé krajiny približujú a do istej miery sa vytráca neznáma alebo stigmatizujúca predstava o ostatných krajinách. v MCLUHAN, Marshall a POWERS, Bruce R. *The global*

smeru McOndo sa stalo typickým práve zmazávanie hraníc, rozdielov priestoru, času a samotnej kultúry. Snáď sa poukázajú na prvky, ktoré spájajú obyvateľov po celom svete, opierajú sa pritom o znaky, ktoré sú buď aspoň čiastočne identifikovateľné pre čitateľa, ktorý si ich môže spojiť s danou krajinou alebo sú svetovo známe. Pri opise sa u autorov presadzuje realistické zobrazenie mestského prostredia, ktoré dominuje v súčasnej spoločnosti. Táto tendencia je nastolená už románom *Rosario Tijeras (novela sicairesca)*, ktorého dej sa odohráva v Medellíne. V nasledujúcich románoch sa preorientovávame na Bogotu a jej priľahlé oblasti. Hlavné postavy sú zobrazované ako súčasť jednej veľkej masy, ktorá obýva niekoľko miliónové aglomerácie. Vojnový konflikt (*guerilly* apod.) nemá špecifické postavenie ani v diele, ani v živote protagonistov, tí sú zobrazovaní ako súčasť jedného veľkého celku, ktorý bol formovaný spomínaným konfliktom a ktorý mal dopad na všetky stránky spoločnosti. Ústredným bodom sa stáva život protagonistov, ich postavenie v spoločnosti a ako boli ovplyvnení vyrastaním uprostred ozbrojeného konfliktu. Obrazy násilia sa neviažu výhradne na diela reprezentujúce konflikt, čiže *guerrill* alebo *paramilitares* ako je tomu v prípade *Abraham entre bandidos*, *Los ejércitos*. Diela Mendozu a Vásqueza reflektujú násilie, ktoré je súčasťou života, ktoré nepatrí do tak špecifického rámca ako je tomu pri ozbrojenom konflikte, ide o násilie, ktoré môžeme nájsť naprieč spoločnosťou ako takou (bežné násilie, krádeže, vraždy, medziľudské násilie).

Napriek tomu, že McOndo ako skupina nedosiahla väčší úspech ani nebola literárnu kritikou prijatá pozitívne, jej jednotliví predstavitelia mali na komerčnom poli väčší úspech. Na základe predchádzajúcich charakteristík sa dá do skupiny zaradiť aj tvorba Maria Mendozu.¹⁹¹ Mendozovou charakteristikou sú postavy, ktoré sa pohybujú na okraji bogotskej spoločnosti. Vo väčšine prípadov ide o osoby s rôznymi fyzickými a skôr psychickými problémami. Napriek tomu, že jeho postavy cestujú po celom svete (v Alekxandrii a Blízky Východ, severná Afrika, Izrael ako je tomu v prípade knihy *El viaje del Loco Tafur*) sú úzko späté s hlavným mestom, Bogotou. Mendoza sa vyznačuje svojím úzkym vzťahom k Bogote, ktorý sa premieta aj do jeho diel. Hlavné mesto sa v jeho podaní stáva živým, pulzujúcim tvorom, ktorý sa transformuje spolu so spoločnosťou. Bogota je pre jedných mesto s vlastným charakterom a atmosférou, pre iných je to osem miliónové metropólis, šňužka, ktorá nebola rovnaká: mesto sa

village: transformation in world life and media in 21st century. New York: Oxford University Press, 1992. ISBN 0-19-507910-8.

¹⁹¹ Mario Mendoza patrí medzi najznámejších súčasných kolumbijských spisovateľov. Napriek číselnému úspechu, ktorý zaznamenávajú jeho knihy nepatrí medzi obľúbených predstaviteľov kolumbijskej literárnej kritiky. Je držiteľom viacerých ocenení (Premio Nacional de Literatura del Instituto Distrital de Cultura y Turismo de Bogotá, Premio Biblioteca Breve de Seix Barral, Premio Nacional de Literatura Libros y Letras).

zmenilo (stalo sa chaotickejším, neusporiadanejším a nebezpečnejším),¹⁹² ktoré je schopné loveka pohltiť. Autori sa odpútávajú od zobrazovania hromadných vražd, poprav a týrania. Ich záujem sa presúva na jednotlivca a jeho vnímanie samého seba v rámci spoločnosti ovplyvnenej a zvyknutej na každodennú prítomnosť násilia. Neadaptabilnosť, neschopnosť sa leniť a prispôbiť sa spoločným normám a pravidlám sa stáva spoločnou charakterovou črtou v dielach Maria Mendozu a Juana Gabriela Vásqueza. Ich hlavné hrdinovia sú jedinci nachádzajúci sa uprostred davu, no vo svojej podstate sú osamotení a nepochopení.

Hlavná postava Mendozovej knihy Blázon Tafur¹⁹³ ako znie jeho prezývka sa narodil a vyrastal v rodine pochádzajúcej zo strednej triedy. Od detstva mal problémy so zdravím, ktoré ho donútili naučiť sa prekonávať životné prekážky. Vo väzení, kde si odpykáva trest za vraždu sa zamýšľal a nad tým, či práve tieto prekážky spôsobili šľe sa z neho postupne stával samotár a divoch, ktorý nakoniec zabíjal bez akéhokoľvek známky zútočenia.¹⁹⁴

Blázon¹⁹⁵ Tafur napriek svojmu chatrnému zovrazneniu prejavoval náznaky brutality už od detstva. [...] dal som mu hlavou do nosu [...] kopol som ho do brucha a dorazil som ho ranou pásom do brady. [...] Postavenie vo futbale je normálne. Nie je to to isté ako niekomu zlomiť nos alebo dve rebrá. Dve rebrá? Óto bola hudba pre moje ušia.¹⁹⁶ Násilie nie je už iba otázkou konkrétnych skupín postavených mimo zákon. Aj chlapec z dobrej rodiny môže mať sklony k násiliu a cítiť vzrušenie už len z toho, ako sa o ňom podobnom hovorí. Posun kolumbijskej spoločnosti je badateľný aj na správaní študentov, vnímaní prítomnosti a budúcnosti na dospievajúcej mládeži. Tafur sa neustále a intenzívne zaoberá otázkou osobnosti, fascinuje ho predstava dvojitej osobnosti. Zamýšľal sa nad príčinami, ktoré sa zo vzorného študenta, syna a kamaráta stávajú tvor nevyspytateľný, ktorý môže v ktoromkoľvek

¹⁹² Pero ya nada era lo mismo: la ciudad había cambiado (estaba más caótica, más desordenada, más peligrosa) [...]» v Mario, MENDOZA. *El viaje del Loco Tafur*. Op. cit., s. 228.

¹⁹³ Blázon Tafur trpel od detstva ťastými chorobami, týraním spolužiakov, nebol dobrý štportovec, dokonca by sa zdalo, že od malička trpel schizofréniou šverse poseído por fuerzas extrañas que desvanecen la identidad, [...] dolor físico, [...] el horror de verse en el espejo y reconocer allá [...] la sonrisa perversa de nuestro peor enemigo. Ibid., s. 37.

¹⁹⁴ que [se fue convirtiendo] poco a poco en un animal salvaje y solitario que terminó asesinando sin ningún asomo de misericordia.» Ibid., s. 12.

¹⁹⁵ El apodo de Loco iba creciendo y cobraba mayor significación en la medida en que mi comportamiento se volvía cada vez más insólito e inconcebible [...].» Ibid., s. 48. Tafur už v štrole prejavuje záujem o javy nevšedné, spojené so smrťou, chorobami ako napríklad schizofréniou a inými psychickými poruchami. Zaujíma sa o tvorcu Elana Adgara Poa, Nathaniela Sawthorna a Roberta Louisa Stevensonu. Už v mladosti je fascinovaný jednotou a dualitou ľudskej osobnosti (rozdeľením dobra a zla, božského a pekelného, loveka a netvora ó el hombre y la bestia).

¹⁹⁶ [...] le metí un cabezazo en plena nariz. [...] le metí un rodillazo en el estómago y lo rematé con un puñetazo en el mentón. [...] Un empujón en fútbol es normal, y no es lo mismo que fracturarle a alguien la nariz y romperle dos costillas. Dos costillas? Óeso era música para mis oídos.» Ibid., s. 42-43.

momente vrafdi . Tafur sa nad budúcnos ou ve mi nezamý– a, snaří sa uffíva si detstvo v rámci svojich mofností. Nie je to v–ak rovnaké, pri v–etkých de och.

šAko sa má– Rogelio? Ve vidí–, kamo–ko... o to faj í–? Bazuco¹⁹⁷, nadýchol sa a zadržal dym. To je svinstvo, Rogelio. Vydýchol dym a snařil sa usmia . Uvidel som jeho flté pokazené zuby faj ením. Ja som tieřl odpad, povedal nenásilne a pokojne. Nie, starký, ty nie. Nie som hoden ani halieru. o to hovorí–! Viem, o om hovorím, uistil ma s pevným hlasom. Môře–sa z toho dosta . Uřl nie, bra ek. [...] Najhor–ie je, ře ani nemám chu sa z toho dosta . Som nula, ale je pravdou, ře v–etci ostatní sú tieřl nuly. řivot celý je jedno ve ké ni . o na m a aká tam vonku? [...] aká na nás ma–karný ples.õ¹⁹⁸

Predchádzajúca scéna sa odohráva na chlap enských toaletách v priestoroch –koly. Negatívne videnie budúcnosti je spôsobené na jednej strane ú inkami drogy, no na druhej strane tento negatívny postoj vo i vlastnej osobe zo strany Rogelia je vyvolaný dezilúziou z budúcnosti, ktorá ho aká. Takú negatívnos a skepticizmus by bolo príhodnej–ie o akáva od loveka v strednom veku a nie od dospievajúceho chlapca. Hoci sa Tafur snaří podpori svojho kamaráta, sám je presved ený o tom, ře v budúcnosti ho ni pozitívne ne aká. řivot vníma ako ma–karný ples, kde v–etci predstierajú by niekým iným, mofno lep–ím, bohat–ím, inteligentnej–ím no v dôsledku nie sú samým sebou. Ur i úrove vplyvu vyrastania uprostred ozbrojeného konfliktu na vývoj detí nie je predmetom diplomovej práce. Na základe ukáflok a románov je v–ak jasné, ře násilie sa dostalo do literárnej sféry, ktorá do istej miery odrářla sú asnú spolo nos . Násilie, ktoré sprevádza Tafura uřl od detstva sa prejavuje v kařdej vyhrotenej situácii, do ktorej sa dostane; i uřl hovoríme o futbalovom zápase, nezhodách medzi kamarátmi, sklamaní sa v osobách, ktoré ho mali vzdeláva a pripravi do al–ieho řivota: u íte ka literatúry, profesor telocviku ale dokonca aj k az. Zistenie, ře po om–i zneuffíva malých chlapcov doviedlo Tafura a jeho kamaráta k túřbe pomsti sa mu, ukáza

¹⁹⁷ Bazuco je droga, ktorú vo ve kej miere konzumujú obyvatelia okrajových –tvrtí. Ako kařdá iná návyková látka spôsobuje nefiaduje ú inky prejavujúce sa na zdraví jej uffívate ov.

¹⁹⁸ šQué tal, Rogelio, ¿estás bien? Ahí, hermano, como puedes ver... ¿Qué estás fumando? Bazuco ódijo aspirando y reteniendo el humo en los pulmones. Eso es una mierda, Rogelio. Expulsó el humo y trató de sonreír. Vi sus dientes amarillos y deformes carcomidos por el vicio. Yo también soy una mierda óafirmó sin agresividad, tranquilo. No, viejo, tú no. No valgo un peso. Qué va, hombre. Yo sé lo que te digo óaseguró él con la voz firme. Puedes recuperarte. Ya no, hermano. [...] Lo peor es que no tengo ganas de salir de esto. Yo soy una mierda, es cierto, pero los demás también son una mierda, y la vida en general es una mierda. ¿Qué me está esperando allá afuera? [...] Afuera nos espera un baile de máscaras.õ Ibid., s. 49-50.

svetu farárovu zvrátenú tvár. „Zmlátíme ho od hlavy po päty, zviafeme ho, prinesieme ho sem a povieme u om, o urobil [...]. Bol som nad-ený z tej predstavy.“¹⁹⁹

Tafur sa po pre ítaní knihy *Podivný prípad Dr. Jekylla a pána Hyda* za al stotofl ova s Harry Jekyllom. Tak ako Jekyll a Hyde boli dve rozdielne osoby bez vidite ného puta aj Tafur cítil, fle má svojho pána Hyda, ktorý s ním nemá absolútne ni spo lo né, fle ide o bytos , ktorá sa do neho v momentoch záchvatu vtelí a on nevie ako sa bráni jeho príkazom, ako necíti to, o cíti on, ako nepo úva jeho my-lienky.²⁰⁰ Celý pobyt hlavného predstavite a na strednej -kole bol podmienený objavovaním svojej skrytej identity a platonickou láskou k u ite ke literatúry. V u ite ke Mariane sa sklamal, ke ju pristihol s milencom v aute. Podobná dezilúzia sa opakovala aj v nasledujúcich rokoch, po as -túdia na vysokej -kole a v osobnom flivote. al-ou osobou, ktorá ovplyvnila Tafurov flivot a ukázal mu, fle aj napriek zdravotným obmedzeniam môfle podáva rovnaké výkony ako jeho zdravý kamaráti a spolufiaci. Od sklamaní v u ite ke literatúry sa dostal k profesorovi telocviku Hermesovi Socarrásovi, s indiánskymi rtami, ktorý bol v -peciálnej *protiguerillovej* jednotke a ktorého povahu Mendoza charakterizuje ako agresívnu a autoritatívnu.²⁰¹ Socarrás za al s tvrdou výu bou, vyfladoval disciplínu, o sa nepá ilo vä -ine jeho -tudentov. Poslednou kvapkou bolo zakon enie predmetu skú-kou, ktorá spo ívala v behu na dlhé trate, ktorú vä -ina chlapcov nedokon ila z vy erpania.

šChcel by som tu prednies protest vo i barbarstvu a krutosti, ktorého boli obe ou -tudenti -iesteho ro níka, medzi ktorými sa nachádzal aj môj syn. Nemyslím si, fle toto je ten druh vzdelania, ktoré by sme chceli preda budúcim generáciám, u enie plné strachu, hrôzy, trestov a krvi. Nie! Bojujeme za modernú krajinu, kde sa u í hodnotám civilizácie a demokracie. Preto verím, fle ako minimálna odozva na môj protest bude vyhodenie profesora Hermesa Socarrása, ktorý nemá vlastnosti dobrého profesora. Zárove verím, fle jeho vylú enie bude výhrou rozumu a príkladom pre ostatných.“²⁰²

¹⁹⁹ „Lo rompemos de la cabeza a los pies, lo amarramos, lo traemos aquí y ponemos a la gente al tanto [...]. Me encantó la idea.“ Ibid., s. 61.

²⁰⁰ „[...] el segundo ser no tenía nada en común con el primero, no se le parecía en absoluto, era más bien la intromisión de otro individuo que sin avisar ingresaba en mi cuerpo y me sometía a pensar y a sentir según sus desagradables y macabras órdenes.“ Ibid., s. 55.

²⁰¹ Ibid., s. 109.

²⁰² „Quiero sólo sentar hoy, ante ustedes, una protesta por el salvajismo del que han sido víctimas ayer los jóvenes de sexto de bachillerato, entre ellos mi hijo. No creo que sea éste el tipo de educación que deseamos implantar en nuestra nación para las futuras generaciones. Una educación del miedo y del terror, del castigo y de la sangre. No. Estamos luchando por construir un nuevo país que ingrese en la modernidad y le enseñe a sus

Rozhovor nad banalitou akou je skúška z telocviku vyvolalo takmer identickú vlnu horko krvných reakcií ako po vykonaní toho najhoršieho útoku *guerillou*. Praktiky profesora, ktorý bol pôvodne príslušníkom špeciálneho komanda na boj proti partizánom sú neortodoxné a pre niektorých študentov a ich rodičov neprípustné. Prehlásenie, že študenti musia znášať týranie, tvrdé podmienky na hodinách telocviku, na ktoré pri minulom úteku neboli zvyknutí vyvolalo vlnu odporu. Tento protest vyznieva paradoxne pri pohľade na situáciu v Kolumbii za posledných päťdesiat rokov, kedy sa mládež prihliadala na boje medzi armádou a partizánmi, neskôr na bezmocnosť štátu proti narkomafii. Tafurovo detstvo ako detstvo mnohých iných bolo poznačené každodenným násilím, ktoré však ostávalo do značnej miery tabuizované. Témy únosov, vrážd, vydierania sa po období, kedy sa spájali výhradne s *guerillou* a boli umlčané alebo sa im v periodikách neprikladala taká dôležitosť, dostávali postupne na svetlo v spojení s drogovými kartelmi. Napriek bežnej prítomnosti násilia v kolumbijskej spoločnosti sa zdá, že práve otázky ozbrojeného konfliktu a kriminálnych skupín sa do spoločnosti vfilili, ako je to, koniec koncov vidieť aj pri rozbere vybraných diel, no najmä na *Abraham entre bandidos, Los ejércitos*. V otázkach školskej výuky by ostávajú tieto praktiky videné negatívne a mali by byť vynietené zo strachu nad ich možným vplyvom na študentov a ich budúce smerovanie. Tvrdá a nekompromisná ruka Socarrása sa stala tým, čo v oku všetkým naokolo, ktorí zabudli, že možno práve v danom momente niekde v menšom meste došlo k ďalšiemu masakru.

Uviedla som, že v prípade predstaviteľov McOnda sa ich literatúra snaží byť na literárnom poli univerzálnejšia. Deje týchto diel by sa mohli odohrávať na ktoromkoľvek mieste na svete. Latinská Amerika a jednotlivé krajiny nie sú zobrazované ako magický priestor, v ktorom sa odohrávajú veci, ktoré nemajú miesto nikde inde na svete. Naprie celým kontinentom sa stretávame s problémami spoločnými pre celý svet ako je napríklad otázka bežnej kriminality, krádeží, ekonomickej nestability. Hoci dochádza k úzkemu a konkrétnemu územnému vymedzeniu miest (názvy ulíc, čtvrtí, obchodov alebo iných rozpoznateľných miest a budov), ktoré sa stávajú automatickým prídavkom a pochádzajúceho z oblasti, pre ostatných sú tieto referenčné body známe vďaka internetu a rozšíreniu obchodných značiek. V prípade Maria Mendozu môžeme oceniť presné popisy Bogoty.²⁰³

ciudadanos los beneficios de la civilización y la democracia. Por eso espero, como mínima respuesta a mi queja, la expulsión del profesor Hermes Socarrás, quien tiene facultades para cualquier otra vocación que no sea la docencia. Espero, además, que su expulsión sea un ejemplo y una demostración de cordura. Ibid., s. 113-114.

²⁰³ ŠPor lo general tomábamos la carretera hasta Suba y allí desviábamos a la izquierda hacia Cota, no por la vía principal, sino cruzando los caminos despavimentados que iban a todo lo largo de los cultivos de flores. En Cota parábamos a tomar un refresco y a revisar las bicicletas. Luego pedaleábamos por la carretera que nos llevaba

Dokonca aj itate , ktorý nikdy nebol na danom mieste sa cíti by vtiahnutý do deja a do istej. Práve v tomto fakte vidím prejavy globalizácie na poli literatúry. Bez toho, aby musel itate cestova na konkrétne miesto, môfle ho spozna v aka novým technológiám, ktoré robia svet men-ím.

V predchádzajúcich knihách som narazila na befnos a kařdodennos nielen vo frekvencii jeho zobrazovania, ale aj v jeho vnímaní hlavnými predstavite mi a al-ími protagonistami kníh. Podobný obraz nachádzame aj v knihe *El viaje del Loco Tafur*. Hrdina vyrastal v období plnom nepokojov. Krajina zmietaná a zvyknutá na ozbrojený konflikt musela za a eli násiliu generovanému v dôsledku bojov. Bogota sa menila pred o ami jej obyvate ov, rozrastajúce sa predmestia, zvy-ujúci sa po et obyvate ov sa stali flivnou pôdou pre rozmach mestskej kriminality. Tafur rád chodieval na cintorín, kde je sám a jeho psychické záchvaty môflu prebehnú v tichosti, bez nechcených svedkov. Jednu z týchto špokojných náv-tev preru-í zvuk výstrelov, ktoré po uje v dia ke.

šV tamtej dielni prebiehajú vrařdy medzi skupinami organizovaného zlo inu. A ten, o ho zabili?, opýtal som sa. [...] Zabijaci a zlodeji si medzi sebou vybavujú ú ty. A vy ni neurobíte? Ak by som do ich vecí pchal nos, tak ma zastrelia. [...] Polícia o tom vie, lenfle dostávajú peniaze, aby sa tvárili, fle sa ni nedeje.š²⁰⁴

Na svoje prekvapenie sa tam stretá s maliarom, ktorý tiefl trávieva noci na cintoríne a pozoruje uďi na ulici. Z ich rozhovoru je zrejmé, fle vrařdy odohrávajúce sa v uliciach Bogoty nie sú neznámou pre obyvate ov ani pre -tátne zlořky. Peniaze zohrávajú vä -iu úlohu ako uďský flivot. Zlo inecké skupiny majú ve kú mieru nezávislosti, slobody, beztretnosti a -iroké pole pôsobnosti. Podobný charakter mali ufl *guerillové* jednotky, ktoré okupovali územia v hornatých oblastiach, kde vytvorili fungujúcu organizáciu spolupracujúcu s miestnym obyvate stvom, pri om nie vřdy -lo o dobrovo nú kolaboráciu. Benevolencia, beztretnos a strach z moci a dosahov násilia a násilných organizácií sa presunuli zo strany *guerríl* na stranu narkoobchodu, ktorý prenikol tak do politického flivota ako aj do spo lo enskej -ruktúry aby nakoniec prenikli do vä -iny zlořiek spo lo nosti. V knihe od Maria Mendozu sa stretávame s druhom násilia, ktorý má v-eobecnej-í charakter, nie je

hasta Chía [...] En Chía torcíamos a mano derecha antes de entrar al pueblo y regresábamos a Bogotá por la Autopista del Norte [...].š Ibid., s. 57.

²⁰⁴ šSon ejecuciones que se llevan a cabo en el taller, entre bandas del crimen organizado. Le pregunté: ¿Y el tipo que mataron? [...] son venganzas entre asesinos y ladrones. ¿Y usted no hace nada? ¿Qué quiere que haga? Si meto el hocico me pegan un tiro. [...] Y la policía lo sabe todo. Lo que pasa es que reciben dinero para hacerse los ciegos.š Ibid., s. 80-81.

špecifický ufl iba pre Kolumbiu, ale je moľné nájs ho aj v iných krajinách. Tafur, maliar, polícia, obyvatelia blízkyh –tvrtí a ktoko vek, kto sa o i len raz pre–iel popri cintoríne bol svedkom brutálnych vráfld. Lenfle nikto sa neodváfil nikoho obvini , na nikoho ukáza . Tak ako títo v–etci vedeli, o sa deje v Bogote, tak v–etci v Kolumbii vedia, o sa deje v krajine. Vedia o tom, kto boli a kto sú príslu–níci *guerilly, paramilitaristických* jednotiek, lenmi kartelov, kto boli podplatení policajti, v–etci vedia v–etko. V–etci sú svedkami, no nikto nikoho otvorene neobvi uje. Výsledkom rokov ml ania je umenie, literatúra, ktoré reflektujú spoločnos a udalosti, ktoré sa na území Kolumbie odohrali. Rovnako aj tvorba maliara Valeria de Angelis sa stala obrazom nových vráfld: šséria dvadsiatic h alebo dvadsiatic h piatic h olejomalieb, ktoré zobrazovali sk ú ené tváre. Ruka vraha drfiaca revolver bola rozmazaná a zdeformovaná zatia o tváre obetí boli vykreslené do najmen–ích detailov zvýraznených svetom, ktoré nechávalo vynika ich zúfalstvo.²⁰⁵ Na rozdiel od prvých dvoch diel *Abraham entre bandidos* a *Los ejércitos*, kde boli obrazy násilia skôr deskriptívneho charakteru s nasledujúcimi dielami sa stretáme s tendenciou metaforického zobrazenia smrti, ktorá ostáva nie ím tajomným, no práve toto tajomno v nás ako osobách vyvoláva záujem a túľbu priblífi sa k nie omu nepoznanému. V prípade Rosario Tijeras dochádza k vteleniu sa smrti do mladej zmyselnej feny, Franco Ramos spája obrazy násilia s erotikou. Mario Mendoza sa zas zameriava na krásu, ktorou môflu by zobrazená aj tie najohavnej–ie iny, šsú to nádherné obrazy, av–ak tá krása je drsná, pohrebná, dusivá, deprimujúca. Táto krása má v sebe dávku perverznosti, zvrátenosti a obludnosti. Táto krása sa spája so zlom a so smrťou.²⁰⁶

Rozoberané knihy patria do rôznych smerov a zároveň odkazujú na rôzne druhy násilia, ktoré sa po as posledných pä desiatich rokov v Kolumbii odohralo. Sú as ou flivotov Kolumbij anov sa za toto obdobie stali *guerillové* a iné delikventské skupiny charakterizované implementáciou násilia vo i v–etkým skupinám obyvate stva. Kým v prvých románoch vybratých pre analýzu vidíme po iny spomínaných *guerillových* jednotiek pri al–ích sa stretávame s novými, ktoré sú rovnakými autormi násilia. Na rozdiel od prvých troch diel je vidie posun v autorovom vnímaní násilia ako prvku spoločnosti a jeho zobrazenia v dielach. Násilie, brutalita a teror charakteristické pre konkrétne skupiny tvoriace sú as kolumbijského konfliktu ufl nie sú výhradnými nosite mi týchto znakov. Tieto sa

²⁰⁵ šuna serie de veinte o veinticinco pinturas al óleo que mostraban rostros angustiados. La mano homicida con el revólver aparecía difusa y distorsionada, pero los rostros de las víctimas estaban pintados en detalle, resaltados por una luz que los hacían resplandecer en medio de la desesperación.š Ibid., s. 84-85.

²⁰⁶ šson cuadros muy hermosos, pero de una belleza muy difícil, funeraria, asfíxiate, deprimente. Hay un toque perverso en esta belleza, una especie de deformidad, de monstruosidad. Es una belleza ligada a mal y a la muerte.š Ibid., s. 86.

presúvajú aj na širokú verejnosť, čo sa zobrazuje v tendencii autorov sústrediť sa na negatívne charakterové vlastnosti ľloveka, ktoré neraz vyúsťujú do brutality. Príkladom tejto tendencie je Mario Mendoza, ktorý na postave Tafura vykresľuje osobu, ktorá sa narodila a vyrastala uprostred prebiehajúceho konfliktu, ktorá sa denne stretala s rôznymi prejavmi násillia, no ktorá zároveň existovala v rámci svojho rodinného mikrosvetu, ktorý bol súčasťou väčšieho celku, v ktorom bol nútený fungovať bez ohľadu na okolitú situáciu.

Násillie nie je výhradnou charakteristikou kolumbijskej spoločnosti alebo výrazom ponímaní latinskoamerického kontinentu. Násillné násillie môžeme nájsť naprieč väčšinou svetových spoločností. Špecifikom Kolumbie sa stala intenzita a trvanie konfliktu a v neposlednom rade aj postoj spoločnosti voči nemu. ŠUmelec, pokračuje a vyriešime to strečbou!... Tak sa riešia problémy u nás doma, v Santanderi!... Neschovávaj sa, skurvysyn!... Ja som skutočný chlap!²⁰⁷ Podľa mnohých je najväčším spôsobom, ako vyriešiť akýkoľvek konflikt otvorená konfrontácia strán. Hoci je násillie súčasťou každej spoločnosti nie je pravidlom, aby riešenie sporov prebiehalo rovnakou cestou. Avšak v krajine postavenej na rozvrstvení spoločnosti, vylúčení určitých skupín z podieľaní sa na ekonomicko-politickom fungovaní štátu sa zdá, že násillie je jediným možným východiskom v očiach nespokojných jedincov. Povstalecké jednotky sa stali neoddeliteľnou súčasťou života:

ŠV jednu nedeľu [...] sa zo strechy nájomného domu spustili v tichosti mufli a obsadili tri poschodia. Hľadali vzbúreneckú propagandu alebo akúkoľvek informáciu o ozbrojených skupinách postavených mimo zákon. Bola to blesková a prekvapujúca operácia. Mali informácie, že niektorí z obyvateľov domu by mohli byť sympatizantmiavicových politických hnutí a v najhoršom prípade, že spolupracovali s guerillou. [...] o viete o skupine M-19? [...] Ste v spojení s Národnou oslobodeneckou armádou? [...] o viete o Revolučných ozbrojených silách Kolumbie? [...] Máte priateľov medzi Milicias Populares?²⁰⁸

²⁰⁷ Š¡Baje para darnos plomo, artista!... ¡Así arreglamos las cosas en mi tierra, en Santander!... ¡No se esconda, hijueputa!... ¡Aquí hay un varón de verdad!š Ibid., s. 138.

²⁰⁸ ŠPero un domingo [...] hombres-araña [...] descendieron del tejado del inquilinato y se tomaron los tres pisos en silencio [...] buscando propaganda subversiva o cualquier tipo de información sobre grupos armados al margen de la ley. Fue un operativo relámpago, sorpresivo, porque tenían indicios de que algunos de los residentes podíamos ser simpatizantes de movimientos políticos de izquierda, o, en caso extremo, colaboradores de grupos guerrilleros. [...] ¿Qué sabe usted del M-19? [...] ¿Tiene contactos con el Ejército de Liberación Nacional? [...] ¿Qué sabe de las Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia? [...] ¿Tiene amigos en las Milicias Populares?š Ibid., s. 140-141.

Prenasledovanie mofných spolupracovníkov povstaleckých skupín bolo iba jednou z mnohých násilných praktík na obyvate stve. Došlo k vzniku *grupos de limpieza social*²⁰⁹, ktorých cieľom bolo zbaviť sa bezdomovcov a iných nepohodlných skupín obyvateľov ako napríklad transvestitov. Kontra reakciou týchto obyvateľov bola snaha použiť násilie proti agresorovi. Autori historických prác uvádzajú, že násilie v Latinskej Amerike je dedičstvom koloniálnej doby, z tohto pohľadu by sa zdalo, že nie je prekvapujúce prikláňanie sa k násiliu v snahe presadiť svoju moc. Tafur sa po smrti rodičov presťahoval do pochybnej bogotskej štvrte, kde sa dostal do kontaktu s rôznymi skupinami a tiešil do blízkeho stretu s násilím.

šZa al som rozdáva rany na stranu nestranu, naštvaný, zúrivý, besný.
[...] zdvihli svoje kabeľky a zakričali na mňa zúrivo: šSkurvysyn, zabijeme ňu!
Smrad, rozmlátim ti ten tvoj ksicht!š Jedna z nich vytiahla nôž a sekala s ním
vo vzduchu: šPočiem, skurvysyn, len počiem a uvidímako ňu dobodám!š²¹⁰

Typickým hrdinom Maria Mendozu je okrem jeho vzťahu s mestom aj zameriavanie sa na psychickú stránku svojich hrdinov, ktorí trpia rôznymi fóbiami. Mofno práve kvôli tomu flíjú jeho postavy na okraji spoločnosti, bez sociálneho zázemia, odrezané od okolitého sveta. Celá kolumbijská spoločnosť trpí tým istým neduhom, korupciou, od koloniálnej doby až po 20. storočie. Tento fakt sa zobrazuje aj v literárnej tvorbe, kde jednotliví autori poukazujú na fakt, že ozbrojené jednotky postavené mimo zákon sú súčasťou života celej krajiny. Napriek snahe boja proti nim sa neustále stretáme so spoluprácou, podporou a sympatizovaním niektorých jedincov s týmito jednotkami. Boj štátu proti nim zlyháva mofno práve tradičnej miere korupcie na rôznych postoch. šBruno má veľa kontaktov, je veľmi známy advokátom. Politici mu stále volajú do práce. Osobne sa pozná s niekoľkými politikmi a senátormi.š²¹¹ Naoko to

²⁰⁹ šLa generación de los noventa había llevado al extremo las propuestas del neoliberalismo incipiente de la generación anterior, y esta actitud se tradujo en la búsqueda de una limpieza y una asepsia (la pobreza era sucia y desagradable) segregacionistas. Las clases poderosas no querían ver mugre ni miseria, y como no podían encontrar soluciones acertadas y justas, se dedicaron a ocultar, a negar y a expulsar a las favelas y a los barrios de invasión el alto porcentaje de humildes y zarrapastrosos que intentaba vivir en las grandes ciudades. v !š Ibid., s. 229. šEs que lo llamaron unos amigos del Senado. Sí. Quieren que Bruno asesore a unos políticos. ¿Ah sí? Es que este país es el colmo. Si el Estado no se amarra los pantalones, alguien tiene que hacerlo. Hay que eliminar a una serie de personas indeseables que viven agitando a la población en el campo y en las ciudades. ¿Tú crees? Bruno ha defendido con éxito a varios de ellos. Los sindicados de ser autores intelectuales de varias masacres. Es el colmo.š Ibid., s. 265. V prvých románoch boli zakodcov označované povstalecké skupiny alebo narkoobchodníci, Mario Mendoza rozširuje rady zločincov aj o politikov, ktorí sa nebránia využiť šľadnu z dostupných praktík na eliminovanie problému.

²¹⁰ šY empecé a repartir golpes a diestra y siniestra, iracundo, energúmeno, frenético. [...] levantaron los bolsos y me gritaron con una rabia desmesurada: šHijueputa, lo vamos a matar! Malparido, vamos a dañarle esa cara!š Una de ellas sacó una navaja, hizo cortes en el aire y me dijo: šVenga, hijueputa, acérquese y verá cómo lo chuzo!š Ibid., s. 162-163.

²¹¹ šBruno tiene muchos contactos, es un abogado muy reconocido. Los políticos lo llaman todo el tiempo a su oficina. Es amigo personal de varios congresistas y senadores.š Ibid., s. 264.

vyzerá tak, že sa snaží robiť kroky na boj prípadne vyjednávanie so skupinami na okraji zákona. Ukazuje sa však, že táto nemá takú silu, aká by sa očakávala na vyriešenie dlhotrvajúceho konfliktu, ktorého jednotlivé metamorfózy sa zakorenili natoľko v spoločnosti, že národ je zvyknutý na stávajúcu situáciu.

Mario Mendoza sa v rámci svojich diel vzápätí od zachytávanie štradi neho *guerillového* násillia, ktoré pevne zapustilo korene v kolumbijskej literatúre a to najmä do druhej polovice 20. storočia. To čo rozoberané udalosti okolo roku 1948 (*Bogotázo*), konfrontácie medzi konzervatívami a liberálmi sa dostávajú v prípade Mendoza do pozadia. Uvedomuje si, že kolumbijská spoločnosť trpí viacerými neduhmi, ktoré neprispievajú k zlepšeniu stavu a podporujú jeho stagnáciu. Zároveň je jeho tvorba sondou do života Kolumbijska stredného veku, ktorý vyrastal s dennými správami o masakroch, ktorý má problémy nájsť svoje miesto v spoločnosti, je neschopný začleniť sa do akejkoľvek skupiny, charakterizuje ho apatia voči vonkajšiemu svetu, nezájem o budúcnosť, nespokojnosť so stávajúcou situáciou a zároveň neschopnosť dospieť k zmenám.

V románoch *Abraham entre bandidos* a *Los ejércitos* sa stretávame s obrazmi plnými násillia a brutality, ktorým musia čeliť prevažne obyvatelia vidieckych oblastí. Tieto obrazy sú spojené výhradne so skupinami postavenými mimo zákon, pre ktorých je násillie jedným z prostriedkov v boji. V diele Maria Mendoza za iná prevažne opisovanie násillia ako faktoru charakteristického nielen pre tieto determinované zločiny, ale aj pre vrstvy spoločnosti, ktoré boli doteraz vnímané ako piliere spoločnosti (s ohľadom na politikov) a aj skupiny a jednotlivci nezapadajúci do tradičných oblastí konfliktu. Brutálne obrazy násillia sa dostávajú aj do tak rutinných vecí ako je cestovanie v mestskej hromadnej doprave: Špánilo sa mi cíti blízkosť cudzích tiel na tom mojom, pohyb ulice, vidieť ako sa mi násillím vtierajú do očí farby semaforov, nápisy na autobusoch označujúce ich neuveriteľné trasy (Betlehem, Egypt, Mont Blanc, Lucero Alto, Maroko), blikajúce reklamné panely, skúsené tváre okoloidúcich plné úzkosti [...] neuveriteľná pestrosť tovaru ponúkaného pouličnými predavcami, trúbenie áut a autobusov, rachot ich motorov, hlasy okoloidúcich ohlasujúce blížiacu sa noc, vôň a hrešnosť pripravených empanád [...] celé jedno mesto prenikajúce do mojich zmyslov a rýchlo sa šíriaceho sa nervovou sústavou, aby prudko vybuchol priamo v mozgu. Ona, moje mesto, rozplývajúce sa zároveň so mnou v jedinej chvíli prchavom a nepostihnutej chvíli.²¹² Bogotá je veľkomesto, v ktorom hližujú milióny ľudí, no ktorí

²¹² ¿Me gustaba sentir el roce de esos cuerpos pegados al mío, el ajetreo de la calle entrando violentamente por mis ojos, los colores de los semáforos, los letreros de los buses anunciando sus rutas inverosímiles (Belén,

sú uprostred tohto nezastavite ného davu sami. Neustále na nich útoia impulzy z rôznych strán. V rýchlom, nezastavite nom meste a ase sa zdá, že v–etci sme atakovaný podobnými impulzmi. Hnev, ktorý v nás dokáže vzbudi cesta do práce, neprestajné reklamy, snafiace sa preda produkty a presved i nás o tom, že sú pre nás život nevyhnutné. Dennodenné násilie je reprezentované v každom z nás, bez oh adu na pohlavie. V niektorých momentoch sa dostáva na povrch a môže vyústi do tragédie. Tafur žil celý život vo svojom vlastnom svete, ktorý sa snažil neúspe–ne spoji s tým vonkaj–ím. Jeho krehká mentálna stabilita pod presved ením, že jeho tehotná partnerka ho podvádza v stave zúrivosti zabil ju a aj jej nenarodené die a.

Šiel som do kuchyne a vzal som tam ten najostrej–í nožík. Rýchlo som jej roztrhol blúzku a vsunul som jej epe noža do brucha, ktoré som jej celé rozrezal. Medzi zakrvavenými revami som h adal plod, ktorý sa tam niekde zdravo vyvíjal zatiaľ čo moje písanie [románu] sa utápalo v agónii a smrti. akal som, že nájdem pulzujúci plod, chcel som mu otvori hlavu a buchnú ho o stenu. Ale to o som na–iel bola úbohá flubrienka, bezvýznamná ja–teri ka, ktorú som rozpu il o zem pri jedom z mojich tane ných krokov.²¹³

Kniha *El viaje del Loco Tafur* je rozprávaním a spove ou hlavného hrdinu, ktorý pri svojom nie dlhom pobyte vo väzení spisuje spomienky a mofné motívy, ktoré ho viedli k spáchaniu dvojnásobnej vraždy. Jeho zápisky budú publikované ako kniha a vydavate stvo vyufflíva profil vraha ako reklamný ah, paradoxom pri tom ostáva, že Tafur je oslobodený na základe mentálneho skratu. Pri spätnom poh ade na vybrané romány vidíme, že obe ami sa stávajú nevinné osoby, civilné obyvate stvo a ich vrahovia ostávajú na slobode i ufl pre nedostatok dôkazov, chýbajúcich svedkov, alebo po ah ujúce okolnosti. Mendoza ukazuje, že uprostred víru ozbrojeného konfliktu, ktorý terorizuje prevafne vidiecke oblasti, kartelov, ktorých ter om je pre zmenu mestské obyvate stvo, máme do inenie s násilím, ktoré má svoje

Egipto, Monte Blanco, Lucero Alto, Marruecos), los carteles publicitarios brillando intermitentes, los rostros angustiados y llenos de ansiedad [...] la mercadería fantástica de los vendedores ambulantes, los pitos de los autos y los buses, el ruido de los motores, las voces de los transeúntes inauguradno la noche, el olor de las empanadas humeantes [...] toda una ciudad penetrando por mis sentidos y viajando a alta velocidad por el sistema nervioso central para estallar con ímpetu en el centro de mi cerebro. Ella, mi ciudad, fundiéndose conmigo en un instante fugaz e imperceptible.õ Ibid., s. 268-269.

²¹³ ŠFui hasta la cocina y agarré un cuchillo de acero bien afilado. Le rasgué la blusa con rapidez y hundí el metal en la boca del estómago. Luego descendí hasta la parte baja del vientre y metí las manos entre la sangre y los intestinos en busca del engendro que debía de estar allí dentro, alimentándose y creciendo saludablemente mientras mi escritura se hundía en la agonía y en la muerte. Yo pensaba encontrarme con un feto palpitante y quería abrirle la cabeza contra las paredes. Lo que hallé fue un renacuajo miserable, una lagartija insignificante que reventó contra el piso en medio de una danza frenética y macabra.õ Ibid., s. 294.

korene mimo predchádzajúcich dvoch oblastí. Toto šposledné násilie odkazuje na násilnú povahu jedinca, nie však preto menej nebezpečné. [...] jeden z hlavných problémov, ktorému v tomto momente elí západná spoločnosť je viera v to, že násilie pochádza zvonku, že sa nachádza na druhej strane steny, kde aká skr ená skupina okrajových členov spoločnosti zatrpknutých barbarov alebo náboženských fanatikov na to, aby zaútočili.²¹⁴ Aj v prípade Kolumbie, kde sa otázka násilia há celou históriou krajiny sa v posledných rokoch autori zameriavajú skôr na dopady, ktoré mali historické udalosti na spoločnosť a ako sa odrážajú v jej fungovaní. V súčasnosti pretrvávajú mnohé z problémov z obdobia prvej polovice 20. storočia, ale objavujú sa aj nové, ktoré sú ich výsledkom. Problémy rastu miest a hlavne okrajových čtvrtí, zvyšovanie kriminality charakterizujú aktuálnu kolumbijskú spoločnosť.

Mario Mendoza v jednom z rozhovorov na otol svoj postoj voči násiliu v Kolumbii, ako ho vnímajú čítne zlofiky a ako je prezentované zvyšku spoločnosti. Od 60. rokov, s ktorými sa spája vznik Farcu a dodnes sú tieto zlofiky považované za najväčšie zlo ohrožujúce bezpečnosť krajiny a obyvateľov. Mendoza nespochybuje dôležitosť a vážnosť ozbrojeného konfliktu, nesnaží sa vytesniť masakry a vraždy, ktoré majú na konte *guerillové* skupiny, ale jeho snahou je poukázať na fakt, že intenzita násilia sa zvýšila v rámci spoločnosti celkovo.²¹⁵ Násilie na dedoch, fienách, na pracovisku sú jednou z tvárí kolumbijskej spoločnosti. Za posledné roky sa konflikt dostal pod relatívnu kontrolu vlády, avšak nevyhnutne útoky v určitých oblastiach. Za tieto roky sa však nedostalo spravodlivosti a na slobode je väčšina z aktérov konfliktu. Desaťročný konflikt, pôsobenie ozbrojených skupín mali za následok traumatizovanie spoločnosti a iastočnú stigmatizáciu, ktorá prispela k udržaniu spoločenského rozvrstvenia, kde len veľmi zriedka dochádza k previazaniu vyššej a nižšej vrstvy. Ufí táto hierarchizácia je prejavom nevraživosti a motorom na rozširovanie násilia.

²¹⁴ [...] uno de los mayores problemas que enfrenta en este momento la sociedad occidental es creer que la violencia viene de afuera, que se encuentra allá, al otro lado del muro, donde unos marginales resentidos, unos bárbaros o unos fanáticos religiosos están agazapados esperando para atacarnos. v Mario MENDOZA. «Una sociedad enferma.» In *Bacánika*. [online]. 2013. [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <<http://www.bacanika.com.co/index.php/secciones/opinion/item/581-una-sociedad-enferma>>.

²¹⁵ BECERRA, Marlón. *Marlón Becerra entrevista: Mario Mendoza*. [video]. [2013]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=QBzRz-0IId4#t=76>.

7.1 Juan Gabriel Vásquez

Knihu *El ruido de las cosas al caer* som zaradila na koniec z dôvodu, že slúfi ako obraz súasnej Kolumbie, v ktorej sa premietajú vety doterajšie problémy, v ktorej autor kládol zrete na postavenie narkoobchodu v krajine. Dielo má dve roviny minulosti a prítomnosti, ktorých spojovacou postavou je pilot Ricardo Laverde, pracujúci pre Pabla Escobara ako prepravcu drog do Spojených štátov. Po niekoľko rokov väzenia sa dostáva na slobodu a v jednom bari spoznáva rozprávača a príbehu Antonia Yammaru, ktorý je povolaním profesor na jednej z bogotských univerzít. Oboch ich spája ove a viac ako iba letmé kamarátstvo, ktoré nadviažu. Zhodou okolností sú spolu, keď na Ricarda vystrelia neznámi páchatelia a samotného Antonia zasiahne jedna guľka. Ricardo na mieste umiera, Antonio je hospitalizovaný, no aj po vyliečení trpí bolesťami, bojí sa vychádzať z domu, má neustály strach o svoju rodinu. Oboja predstavitelia sú akoby reprezentáciou určitej skupiny a mohli sa s nimi identifikovať mnohí Kolumbijania. Na jednej strane tu máme ľudí, ktorí boli zapletení do obchodovania s drogami ako Ricardo Laverde. Tak ako on aj alí boli vedení spoluprácou na nezákonnom obchode vidinou rýchleho zárobku, komplikovanej ekonomickej situácie, ku ktorým sa neskôr pridal aj alibizmus v podobe presvedčenia sa o tom, že ide iba o prácu a obchod. Väšina ľudí zapojená do narkoobchodu skončila vo väzení, vydaná na sťahanie do USA, mŕtvou rukou svojich odporcov alebo polície. Najobávanejšia tvár Kolumbie 80. a 90. rokov Pablo Escobar dokázal vyvolať panickú hrôzu medzi obyvateľmi vo všetkých miestach, najmä Medellín a Bogoty.

Štrach v zázračnej reči terapeuta, ku ktorému som začiel po objavení sa prvých problémov znamenal postraumatický šok. Podľa neho súvisel s dobou pred pár rokov, kedy sa na nás sypali bomby. Štakže vás nemusí zasťi, ak by ste mali problémy v intímnej oblasti [...] Strach sa stal primárnou chorobou Bogotanov môjho veku. [...] Kedyko vek som sa bezútešne rozplakal bez toho, aby som pričiel na príčinu.²¹⁶

²¹⁶ ŠEl miedo, en el lenguaje fantástico del terapeuta que me atendió después de los primeros problemas, se llamaba estrés postraumático, y según él tenía mucho que ver con la época de bombas que nos había asolado unos años atrás. <<Así que no se preocupe si tiene problemas en la vida íntima>> [...] El miedo era la principal enfermedad de los bogotanos de mi generación [...] En cualquier momento, sin que mediara una causa clara, me ponía a llorar desconsoladamente. Š Juan Gabriel VÁSQUEZ. *El ruido de las cosas al caer*. Op. cit., s. 58-59.

Antonio spolu s tisícmi Kolumbijanov zafili momenty, kedy sa naplno prejavila Escobarova sila. Sú asou ich životy sa stali momenty, ktoré vstúpili do modernej histórie, no ktoré pre oitých svedkov sú referenčným bodom, možnosťou porovnať svoje skúsenosti a zážitky a zároveň pochopiť pocity; strach, beznádej a neistotu, ktorú v nich vyvolávali dennodenné bombové výbuchy (bomba vybuchla pri DAs²¹⁷ alebo pri budove denníka El Espectador). Násilné vraždy Rodriga Lara Bonilla, Guillerma Cana, stoviek cestujúcich v lietadle s cieľom Cali sú pre nás obeť *sicariov*, ktorí vykonali vôľu Pabla Escobara, no pre súasných sú živým dôkazom skazy, ktorú mal na svedomí medellínsky kartel sekundovaný kartelom z Cali.

ŠKde si bol, keď zabili Lara Bonilla? Čudia v mojom veku zvyknú robiť tieto veci: pýtame sa, čo sme robili, kde sme boli, keď sa takmer celé osemdesiate roky diali tieto veci. [...] Snáďme sa uistiť, že nie sme sami a zbagatelizovať dopady doby, v ktorej sme vyrastali, zmierniť pocit zraniteľnosti, ktoré nás vždy sprevádzali. ŠBol som vo svojej izbe a robil som si úlohu z chémie. Š [...] A keď zabili Galána? Š²¹⁸

Vojna rozpútaná Escobarom prerástla do nepoznaných rozmerov. Okrem politikov, policajtov a vojakov začal bojovať aj proti verejnosti, na ktorej sa po búrlivom období začala prejavovať paranoja z nastrojených bômb na verejných miestach.

ŠNezabudnite na tú dobu, však. Nevedie, kedy bude – na rade ty. Ma strach o niekoho, kto mal prísť a nechodí. Vedie, kde je najbližšia telefónna búdka, aby si mohol dať vedieť, že si v poriadku. [...] Vedie, že v ktoromkovek dome a nechajú použiť telefón, stačí len zazvoniť. Ši takto v neistote, že niekto zomrel, musia upokojiť ostatných, že ste si nezomrel. Š²¹⁹

²¹⁷ Departamento Administrativo de Seguridad

²¹⁸ Š¿Dónde estaba usted cuando mataron a Lara Bonilla? La gente de mi generación hace estas cosas: nos preguntamos cómo eran nuestras vidas al momento de aquellos sucesos, casi todos ocurridos durante los años ochenta [...] comprobando que no estamos solos, neutralizamos las consecuencias de haber crecido durante esa década, o paliamos la sensación de vulnerabilidad que siempre nos ha acompañado. <<Estaba en mi cuarto, haciéndome la tarea de Química.>> [...] ¿Y cuando Galán? Š v Juan Gabriel VÁSQUEZ. *El ruido de las cosas al caer*. Op. cit., s. 227-228.

²¹⁹ ŠUna época especial, ¿no? No saber cuándo llega a tocar a uno. Preocuparse si alguien que tenía que llegar no llega. Saber dónde está el teléfono público más cercano para avisar que uno está bien. [...] saber que en cualquier casa le prestan a uno el teléfono, que uno tiene sino que llamar a la puerta. Vivir así, pendiente de la posibilidad de que se nos hayan muerto los otros, pendiente de tranquilizar a los otros para que no crean que uno está entre los muertos. Š Ibid., s. 230.

život Kolumbijanov sa v 80. a 90. rokoch stal otázkou náhody, – astia alebo správneho momentu. Všetky tieto fatalistické momenty sa spojili v prípade Antonia Yammaru, ktorý bol postrelený ne– astnou náhodou. Nikdy nebol zapletený do nelegálnych obchodov; jedinou jeho vinou bolo to, že bol v nesprávnom meste na nesprávnom mieste. Zatúlaná gu ka mu zmenila zvy– ok života a od–tartovala v om dlho tajenú negatívne skúsenosti. V predchádzajúcich ukáfkach vidíme, že i napriek takmer vojnovnej situácii sa život pre Kolumbijanov nezastavil, uprostred bombových útokov, nájomných vražd sa museli venovať bežným inostiam; chodí do práce a do školy, na nákupy a prípadne aj spoločensky. Všetky tieto inosti sa podriaovali strachu a nutnosti oznamovať miesto svojho pobytu rodine, aby sa zbytočne neobávali. Väšina z nás spomína na detstvo a doby minulé prostredníctvom rôznych referencií, ako napríklad televízne programy, ktoré sme sledovali, oblečenie alebo hračky typické pre danú dobu. Antonio a dcéra Ricarda Laverdeho sú dôkazom svojej doby, spomína na to, čo robili, keď sa udiali vraždy, ktoré ochromili celú Kolumbiu. Šbol som doma a písal som si úlohy, šbola som vonku s kamarátkou, šty si to uflíva–, kým sa táť rúti k zemi.²²⁰ Nutnosť pokračovať v zabehnutých koajach nie je iba otázkou posledného diela. Ufl v *guerillových* románoch sa snúbi nutnosť preflí v oblastiach obsadených partizánmi, v *novela sicaresca* je uflívanie drog bežným javom aj vo vyšších kolumbijských vrstvách, Mario Mendoza nám ukázal, že strachom nie je iba násilie ozbrojených skupín, ale nebezpečením je aj to, ktoré sa často prehliada a to násilie v rámci jedinej uzatvorenej skupiny. Vásquez tak ako všetci predchádzajúci autori sa nezdráha verejne obviňovať vraždy a ich konkrétnych páchatelov, ktorí len zriedka dostali a odpykali si trest. Š[...] zabili Lara Bonilla²²¹ a všetci vedeli, kto ho mal na svedomí, ale nikto netušil, že k tomu môže dôjsť.²²²

život každého jedného z Kolumbijanov sa za posledné roky zmenil a ovplyvnil aj ich správanie, myslenie a vyhradenie sa voči budúcnosti. Antonio sa bál vychádzať z domu v domnení, že sa mu môže znovu prihodiť ne– astná náhoda. Teror a strach spojený s obdobím najväčšej moci Pabla Escobara a aj *guerríl* sa nestratil. Ostal zakorenený v jedincoch. TMastnejšia a mladšia generácia, ktorá nezafila vyíť ani nájomných vrahov

²²⁰ <<Estaba en mi cuarto haciendo una tarea de Química.>>, <<[...] estaba con una amiga.>>, <<Usted pasándola bueno mientras el país se desmorona.>> Ibid., s. 227-228.

²²¹ Rodrigo Lara Bonilla minister spravodlivosti medzi rokmi 1983-1984, hlavný odporca narkoobchodu a prenasledovateľ Pabla Escobara, ktorý vydal príkaz na jeho zabitie. Zomrel koncom apríla 1984 a autori ako vykonávatelia jeho zločinu neboli trestaní. v Gerardo REYES. ŠCabos sueltos en la muerte de Lara Bonilla. Š In El Nuevo Herald. [online]. 2007. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.elnuevoherald.com/2007/12/09/128221/cabos-sueltos-en-la-muerte-de.html>>.

²²² Š[...] habían matado a Lara Bonilla y todo el mundo sabía quién había sido, pero nadie sabía que eso podía pasar. Š v Juan Gabriel VÁSQUEZ. *El ruido de las cosas al caer*. Op. cit., s. 228.

nedokáffe pochopi pocity tých, ktorí ich zafilili na vlastnej kofli. šBogota sa nenachádza vo vojne. Nie je to o tom, feby sa nám v-etkým stalo to, o tebe, gu ky sa tu len tak nevzná-ajú.õ²²³ Racionálny a striedmy postoj Antoniovej priate ky sa mí a ú inkom. On sám nedokáffe uzna , fe situácia sa upokojila a nemusí sa obáva o svoj flivot a o flivot ostatných na kaľdom kroku.

šMôj poni ený flivot bol iba môj. Moja rodina bola zatia mimo nebezpe enstva, mimo moru, ktorý zasialiol krajinu, mimo jej súfienú históriu, mimo dosah toho, o ma dostihlo tak ako mnohých al-ích. Postihnuté boli aj iné generácie, ale predov-etkým tá moja. Generácia, ktorá sa zrodila s lietadlami, letmi plnými ta-iek, balí kami marihuany, generácia, ktorá sa zrodila uprostred boja proti narkoobchodu a ktorá afl potom spoznala jej dopady.õ²²⁴

Antoniovo uvedomenie si, fe ne- astné náhody existujú a fakt, fe on vyrástol v období, kedy sa v mestách diali zlé veci dobrým u om neznamená, fe tento stav pretrváva. Kolumbia sa v posledných rokoch posunula, tradi né násilie sa umiernilo a na scénu sa dostáva násilie skupín venujúcim sa beľnej mestskej kriminalite. Generácie, ktoré vyrastali v období prvej polovice 90. rokov sa dodnes nemôflu zbavi pocitu, fe boli pripravení o pokojné detstvo, spomienky na ktoré sa im spájajú so správami o výbuchoch bômb, lietadiel, politického prenasledovania lenov kartelu. To o sa pre túto generáciu spája s najtvrd-ími rokmi v novodobej histórii Kolumbie je pre nasledujúce generácie narodené po roku 1993 nepredstavite né a vzdialené. Pablo Escobar, kartel z Medellín, vojna medzi kartelmi navzájom a-tátom sa stala minulos ou, na ktorú sa rýchlo zabudlo; z haciendy Nápoles je turistická atrakcia, ktorú nav-tevujú turisti a mládeľ, aby si obzreli priestory, v ktorých sa odohrávala história. Postavenie sú asnej spoločnosti vo i histórii demon-truje Vásquez aj za iatkom svojej knihy. Po Escobarovej smrti do-lo k rozpadu jeho šimpériaõ, po ktorom ostali prázdne miestnosti jeho domu na haciende Nápoles a po okolí roztrúsené zvy-ky jeho súkromnej zoologickej záhrady. V novinách sa objavili informácie, fe z haciendy u-ľi hrochy, ktoré sa hne v ten de stali národnou senzáciou. Medzi bohatými Bogot anmi sa objavili snahy o záchranu zvierat, transparenty a tri ká bojujúce za to, aby neboli zastrelené

²²³ šBogotá no es una ciudad en guerra. No es que haya balas flotando por ahí, no es que lo mismo nos vaya a pasar a todos.õ Ibid., s. 61.

²²⁴ šMi vida contaminada era mía solamente, mi familia estaba a salvo todavía: a salvo de la peste de mi país, de su atribulada historia reciente: a salvo de todo aquello que me había dado caza a mí como a tantos de mi generación (y también de otras, sí, pero sobre todo de la mía, la generación que nació con los aviones, con los vuelos llenos de bolsas y las bolsas de marihuana, la generación que nació con la Guerra contra las Drogas y conoció después las consecuencias).õ Ibid., s. 216-217.

sa stali nieko kod ovou zábavkou mladíkov z vy—ej vrstvy. š[...] prenasledovanie nevinných tvorov krutým systémom,²²⁵ ukazuje zvrät a paradox vo vnímaní krutosti. Pre udí, ktorí zafili 80. a rané 90. roky na vlastnej kofii sú hrochy pripomienkou tohto ne ahkého obdobia. šSmr hrochov by pre nich predstavovala koniec jedného obdobia.²²⁶ Pre mladú generáciu sú ufl iba zvieratami, ktoré si zaslúfia fli .

Hlavné zmeny v kolumbijskej spoločnosti sú zobrazené na postoji jednotlivcov k správam o smrti, únose, vrafde alebo krádeffi. iny, ktoré sú vä –inou udí chápané ako –okujúce a negatívne informácie strácajú na svojej sile v spoločnosti, v ktorej sú praktikami od za iatku 20. storočia.

šPote–il som sa, fe zomrel, doprial som mu bolestivú smr ako odplatu za moju boles . [...] Pre o ho zabili? Nevie. Pre o ho zabili, Antonio? [...] TŇo skôr o re nícku otázku, povzdychnutie, ktoré nepotrebovali odpove . V ten istý večer, kedy bol zastrelený Ricardo Laverde bolo spáchaných al–ích –estnás vráfld v rôznych astiach mesta s pouflitím rôznych spôsobov. Ja som si zapamätal dva: prípad Neftalího Gutiérreza, taxikára, ktorý bol ubitý na smr a Jaira Alejandra Niña, automechanika, ktorý bol zabitý deviatimi ranami ma etou [...]. Vraffda Ricarda Laverdeho bola iba jednou z mnohých, bolo by príli–odváffne aka , fe práve my máme nárok na to vedie , kto je vrah.²²⁷

V Kolumbii sa denne stane nieko ko desiatok vráfld, ktoré ostávajú dlhé roky nevyrie–ené prispeli k negatívne mu vnímaniu súdnej moci, policajného a vojenského aparátu. Predstava nevedie , kto je vrahom, pre o ho zabili a hlavne apatia v h adaní odpovedí. Vojnový konflikt a roky podmanené narkoobchodom zanechali znaky tak na tých, ktorí boli priamo zapojení do nejakej z týchto aktivít ako aj tých, ktorí stáli na druhej strane celého tohto problému. šTento mufl nebol vffdy týmto muflom. Tento mufl bol predtým niekým iným.²²⁸ Tento citát sa konkrétne vz ahuje na Ricarda Laverdeho, no s istým svedomím by sme ho mohli aplikova na celú kolumbijskú spoločnosť. Ricardo bol pilot, ktorý sa

²²⁵ š[...] la persecución de unas criaturas inocentes por parte de un sistema desalmado.ō Ibid., s. [13].

²²⁶ š[...] la muerte de ese hipopótamo daba por terminado un episodio.ō Ibid., s. 15.

²²⁷ šMe alegré de que hubiera muerto: le deseé, como contraprestación por mi propio dolor, una muerte dolorosa. [...] ¿Por qué lo mataron? No sé. ¿Por qué lo mataron, Antonio? [...] la pregunta no necesitaba una respuesta: era más bien un lamento. La misma noche en que fue abaleado Ricardo Laverde se cometieron otros dieciséis asesinatos en diversas zonas de la ciudad y con métodos diversos, y a mí me quedaron en la memoria el caso de Neftalí Gutiérrez, taxista, muerto a golpes de cruceta, y el de Jairo Alejandro Niño, mecánico automotriz, que recibió nueve machetazos [...]. El crimen de Ricardo Laverde era uno más, y resultaba casi arrogante o pretencioso creer que a nosotros nos correspondía el lujo de una respuesta.ō Ibid., s. 54.

²²⁸ šEste hombre no ha sido siempre este hombre. Este hombre era otro hombre antes.ō Ibid., s. 29.

z ekonomických dôvodov a v snahe zabezpečiť, čo najlepšie život svojej manželke a dcére zapojil do obchodovania s narkotikami. Ricardo Laverde je zároveň dôkazom toho, že kolumbijský justičný systém pracuje pomaly, rovnako pomaly ho dohnala aj jeho vlastná minulosť. Pačovanie drog si odpykal vo väzení, no na slobode ho dohnala spravodlivosť kartelu, alebo aspoň tak to môžeme tušiť. Bol zastrelený uprostred ulice v Bogote, nikto nikoho nevidel, nikto nikoho neobvinil. Pre ľudí je zbytočne pátrať po jeho vrahoch, jediný, kto je priamo ovplyvnený Ricardovou smrťou je Antonio, ktorý sa snaží vypátrať a odhaliť jeho minulosť. Hoci sa mu to podarilo a zistil do detailov, aký bol život pilota Pabla Escobara v dobe najväčšej slávy jemu samotnému to nepomohlo zachrániť vlastný život, manželstvo a súdnosť.

š[...] rád by som vedel ko kým z nich [z tých, čo odišli do nejakej dedinky v teplej oblasti, do Limy, Buenos Aires, New Yorku, Mexika, Miami alebo Madridu] sa narodili ako ja [...] na začiatku sedemdesiatych rokov, ko kým [...] mali pokojné detstvo ako ja, alebo boli ešte vtedy chránení a neznepokojovaní; ko kým dospievali a stali sa dospelými uprostred toho ako mesto bolo zaplavované strachom, zvukom striel a bômb bez toho, aby bola vyhlásená vojna [...].²²⁹

Antonio Yammara je predstaviteľom strednej generácie, ktorá okrem toho, že sa narodila do zúriaceho ozbrojeného konfliktu, na ktorého čele stáli *guerilly* a otcovia museli sa vyrovnávať s orazujúcou intenzívnosťou sa presadzujúcemu problému s narkoobchodom. K príkladom a reportážam o miestach postihnutých plienením *guerilly*, o osudoch rodín a celých miest, ktoré sa vyrovnávali s dopadmi tohto špecifického a verejne popieraného boja sa pridali informácie o vzniku laboratórií na spracovanie drog, o nájomných vrachoch vykonávajúcich pomyselný odplatu za nedodržanie smlouby alebo nevyhovenie fiadosti kartelu. Dennodenný strach z únosu zo strany niektorej z *guerríl* alebo nutného odchodu vďaka pôdy vystriedal strach zo zatúlanej guky, nečistého zabitia po tom ako si vás *sicario* zmýšľal so skutočným terčom. Generácie narodené po roku v druhej polovici 90. rokov sa narodili do krajiny a spoločnosti, v ktorej mnohé z obrazov násilia sa stali súčasťou života každého jedného z nich v podobe relatívne umiernenej. Pre nové generácie sa história stala neosobnou, tak o vzniku ozbrojeného konfliktu ako o narkoobchode sa dozvedajú z štruhových ruky, nie sú to ufl priami svedkovia konkrétnych udalostí, čím sa impaktná sila uritej udalosti oslabila.

²²⁹ š[...] me gustaría saber cuántos de ellos [de los que se fueron a un pueblito de tierra caliente, a Lima, Buenos Aires, Nueva York, México, Miami o Madrid] nacieron como yo [...] a principios de los años setenta, cuántos [...] como yo tuvieron una niñez pacífica o protegida o por lo menos imperturbada, cuántos atravesaron la adolescencia y se hicieron temerosamente adultos mientras a su alrededor la ciudad se hundía en el miedo y el ruido de los tiros y las bombas sin que nadie hubiera declarado ninguna guerra [...].²²⁹ Ibid., s. 254.

Z haciendy Nápoles sa stala turistická atrakcia; hrochy, al-í bývalý majetok Escobara, sa stali letnou zábavkou pre skupinu milovníkov zvierat.

8 Záver

Násilie v Kolumbii sa v posledných desiatich rokoch stalo súčasťou spoločenského, politického a literárneho sveta. Jeho prítomnosť sa ťahne históriou od koloniálneho obdobia až po dnešok. V dejinách sa odohralo niekoľko dôležitých udalostí (Tisícová vojna, *El Bogotazo*, obdobie *La Violencia*), ktoré sa stali ústredným námetom pre literárne diela.²³⁰ Násilie sa v Kolumbii pod politicko-ekonomicko-spoločenskými faktormi počas storočia zintenzívňovalo alebo zoslabovalo, čo sa odrážalo aj v literárnej tvorbe a v postavení násilia v nej. Odpoveďou na otázku, či historické inštitúcie ostávajú ústredným motívom môžeme tvrdiť, že došlo k posunu ich vnímania, od konkrétnych detailistických prvkov sa dospelo k všeobecným motívom, zahrňujúcim ozbrojený konflikt ako súhrn viacerých faktorov. Diala získavajú hlbšiu literárnu hodnotu a nie sú iba *testimoniom* obdobia *La Violencia*.

„Nie je to len staré politické násilie, ani násilie tej najstaršej guerilly na kontinente, ani paramilitaristických oddielov, ani Plán Kolumbia, ktoré ohrozujú rozšírením sa do vzdialených oblastí. Je to násilie, ktoré nie je typické iba pre Kolumbiu, hoci práve tam našlo svoju hlavnú pôdu. Je to násilie, ktoré sa stalo súčasťou nášho života, ktoré už nie sme schopní vysvetliť, násilie, ktoré sa dostalo do každej spoločnosti.“²³¹

Od diel, ktorých primárnou úlohou bolo zobrazenie krutých praktík v naturalistickej podobe, zalieňovaných na vypoítavanie obetí, kde texty boli plné krvi, mŕtvol, otvoreného obviňovania liberálov alebo konzervatívcov dospeli spisovatelia k zlomu. Sú asní autori si

²³⁰ Tisícová vojna je motívom románov ako napríklad *A flor de tierra (Na povrchu)* od Saturnina Restrepa, *El camino en la sombra (Cesta v tieni)* od Josého Antonia Osoria Lizaraza alebo *Inés (Inés)* od Jesúsa Arenasa.

²³¹ „No es tan solo la violencia política de vieja data, la de la guerrilla más antigua del continente, ni la de los contingentes paramilitares o la del Plan Colombia, la que amenaza con extenderse a toda la región. Es aquella violencia que no se produce únicamente en Colombia óaunque encuentra allí un territorio propicio-, aquélla que parece sustraerse a todo discurso y por tanto no consigue ser articulada dentro de una cadena causal de eventos, la que ya ha hecho su entrada en todas las sociedades.“ v Erna von der WALDE. „La sicarésca colombiana. Narrar la violencia en América Latina.“ *Nueva Sociedad*. [online]. 2000, Noviembre-Diciembre, No. 170. [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <<http://www.nuso.org/revista.php?n=170>>

uvedomujú –pecifické postavenie násilia v kolumbijskej spoločnosti, ktorého korene siahajú do dávnej minulosti. Nepopierajú fatálnosť a negatívne dopady partizánskeho boja, neustále aktuálnosť tejto témy môžeme vidieť na tvorbe Tomása Gonzáleza a Evelia Rosera (*Abraham entre bandidos*, *Los ejércitos* v príslušnom poradí). V posledných rokoch sa prejavil odklon od konkrétneho k všeobecnému. Upustilo sa od snahy poukázať na jediného a nemenného vinníka problémov a konfliktu. Voči spisovateľom nimi nie sú ani liberáli, ani konzervatívci, ale všetci spoločne. Je násilie akceptované ako dedičstvo minulosti? Prepokladám, že nejde ani tak o jeho akceptáciu, ako o prijatie dôsledkov, ktoré malo a možnosti vyrovná sa s minulosťou prostredníctvom literárnej tvorby, na základe ktorej vnímame snahu priblížiť sa k pochopeniu motivácií *guerilly* namiesto jej kategorického odsúdenia a vylúčenia zo spoločnosti.

Vybraté diela zo súčasnej kolumbijskej literatúry sú obrazom a odrazom doby minulej. Obviňujúci tón diel sa zmenil na konštatovanie a snahu zhrnúť, vyrovná sa a utriedi si chod udalostí a ich dopadov na životy. Napriek rozdielnosti násilí spracovaných v ukážkach môžeme dospieť k niekoľkým spájajúcim bodom:

- obe strany ktoréhokoľvek násilia sú predovšetkým civilné obeť, od vytrápania *guerilly*, kde trpia rodiny a celé mestá, cez romány s témou narkoobchodu a v neposlednom rade bežná kriminalita,
- v dielach sa stretávame s beztrestnosťou agresorov, iba pri Rosario Tijeras môžeme pozorovať istý druh odplaty, ktorý by sme mohli považovať za spravodlivosť, keď zomiera na následky postrelenia od iného *sicaria*,
- psychologické dopady, ktoré sa prejavujú v posledných dvoch knihách *El viaje del Loco Tafur*, kde Tafur je obvinený a nakoniec oslobodený z vraždy na základe psychických problémov a *El ruido de las cosas al caer*, kde sa z Antonia stáva neurotik, zviazaný strachom, neschopný odpútať sa od minulosti,
- vo všetkých dielach správne chýba vyššia vrstva kolumbijskej spoločnosti, ktorá je zachytená iba v knihe *Rosario Tijeras* na postavách Antonia a Emilia, ktorí napriek príslušnosti k lepším medellínskym rodinám sa celý čas pohybujú v okolí Rosario a ostatných *sicarios*,

- al-ím spolo ným rysom románov je postava *narrador letrado* s výnimkou knihy *Abraham entre bandidos*, kde itate nie je oboznámený s profesiou Abrahama a Saúla. Za núc Ismaelom (*Los ejércitos*) cez Antonia a Emilia (*Rosario Tijeras*), Tafura (*El viaje del Loco Tafur*) a znovu Antonia (*El ruido de las cosas al caer*) prichádzame do kontaktu s osobami, ktoré –tudovali, pracovali ako u ítelia alebo sa venovali písaniu vo vo nom ase. V–etci patrili k strednej alebo vy–ej vrstve.

Dejiny a prítomnos Kolumbie sú pozna ené vlnami násilia, ktoré bolo charakterizované v prvom prúde ako obdobie *La Violencia*, ktorého vyústením sú stále aktívne *guerillové* hnutia, druhou vlnou je narkoobchod a násilie s ním spojené. Roky 1946-1966 dostali názov *La Violencia*, z ktorej sa v posledných rokoch stala *la violencia*. Z násilia ako –pecifického faktoru sa stala befná charakteristika spolo nosti, kde sa konflikty rie-ia vä –inou cestou útoku proti odporcom.

Ariel Dorfman sa v stati venovanej násiliu v hispanoamerickej literatúre pod názvom *La violencia en la novela hispanoamericana actual (Násilie v sú asnom hispanoamerickom románe)* venuje jeho prítomnosti v dielach publikovaných naprie latinskoamerickým kontinentom. Nechápe násilie iba ako neoddelite nú sú as histórie Latinskej Ameriky, ale aj ako sú as udstva samotného. šNásilie vzniká predov–etkým z potreby preffi , ide o prirodzený akt ako dýcha a jes .²³² Zárove nás uis uje o tom, že v Latinskej Amerike násilie nie je alternatíva, ale sú as fivota, najjednoduch-ia forma, ako dosiahnu vlastný cie a záujem. Otázka pouffi alebo nepouffi násilie a bola nahradená dilemou, aký druh násilia pouffi a proti komu ho nasmerova . Pre Dorfmana je násilie výsledkom historických udalostí, spolo enských –truktúr, dlhodobej naviazanosti na zahrani né krajiny a neschopnosti vyrovn sa s týmito faktami.²³³ Pokia hovoríme o *guerille*, *sicarios*, narkoobchodníkoch alebo jednotlivých kriminálnikoch, ktorí sa v fivote priklonili k násiliu, hovoríme tieff o kolumbijskej a hispanoamerickej spolo nosti ako celku. Násilie vstrebané do kontinentu a Kolumbie od za iatku ich existencie sa premietalo aj do literárnych dielach. Na za iatku

²³² šLa violencia surge, ante todo, de la necesidad de seguir viviendo; es un acto casi connatural, como respirar o comer.ō v Ariel DORFMAN. šLa violencia en la novela hispanoamericana actual.ō In *Lectura crítica de la literatura americana. Tomo IV*. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1997. ISBN 980-276-269-2, s. 389-390.

²³³ šSe explica esta diferencia, la necesidad ineludible de una catarsis cotidiana, tomando en cuenta la específica situación del hombre en América, desgarrado por sistemas de valores que le exigen diferentes reacciones, que lo desorientan y enriquecen sus decisiones. La civilización y la barbarie; lo racional y lo irracional; el desarrollo cultural de Occidente, de donde en parte provenimos, y nuestro subdesarrollo económico y social; lo español y la tradición negroide-indígena; la ciudad y la naturaleza; el enfrentamiento con el imperialismo y la falta de medios materiales para esta lucha; la división entre intelectuales y pueblo, todo esto, agregado a la complejidad confusa del mundo moderno y la crisis de la cual participamos, hace más angustiosa y difícil la claridad en nuestro continente.ō Ibid., s. 392.

tvorilo jednotlivé útrfkovité obrazy, ktoré dokresovali celkový príbeh. S postupom času a v závislosti na zintenzívnení a zakorenení násilia v Kolumbii dostávala táto téma väčší priestor v národnej literatúre, čo viedlo k vzniku samostatného smeru *novela de la violencia*, ktorý sa neskôr pretransformoval do *novela sobre la violencia*. Udalosti z prelomu a druhej polovice 20. storočia pretrvávajú ako referenčný bod v prípade súasných spisovateľov, ale v dielach sa im prikladá väčšia váha, ktorá sa presmerováva na obraz spoločnosti, jej vzťahy k minulosti a k dopadom, ktoré má história na prítomnosť. Z násilia sa v prípade Kolumbie stal komplexný problém, ktorý prerástol do štruktúry spoločnosti a nejde len o problém vymedzenej skupiny osôb. Tento rozptyl mal za následok upustenie od tendencie zameriavať sa iba na konkrétne historické udalosti, tendenciou sa stalo zobrazovanie násilia ako všeobecnej charakteristiky krajiny, bez príkras a zároveň bez sústredenia sa na jeho prehnané vykreslenie.

Bibliografía

ZÁKLADNÁ LITERATÚRA

- FRANCO RAMOS, Jorge. *Rosario Tijeras*. Barcelona: Mondadori, 2006. ISBN 84-397-0540-6.
- GONZÁLEZ, Tomás. *Abraham entre bandidos*. Bogotá: Alfaguara, 2010. ISBN 978-958-704-970-1.
- MENDOZA, Mario. *El viaje del Loco Tafur*. 1a ed. Barcelona: Seix Barral, 2003. ISBN 84-322-1168-0.
- ROSERO, Evelio. *Los ejércitos*. 1a ed. Barcelona: Tusquets Editores, 2007. ISBN 978-84-8310-391-3.
- VÁSQUEZ, Juan Gabriel. *El ruido de las cosas al caer*. Madrid: Alfaguara, 2011. ISBN 978-84-204-7507-3.

SEKUNDÁRNA LITERATÚRA

- ACOSTA PEÑALOZA, Carmen Elisa. *Lectores, lecturas y leídas; Historia de una seducción en el siglo XIX*. 1a ed. Bogotá: Instituto Colombiano para el Fomento de la Educación Superior, 1999. ISBN 958-110-420-8.
- ALAPE, Arturo. *El Bogotazo: memorias del olvido*. La Habana: Casa de las Américas, 1983.
- ÁLVAREZ GARDEAZÁBAL, Gustavo. *Cóndores no entierran todos los días*. 1a ed. Barcelona: Ediciones Destino, 1972.
- ANDERSON IMBERT, Enrique, António Soares AMORA. *D jiny literatur Latinské Ameriky: D jiny literatur –pan lské Ameriky, D jin ybrazilské literatury*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1966.
- BELMONTE, José. *Historia contemporánea de Iberoamérica*. Madrid: Guadarrama, 1971.
- BLANCO PUENTES, Juan Alberto. *Historia literaria del narcotráfico en la narrativa colombiana*. In *Hallazgos en la literatura colombiana. Balance y proyección de una década de investigaciones*. Bogotá: Pontificia Universidad Javeriana, 2011. ISBN 978-958-716-418-3.
- CARDONA LÓPEZ, José. *Literatura y narcotráfico: Laura Restrepo, Fernando Vallejo, Darío Jaramillo Agudelo*. In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX*. Vol. 2. Bogotá: Ministerio de Cultura, 2000. ISBN 958-8052-475.

- CASTELLANOS, George N. *Modernismo y modernidad en José María Rivas Groot*. Bogotá: Instituto Caro y Cuervo, 1998.
- COBO BORDA, Juan Gustavo. *La narrativa colombiana después de García Márquez y otros ensayos*. [1a ed.]. Bogotá: Tercer mundo, 1989. ISBN 958-601-225-5.
- CURCIO ALTAMAR, Antonio. *Evolución de la novela en Colombia*. Bogotá: Instituto colombiano de Cultura, 1975.
- EAGLETON, Terry. *Úvod do literární teorie*. 2. vyd. Praha: Plus, 2010. ISBN: 978-80-00-02587-2.
- *El Narcotráfico en la Región Andina*. 1a ed. Bogotá: Parlamento Andino, 1992. ISBN 958-9283-02-0.
- *El personaje en la narrativa actual: [actas]: XI Simposio Internacional sobre Narrativa Hispánica Contemporánea*. El Puerto de Santa María: Fundación Luis Goytisolo, 2004. ISBN 84-89141-69-X.
- ESCOBAR MESA, Augusto. *“Literatura y violencia en la línea de fuego.”* In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Bogotá: Ministerio de Cultura, 2000. ISBN 958-8052-475.
- FUGUET, Alberto, GÓMEZ, Sergio (eds.). *McOndo*. Barcelona: Mondadori, 1996.
- GARCÍA DUSSÁN, Pablo. *Literatura thanática: búsqueda de una memoria común*. Bogotá: Alcaldía Mayor de Bogotá: Secretaría de Cultura, Recreación y Deporte, 2007.
- GARCÍA HOYOS, Juan Carlos. *De la Coca a la Cocaína: Una historia por comprender*. 1a ed. México, D.F.: Ediciones del Milenio, 2002. ISBN 968-7419-27-X.
- *Guerra y Literatura: XIII Simposio Internacional sobre Narrativa Hispánica Contemporánea*. El Puerto de Santa María: Fundación Luis Goytisolo, 2006. ISBN 84-611-3424-9.
- *Ibero-Americana Pragensia: anuario del Centro de Estudios Ibero-Americanos de la Universidad Carolina de Praga*. Praha: Karolinum, 1987.
- IZARD, Miquel. *Tierra firme: historia de Venezuela y Colombia*. Madrid: Alianza Editorial, 1987. ISBN 84-206-4210-X.
- JARAMILLO, María Mercedes. *“Fernando Vallejo: desacralización y memoria.”* In *Literatura y cultura. Narrativa colombiana del siglo XX. Vol. II. Diseminación, cambios, desplazamientos*. Bogotá: Ministerio de Cultura, 2000. ISBN 958-8052-475.
- KOHUT, Karl. *Literatura colombiana hoy: imaginación y barbarie : actas del Simposio del 5 al 8 de noviembre de 1991*. Frankfurt am Main: Iberoamericana, 1994. ISBN 84-88906-06-4.

- *Lectura crítica de la literatura americana. Tomo IV.* Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1997. ISBN 980-276-269-2.
- LÓPEZ CRIADO, Fidel (ed.). *Literatura y sociedad: el papel de la literatura en el siglo XX.* La Coruña: Universidade da Coruña, Servicio de Publicacións, 2001. ISBN 84-95322-77-3.
- MCLUHAN, Marshall a POWERS, Bruce R. *The global village: transformation in world life and media in 21st century.* New York: Oxford University Press, 1992. ISBN 0-19-507910-8.
- N MEC, Jan. *Komparace politických systém : politické systémy Latinské Ameriky.* Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1740-7.
- *Nueva Historia de Colombia. Vol. 1. Colombia Indígena, Conquista y Colonia.* Bogotá: Planeta 1998. ISBN 958-614-252-3.
- *Nueva Historia de Colombia. Vol. I. Historia Política 1886-1946.* Bogotá: Planeta, 1989. ISBN 958-614-254-X.
- *Nueva Historia de Colombia. Vol. II. Historia Política 1946-1986.* Bogotá: Planeta, 1989. ISBN 958-614-255-8.
- *Nueva Historia de Colombia. Vol. III. Relaciones Internacionales ó Movimientos Sociales.* Bogotá: Planeta, 1989. ISBN 958-614-256-6.
- *Nueva Historia de Colombia. Vol. VII. Historia política desde 1986.* Bogotá: Planeta, 1989. ISBN 958-614-613-8.
- OPATRŇY, Josef. *Amerika v prom nách staletí.* Praha: Libri, 1998. ISBN: 80-85983-42-7.
- OQUIST, Paul H. *Violencia, conflicto y política en Colombia.* Bogotá: Instituto de Estudios Colombianos, 1978.
- PALAVERSICH, Diana. *De Macondo a McOndo: Senderos de la postmodernidad latinoamericana.* 1a. ed. México, D.F.: Plaza y Valdés, 2005. ISBN 970-722-408-8.
- PETR , Eduard. *Úvod do studia literární v dy.* 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X.
- POLIŇENSKÝ, Josef. *D jiny Latinské Ameriky.* [Vyd. 1.]. Praha: Svoboda, 1979.
- ROCHA GARCÍA, Ricardo. *La economía colombiana tras 25 años de narcotráfico.* 1a ed. Bogotá: Siglo del Hombre Editores, 2000. ISBN 958-665-032-4.
- ROMERO, Armando. *šDe los Mil Días a la Violencia: la novela de entreguerras.õ In *Manual de Literatura Colombiana.* Tomo I. Bogotá: Procultura: Planeta, 1988, s. 395-432.*
- ROVIRA, José Carlos (ed.). *Identidad cultural y literatura.* Alicante: s.n., 1992.
- SÁNCHEZ FERRER, José Luis: *El realismo mágico en la novela hispanoamericana en el siglo XX.* [Ed. de Grupo Anaya]. Madrid: Gráficas Peñalara, 1990.

- SANTOS MOLANO, Enrique. *Documentos para entender la historia de Colombia*. Bogotá: Planeta, 2000. ISBN 958-614-869-6.
- TOVAR ZAMBRANO, Bernardo. *La Historia al final del milenio: ensayos de historiografía colombiana y latinoamericana. Vol. 1*. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia, 1994.
- VILLAR RASO, M. *Historia de la literatura hispanoamericana*. 2a ed. Madrid: Edelsa, 1992. ISBN 84-7711-105-0.

asopisy

- ARDILA J., Clemencia. *Metaficción y crimen en tres novelas colombianas*. *Revista Coherencia*. 2012, Julio-Diciembre, Vol. 9, No. 17, s. 115-130. ISSN 1794-5887.
- ARRIETA, Carlos Gustavo, et al. *Colombia: Understanding Recent Democratic Transformations in a Violent Polity*. *Latin American Research Review*. [online]. 1993, Vol. 28, No. 1. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2503808>>.
- AVILÉS, William. *Paramilitarism and Colombia's Low-Intensity Democracy*. *Journal of Latin American Studies*. [online]. May 2006, Vol. 38, No. 2. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3875504?origin=JSTOR-pdf>>.
- BILLARD, Henri. *McOndo contra Macondo: Uma confusão de gêneros?* *Gênero*. 2009, 1. sem., Vol. 9, No. 2, ISSN 1517-9699.
- BORRERO MANSILLA, Armando. *El Conflicto armado interno, los cultivos ilícitos y la gobernabilidad local*. *Revista Opera*, Universidad Externado de Colombia [online]. 2004, No. 4, s. 291. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://revistas.uexternado.edu.co/index.php?journal=opera&page=issue&op=view&path%5B%5D=136>>.
- CANDIA, Alexis. *McOndo y el espejo trizado: la diseminada modernidad latinoamericana*. *Revista de Estudios Literarios*. [online]. 2007, No. 34. ISSN 1139-3637. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <<https://pendientedemigracion.ucm.es/info/especulo/>>.
- CIMADAMORE, Alberto D. *Drogas: el conflicto de fin de siglo*. *Cuadernos de Nueva Sociedad*. 1997, 2º semestre, No. 1. ISSN 1316-4856.
- ESCOBAR MESA, Augusto. *Lectura sociocrítica de El olvido que seremos: de la culpa moral a la culpa ética*. *Estudios de Literatura Colombiana*. 2011, Julio-Diciembre, No. 29, s. 165-195. ISSN 0123-4412.

- FORERO QUINTERO, Gustavo. ¿La novela de crímenes en América Latina: Hacia una nueva caracterización del género.¿ *Lingüística y Literatura*. 2010, No. 57, s. 49-61. ISSN 0120-5587.
- GONZÁLEZ, Aníbal. ¿Adiós a la nostalgia: la narrativa hispanoamericana después de la nación.¿ *Revista de Estudios Hispánicos*. [online]. 2012 Marzo, Tomo XLVI, No. 46. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://muse.jhu.edu/journals/revista_de_estudios_hispanicos/toc/rvs.46.1.html>.
- GONZÁLEZ VARGAS, Sergio Arturo. ¿Saide: Ensamble de una novela negra.¿ *Lingüística y Literatura*. 2009 Enero-Junio, No. 55. ISSN 0120-5587.
- JIMÉNEZ ENVIADO, Arturo. ¿Escribo para exorcizar el dolor de la violencia: Evelio Rosero.¿ *La Jornada*. [online]. 2007. [cit. 2013-10-22]. Dostupné z: <<http://www.jornada.unam.mx/2007/05/06/index.php?section=cultura&article=a03n1cul>>.
- LAVERDE ROMÁN, Alejandra [et al.]. ¿Cine y Literatura: Narrativa de la identidad.¿ *Anagramas*. 2010 Enero-Junio, Vol. 8, No. 16. ISSN 1692-2522.
- MAIER, Linda S. ¿A McOndo Writer's Take on Literature in the Era of Audiovisual and Digital Communication: The Case of Alberto Fuguet's *Las películas de mi vida*.¿ *Hispania*. [online]. 2011, September, Vol. 94, No. 3. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <<http://muse.jhu.edu/journals/hispania/summary/v094/94.3.maier.html>>.
- MIDER, Daniel. ¿The anatomy of violence: A study of the literature.¿ *Aggression and Violent Behavior*. [online]. 2013 November-December, Vol. 18, Issue 6, [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S135917891300075X>>.
- MOLINARES HASSAN, Viridiana. ¿Violencia política en Latinoamérica: una descripción a partir de narraciones literarias.¿ *Revista de Derecho*. [online]. 2013, No. 39. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <<http://rcientificas.uninorte.edu.co/index.php/derecho>>.
- OSLENDER, Ulrich. ¿Another History of Violence: The Production of ¿Geographies of Terror¿ in Colombia's Pacific Coast Region.¿ *Latin American Perspectives*. [online]. 2008 September, Vol. 35, No. 5. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27648121>>.
- OSORIO, Óscar. ¿Anotaciones para un estudio de la novela de la violencia en Colombia.¿ *Poligramas*. [online]. 2013 Junio, No. 19. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <<http://bibliotecadigital.univalle.edu.co/xmlui/bitstream/handle/10893/2856/Poligramas.No.19.p.127-142%2c2003.pdf?sequence=1>>.

- OSORIO, Óscar. «Siete estudios sobre la novela de la Violencia en Colombia, una evaluación crítica y una nueva perspectiva.» *Poligramas*. [online]. 2006 Junio, No. 25. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://poligramas.univalle.edu.co/25/osorio.pdf>>.
- PIZARRO LEONGÓMEZ, Eduardo. «Los orígenes del movimiento armado comunista en Colombia (1949-1966).» *Análisis político*. 1989 Mayo/Agosto, No. 7.
- PIZARRO LEONGÓMEZ, Eduardo. Marquetalia: el mito fundacional de las Farc. *UN Periódico* [online]. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia. 2006, No. 57. [cit. 2014-04-06]. Dostupný z: <<http://historico.unperiodico.unal.edu.co/Ediciones/57/03.htm>>.
- POLIT DUEÑAS, Gabriela. «Sicarios, delirantes y los efectos del narcotráfico en la literatura colombiana.» *Hispanic Review*. [online]. 2006. Spring, Vol. 74, No. 2. [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/27668737>>.
- REATI, Fernando. «Pensamiento de guerra, de Orlando Mejía Rivera: ¿Cómo nombrar lo indecible de la violencia colombiana?» *Revista de Estudios Colombianos*. [online]. 2008, No. 32. ISSN 0121-2117. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/3736117/_Pensamientos_de_guerra_de_Orlando_Mejia_Rivera_Como_nombrar_lo_indecible_de_la_violencia_colombiana>.
- RODRÍGUEZ IDÁRRAGA, Nicolás. «La comunidad del odio.» *Revista de Estudios Sociales*. [online]. 2003 Octubre, No. 16. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://res.uniandes.edu.co/view.php/312/view.php>>.
- ROMERO, Armando. «De los Mil días a la Violencia: La novela colombiana de entreguerras.» *Revista Iberoamericana*. [online]. 1987 Octubre-Diciembre, Vol. LIII, No. 141, [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://revistaiberoamericana.pitt.edu/ojs/index.php/Iberoamericana/article/view/4394/4561>>.
- RUEDA, María Helena. «Dislocaciones y otras violencias en el circuito transnacional de la literatura latinoamericana.» *Revista de crítica literaria latinoamericana*. [online]. 2009, Año XXXV, No. 69, 1 Semestre. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/27944644?uid=17945&uid=3737856&uid=17944&uid=2&uid=3&uid=5910040&uid=67&uid=62&uid=5910232&sid=21103157199113>>.
- RUEDA, María Helena. «Escrituras del desplazamiento. Los sentidos del desarraigo en la narrativa colombiana reciente.» *Revista Iberoamericana*. [online]. 2004 Abril-Junio, Vol. LXX, No. 207, [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <<http://revista-iberoamericana.pitt.edu/ojs/index.php/Iberoamericana/issue/view/206>>.
- RUEDA, María Helena. «Nación y narración de la violencia en Colombia (de la historia a la sociología).» *Revista Iberoamericana*. [online]. 2008 Abril-Junio, Vol. LXXIV, No. 223.

[cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <<http://revista-iberoamericana.pitt.edu/ojs/index.php/Iberoamericana/article/viewFile/5269/5426>>.

- WALDE, Erna von der. šLa sicaresca colombiana. Narrar la violencia en América Latina.õ *Nueva Sociedad*. [online]. 2000, Noviembre-Diciembre, No. 170. [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <<http://www.nuso.org/revista.php?n=170>>.
- WALKER, Kate [et al.]. šPsychological and criminological factors associated with desistance from violence: A review of the literature.õ *Aggression and Violent Behavior*. [online]. 2013, March-April, Vol. 18, Issue 2. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178912001358>>.

Elektronické zdroje

- š192 años de Historia nacional.õ In *Alcaldía de Aguazul ó Casanare. Noticias. Sector: Institucional. Celebración Batalla Puente de Boyacá*. 2011. [online]. [cit. 28.10.2013]. Dostupné z: <<http://aguazul-casanare.gov.co/noticias.shtml?apc=Cnxx-1-&x=2191262>>.
- šAbraham entre bandidosõ In *Casa del libro*. [online]. [cit. 02.11.2013]. Dostupné z: <<http://www.casadellibro.com/ebook-abraham-entre-bandidos-ebook/9789587581102/1903226>>.
- BECERRA, Marlón. *Marlón Becerra entrevista: Mario Mendoza*. [video]. [2013]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=QBzRz-0IId4#t=76>.
- šBuda Bluesõ In *Entrelectores. Libros*. [online]. [cit. 02.11.2013]. Dostupné z: <<http://www.entrelectores.com/libro/23083.buda-blues-mario-mendoza/>>.
- CORTÍNEZ, Verónica. õMacondo versus McOndo: La teoría de la aldea global.õ *La literatura iberoamericana en el 2000: balances, perspectivas y prospectivas*. Eds. Carmen Ruiz Barrionuevo et al. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2003. 279-85. <<http://www.spanport.ucla.edu/images/stories/macondo-cortinez.pdf>>.
- šEl mundo de hoy Según Mario Mendozaõ In *Vanguardia*. 2012. [online]. [cit. 02.11.2013]. Dostupné z: <<http://www.vanguardia.com/vida-y-estilo/revista-nueva/173417-el-mundo-de-hoy-segun-mario-mendoza>>.

- El ruido de las cosas al caer In *Diario de lectura de un desmemoriado*. 2011. [online]. [cit. 02.11.2013]. Dostupné z: <<http://yonosoyfunes.wordpress.com/2011/06/18/el-ruido-de-las-cosas-al-caer/>>.
- Jorge Franco Ramos In *Otro Lunes. Unos Escriben. Ficha Bibliográfica*. [online]. [cit. 02.11.2013]. Dostupné z: <<http://otrolunes.com/archivos/16-20/?hemeroteca/numero-16/sumario/unos-escriben/jorge-franco-ramos/ficha-biobibliografica.html>>.
- *Mapa físico de Colombia*. Bogotá: Insituto Geográfico Agustín Codazzi, 2005. [online]. [cit. 06.10.2013]. Dostupné z: <<http://www.zonu.com/images/0X0/2011-08-16-14298/Mapa-fisico-de-Colombia-2005.jpg>>.
- PENAGOS CARREÑO, Julián. El proceso de representaciones sobre las FARC. 1964. Los inicios. In *Scielo*. 2013. [online]. [cit. 06.11.2013]. Dostupné z: <http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1692-25222013000100009&script=sci_arttext>.
- PIZARRO LEONGÓMEZ, Eduardo. Los orígenes del movimiento armado comunista en Colombia (1949-1966). In *Banco de la República. La Biblioteca Luis Ángel Arango*. [online]. [cit. 12.11.2013]. Dostupné z: <<http://www.banrepcultural.org/blaavirtual/revistas/analisispolitico/ap7.pdf>>.
- RENGIFO CORREA, Ángela Adriana. El sicariato en la literatura colombiana: Aproximación desde algunas novelas. [online]. c20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://estudiosliterarios.univalle.edu.co/cuadernos2/angela_rengifo.pdf>.
- RESTREPO, Laura. Niveles de realidad en la literatura de la `violencia´ colombiana. [online]. 2013 [cit. 2013-12-21]. <<https://sites.google.com/site/cursodeliteraturacolombiana/unidad-5--literatuacolombiana-en-el-siglo-xx/literatura-de-la-violencia-en-colombia>>.
- RODRÍGUEZ, Jaime Alejandro. Pájaros, Bandoleros y Sicarios. Para una historia de la violencia en Colombia. [online]. c20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://www.javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/bibliograf/jar_otroetxt/pajaros/contenido.html>.
- RODRÍGUEZ RUIZ, Jaime Alejandro. Augusto Escobar: La Violencia: ¿Generadora de una tradición? [online]. c20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://www.javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/bibliograf/violencia.htm>.
- RODRÍGUEZ RUIZ, Jaime Alejandro. Del mito a la posmodernidad: Álvaro Piñeda Botero. [online]. c20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/modelos/pineda.htm>.

- RODRÍGUEZ RUIZ, Jaime Alejandro. šBogdan Piotrowsky: La realidad nacional colombiana en su narrativa contemporánea.õ [online]. c20uu. [cit. 2013-12-21]. <http://javeriana.edu.co/narrativa_colombiana/contenido/bibliograf/piotroski/intro.htm>.
- SOLIMANO, Andrés. *Essays on Peace and Development: The Case of Colombia and the International Experience*. [online]. Washington, D.C.: World Bank Publications, 2000, s. 19-20. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://site.ebrary.com/lib/cuni/docDetail.action?docID=5007377>>.